

Universitetet
i Stavanger

**DET SAMFUNNSVITENSKAPELIGE FAKULTET,
HANDELSHØGSKOLEN VED UIS
MASTEROPPGAVE**

STUDIEPROGRAM: Master i Økonomi og
Administrasjon

OPPGAVEN ER SKREVET INNEN FØLGENDE
SPESIALISERINGSRETNING: Anvendt Finans

ER OPPGAVEN KONFIDENSIELL? Nei
(**NB!** Bruk rødt skjema ved konfidensiell oppgave)

TITTEL: Sikringsbokføring fra IAS 39 til IFRS 9

ENGELSK TITTEL: The Perfect Hedge and how to Account for it – the Swap from IAS 39 to IFRS 9

FORFATTER(E)

VEILEDER: Bård Misund

Studentnummer:

Navn:

890571

Anders Fjermestad

.....

.....

OPPGAVEN ER MOTTATT I TO – 2 – INNBUNDNE EKSEMPLARER

Stavanger, .../..... 2012

Underskrift administrasjon:.....

Sammendrag

Regnskapsmessig behandling av finansielle instrumenter er i dag et aktuelt tema. Både kjølvannet til kredittkrisen i slutten av forrige tiår, samt utgivelse av ny internasjonal regnskapsstandard innen fagområdet bidrar til dette. Denne oppgaven tar for seg gjeldende og ny regnskapsstandard for finansielle instrumenter, med fokus på oppgavens hovedfenomen som er regnskapsmessig behandling av sikringsaktiviteter, eller sikringsbokføring.

Gjeldende regnskapsstandard for finansielle instrumenter, IAS 39, som også inneholder retningslinjer for sikringsbokføring, er kritisert for å være kompleks, og at den inneholder regler som motstrider hverandre. Oppgaven tar for seg gjeldende standard og kritikken av den på en strukturert måte, ved først å gi en innføring i IAS 39, og deretter presentere kritikken mot IAS 39. Videre gis det en innføring i de vesentligste endringer fra IAS 39 til ny standard, IFRS 9, og det diskuteres om IFRS 9 svarer på holdepunktene mot IAS 39.

Da oppgaven fokuserer på sikringsaktiviteter med tilhørende regnskapsføring, gis det i teoridelen også en kort introduksjon av risikostyring, eksponeringene som omfattes av markedsrisiko, samt hvilke typer derivater som oftest benyttes som sikringsinstrument i et sikringsforhold.

For å vise betydningen av sikringsbokføring i et regnskap, gir oppgaven et fiktivt eksempelregnskap med en rekke hendelser som først og fremst illustrerer behovet for finansiell sikring. Selve sikringsbokføringseksersisen bidrar til en mer korrekt sammenstilling av relevante inntekter og kostnader knyttet til sikringsaktiviteter. Dette vises også i eksempelregnskap, og fremstillingen viser at det er eksempelet med sikringsbokføring som i minst grad avviker fra eksempelet uten svingninger i valutakurs og oljepris. Eksempelregnskapet viser også den bokføringstekniske forskjellen mellom IAS 39 og IFRS 9.

Endring i sikringsbokføring fra gjeldende til ny standard omfatter fortrinnsvis en reduksjon i de krav som må oppfylles for nettopp det å kunne sikringsbokføre. I tillegg utvides omfanget av hva som kan kvalifisere som sikringsobjekt. De fleste endringer er gjort med formål om å skape en lettere tilnærming mellom sikringsbokføring og risikostyring i praksis. Da sikringsbokføring under IAS 39 har vært tid- og kostnadskrevende, vil fremtiden vise om ny standard bidrar til hyppigere bruk av sikringsbokføring. Sikringsbokføring er under begge regnskapsstandardene valgfritt, men som eksempelregnskapet viser er det regnskapsføring etter denne metode som gir brukerne av regnskapet det mest rettviseende bilde av et selskaps finansielle stilling.

Forord

Denne masteroppgave er skrevet som avsluttende del av masterstudiet i økonomi og administrasjon med spesialisering innenfor anvendt finans, ved Universitetet i Stavanger. Oppgavens hovedformål er å kartlegge endringer fra gjeldende til ny internasjonal regnskapsstandard for finansielle instrumenter, med fokus på sikringsbokføring.

Helt siden starten på økonomistudiet har jeg interessert meg for finansielle instrumenter. Interessen er hovedsakelig basert på finansielle instrumenter som risikostyringsinstrumenter, samt verdsettelsen og regnskapsføringen av dem. Jeg ønsket for min masteroppgave å velge ett tema som skulle fungere som en hybrid mellom disse temaene, en oppgave som skulle gå dypt og samtidig bredt. For å kombinere emnene falt valget på regnskapsføring av sikringsaktiviteter, sikringsbokføring. Med ny internasjonal regnskapsstandard for finansielle instrumenter på trappene, visste jeg dette ville være ett aktuelt tema.

Under studiet av min bachelorgrad i regnskap og revisjon, og senere i jobb som revisor i Ernst & Young, har jeg hørt mye kritikk vedrørende regnskapsstandard for finansielle instrumenter IAS 39 *Finansielle instrumenter – innregning og måling*. Kritikken kommer fra akademikere, regnskapsutstedere og revisorer.

Min erfaring fra revisjonskunder, er at sikringsbokføring ikke er ett alternativ, da dette er for krevende med tanke på både tid og penger. Jeg ønsket å gå i dybden for å finne ut hva som forårsaket dette. Samtidig var jeg klar over at ny standard var på vei. Var kritikken mot IAS 39 rettferdig? Ville IFRS 9, den nye regnskapsstandarden for finansielle instrumenter, klare å nøste opp i kompleksiteten og det store tid- og kostnadskonsumet som sikringsbokføring genererte?

Oppgaven har vært spennende, og meget lærerik. Den har gitt meg særkompetanse på ett område i regnskapsverdenen som anses som kompleks. Jeg tar med meg kunnskapen videre i jobbsammenheng, så vel som en akademisk karriere.

Ved utarbeidelse av oppgaven har jeg fått hjelp og støtte fra mange hold. Først vil jeg takke min samboer Kaja Gjersem Nygaard som løpende har kommet med faglige innspill, og frigjort egen tid for at denne oppgave skulle være mulig å fullføre. En stor takk rettes også til veileder Bård Misund for verdifulle veiledning underveis. Takk skal også rettes til min far og statsautorisert revisor Ole S. Fjermestad, min svigermor Åsta Gjersem og mine kollegaer i Ernst & Young,

Robert Madsen og Lars Atle Kjøde, som alle på sin egen måte har bidratt ved utarbeidelse av denne oppgave. Eventuelle feil og mangler ved oppgaven tas allikevel naturligvis på egen kappe.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag

Forord

1.0. Innledning	11
1.1. Introduksjon	11
1.2. Problemstilling	12
1.3. Struktur	12
2.0. Metode	15
2.1. Introduksjon	15
2.2. Databehov\ informasjonsbehov	15
2.3. Design	15
2.4. Utvalg	16
2.5. Datainnsamling	17
2.6. Validitet og reliabilitet	17
2.6.1. Validitet	17
2.6.2. Reliabilitet	17
3.0. Teoretisk rammeverk	19
3.1. Introduksjon	19
3.2. Risikostyring og økonomisk sikring	19
3.2.1. Eksponering	21
3.2.1.1. Valuta	22
3.2.1.2. Rente	23
3.2.1.3. Råvarepris	24
3.2.2. Sikringsderivater	25
3.2.2.1. Forwards	25
3.2.2.2. Futures	28
3.2.2.3. Renteswaps	29
3.2.2.4. Opsjoner	29
3.3. Regnskapsmessig behandling av finansielle instrumenter	31
3.3.1. IASB som standardsettende organ	31
3.3.1.1. Det konseptuelle rammeverk under IFRS	32
3.3.1.2. Regnskapsmessig innhold	33

3.3.2. Finansielle instrumenter under IFRS	34
3.3.2.1. IAS 32 <i>Finansielle instrumenter – presentasjon – definisjoner</i>	37
3.3.2.1.1. Finansielle instrumenter	37
3.3.2.1.2. Finansiell eiendel	37
3.3.2.1.3. Finansiell forpliktelse	38
3.3.2.1.4. Egenkapitalinstrument	38
3.3.2.1.5. Kontraktsbegrepet	39
3.3.2.2. IAS 39 <i>Finansielle instrumenter – innregning og måling</i>	39
3.3.2.2.1. Tidspunkt for innregning av finansielle instrument i balansen	40
3.3.2.2.2. Klassifisering av finansielle instrumenter	40
3.3.2.2.2.1. Virkelig verdi med verdiendring over resultat	40
3.3.2.2.2.2. Investeringer som holdes til forfall	41
3.3.2.2.2.3. Utlån og fordringer	42
3.3.2.2.2.4. Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg	42
3.3.2.2.3. Verdimåling ved innregning	43
3.3.2.2.4. Etterfølgende måling og resultatføring	43
3.3.2.2.5. Nedskrivning av finansielle instrumenter	44
3.3.2.2.6. Omklassifisering av finansielle instrumenter	44
3.3.2.2.7. Fraregning av finansielle instrumenter	45
3.3.2.2.8. Sikringsbokføring under IAS 39	45
3.3.2.2.8.1. Regnskapsføring av derivater	46
3.3.2.2.8.2. Sikringsbokføring – definisjoner	47
3.3.2.2.8.3. Sikringsinstrument	48
3.3.2.2.8.4. Sikringsobjekt	49
3.3.2.2.8.5. Konsernintern sikring	50
3.3.2.2.8.6. Sikringsformer	51
3.3.2.2.8.6.1. Virkelig verdi-sikring	51
3.3.2.2.8.6.2. Kontantstrømsikring	52
3.3.2.2.8.6.3. Sikring av en nettoinvestering i et utenlandsk foretak	53
3.3.2.2.8.7. Krav for å kunne sikringsbokføre	53
3.3.2.2.8.8. Opphør av sikring	54
3.3.2.3. Kritikk av IAS 39	55
3.3.2.3.1. Balanseføring til virkelig verdi	55
3.3.2.3.2. Sikringsbokføring	56

3.3.2.4. IFRS 9	58
3.3.2.4.1. Finansielle instrumenter – klassifisering	58
3.3.2.4.2. Finansielle instrumenter – innregning og etterfølgende måling	59
3.3.2.4.3. Innebygde derivater	60
3.3.2.4.4. Sikringsbokføring	60
3.3.2.4.4.1. Sikringsinstrument	60
3.3.2.4.4.2. Sikringsobjekt	61
3.3.2.4.4.3. Kvalitetskriterier og effektivitetskrav	62
3.3.2.4.4.4. Virkelig verdi-sikring	63
3.3.2.4.4.5. Presentasjon i noter	63
4.0. Sammenligning av IAS 39 mot IFRS 9	64
4.1. Introduksjon	64
4.2. Klassifisering – Virkelig verdi vs amortisert kost	64
4.3. Sikringsbokføring	65
4.3.1. Effektivitetskravet	65
4.3.2. Virkelig verdi- sikring	65
4.3.3. Sikringsobjekt	66
4.3.4. Oppsummering	66
5.0. Presentasjon av eksempelregnskap	67
5.1. Introduksjon	67
5.2. Forutsetninger	68
5.2.1. Valutakurs	68
5.2.2. Rentenivå	69
5.2.3. Råvarepris	70
5.2.4. Andre forutsetninger og informasjon	70
5.3. Presentasjon av regnskap	75
5.3.1. Eksempel 1 – Regnskap uten valuta- og råvareprisendringer	75
5.3.2. Eksempel 2 - Regnskap med valuta- og råvareprisendringer	78
5.3.3. Eksempel 3 - Regnskap med valuta- og råvareprisendringer og bruk av derivater for å sikre seg mot denne eksponering	80
5.3.4. Eksempel 4 - Regnskap med valuta- og råvareprisendringer, bruk av derivater for å sikre seg mot denne eksponering og bruk av sikringsbokføring	83
6.0. Analyse - Sammenligning av eksempelregnskapene	86

6.1. Introduksjon	86
6.2. Resultatanalyse	86
6.3. Oppsummering	87
7.0. Implikasjoner	89
7.1. Introduksjon	89
7.2. Teoretiske implikasjoner	89
7.3. Operasjonelle implikasjoner	89
8.0. Konklusjon	90
9.0. Svakheter med oppgaven	92
10.0. Videre forskning	93
11.0. Referanser	94

Figurregister

Figur 1: Effekten av en long forwardkontrakt kobber	22
Figur 2: Illustrasjon svingninger EUR\ NOK	26
Figur 3: Gevinst\ tap ved long position i en forward-kontrakt	27
Figur 4: Gevinst\ tap ved short position i en forward-kontrakt	27
Figur 5: Illustrasjon av en Bull spread ved bruk av call options	31
Figur 6: Endringer i standarder for finansielle instrumenter fra 2003 til dags dato	36

Tabellregister

Tabell 1: Valutakurser perioden nov 2008 – mars 2012	68
Tabell 2: LIBOR-rente perioden jan 2009 – des 2011, tall i %	69
Tabell 3: Fiktiv oljepris perioden 1Q 2009 – 4Q 2011	70
Tabell 4: Salgsmengde fat, periode 1Q 2009 – 4Q 2011	70
Tabell 5: Salgsinntekter USD, periode 1Q 2009 – 4Q 2011	71
Tabell 6: Salgsinntekter NOK, periode 1Q 2009 – 4Q 2011	71
Tabell 7: Valutaeffekt kundefordringer, perioden 1Q 2009 – 4Q 2011	72
Tabell 8: Resultateffekt derivater, perioden 1Q 2009 – 4Q 2011	72
Tabell 9: Effekt salgsinntekter pga endring råvarepris, perioden 1Q 2009 – 4Q 2011	73
Tabell 10: Netto resultateffekt pga endring råvarepris, perioden 1Q 2009 – 4Q 2011	73
Tabell 11: Resultateffekt råvarederivater, perioden 1Q 2009 – 4Q 2011	74
Tabell 12: Resultatregnskap uten valuta- og råvareprisendringer	75
Tabell 13: Balanse uten valuta- og råvareprisendringer	77
Tabell 14: Resultatregnskap med valuta- og råvareprisendringer	78
Tabell 15: Balanse med valuta- og råvareprisendringer	79
Tabell 16: Resultatregnskap med valuta- og råvareprisendringer og bruk av derivater som sikringsinstrument	80
Tabell 17: Balanse med valuta- og råvareprisendringer og bruk av derivater som sikringsinstrument	82
Tabell 18: Resultatregnskap med valuta- og råvareprisendringer og bruk av derivater som sikringsinstrument og sikringsbokføring	83
Tabell 19: Balanse med valuta- og råvareprisendringer og bruk av derivater som sikringsinstrument og sikringsbokføring	84
Tabell 20: Resultatanalyse eksempel 1 – 4	86
Tabell 21: Resultatanalyse i %, eksempel 1 – 4	86

1.0. Innledning

1.1. Introduksjon

Reguleringen av, og regnskapsmessig behandling av finansielle instrumenter, er i dagens økonomiske klima høyaktuelle tema. (Pounder, 2009) Dette er også identifisert av IASB, the International Accounting Standards Board, som løpende i perioden 2009 – 2012 utgir ny internasjonal regnskapsstandard omhandlende finansielle instrumenter, International Financial Reporting Standards (IFRS) 9. IFRS 9 skal erstatte gjeldende standard vedrørende finansielle instrumenter, International Accounting Standards (IAS) 39. IASB og brukerne, hovedsakelig regnskapsutstedere og revisorer, av IFRS-standardene søkte ny standard da IAS 39 ble sett på som kompleks og vanskelig å ta i bruk, spesielt for førstegangsbrukere (Larson & Street, 2004). IAS 39 har blitt kritisert for å være en standard som er lite prinsipiell, med en sammensetning av forskjellige, og ofte motstridende, regler (Walton, 2004). IAS 39 har også fungert som syndeboek for kredittkrisen i 2007-2008, blant annet med tanke på balanseføring av finansielle instrumenter til virkelig verdi (Gillard & Kathri, 2009).

Spesielt sikringsbokføring under IAS 39 har høstet mye kritikk. Brukerne må ha kunnskap til en kompleks standard, som stiller strenge krav til å kvalifisere for sikringsbokføring (Lopes, 2007). I utgangspunktet vil det å sikringsbokføre etter IAS 39, bryte med den tradisjonelle regnskapsmessige behandlingen av finansielle instrumenter etter standarden (Lopes, 2007). Ett eksempel på dette kan være regnskapsføring av et derivat, som vanligvis under IAS 39 føres til virkelig verdi med verdiendringer reflektert over resultatregnskap. Sikringsbokføring etter IAS 39 åpner for at resultateffekten av derivatet kan utsettes, og midlertidig føres på en egen konto for egenkapital, hvor føringen reverseres ved realisasjon av sikringsforholdet (Ernst & Young [EY], 2011).

Anvendelse av sikringsbokføring trenger allikevel ikke ha effekt på resultatregnskapet. Ved sikring av eiendeler eller forpliktelser som etter IAS 39 føres til virkelig verdi, vil både sikringsinstrument og -objekt i balansen føres til virkelig verdi med verdiendringer reflektert over resultat. Det vil med andre ord ikke ha effekt på resultat dersom sikringsbokføring benyttes, verken i det bokføringstekniske eller i periodiseringen av resultatelementer knyttet til sikringsaktiviteten (Hernández, 2003). Da det vil være enklere for regnskapsavleggere å ikke benytte seg av sikringsbokføring, og innvirkningen på netto resultat er lik null, kan dette ha en uheldig effekt for brukerne av regnskapet da sikringsforholdet umiddelbart ikke vil presenteres som sikring. Regnskapet vil ikke kommunisere selskapets egentlige risikostyring. Det kan utad

gis ett regnskapsmessig mindre rettviseende bilde av selskapets økonomiske situasjon, enn hva som egentlig er tilfelle.

1.2. Problemstilling

Jeg ønsker å sette lys på kritikken av IAS 39, spesielt rettet mot reglene som omfatter sikringsbokføring. Hva er det med denne standard som gjør at sikringsbokføring ofte ikke anvendes, og dermed ikke gir brukerne av regnskapet ett rettviseende bilde for et foretaks økonomiske situasjon? Videre vil jeg se på IFRS 9, og om denne standard svarer på kritikken rettet mot IAS 39. Oppgaven vil bidra med å kartlegge foreslåtte endringer i regnskapsstandard for finansielle instrumenter, og om endringene bidrar til bedre informasjon for brukerne av regnskapet.

Basert på bakgrunn beskrevet i denne innledning, har jeg formulert følgende problemstilling:

”Hva skiller IFRS 9 fra IAS 39 med tanke på sikringsbokføring, og hva betyr dette for brukerne av regnskapet?”

1.3. Struktur

Etter redegjørelse for hvilken metode som er benyttet i oppgaven, gir oppgavens teoridel først en innføring i finansiell risikostyring, med hovedvekt på derivater som risikostyringsinstrumenter ved anvendelse av økonomisk sikring. Oppgaven vil kun omfavne risiko knyttet til valuta, rente og råvarepris, da dette er de mest relevante typer risiko knyttet til et foretaks daglige drift.

Videre gis en presentasjon av regnskapsføring av finansielle instrumenter under IAS 39, hvor sikringsbokføring står i fokus. Oppgaven presenterer også den del av regnskapsstandardene som ikke omfatter sikringsbokføring. Dette for å gi en helhetlig beskrivelse av regnskapsføring av finansielle instrumenter, samtidig som at sikringsbokføring bygger på den asymmetri som kan oppstå som følge av de ulike klassifiseringsgruppene regnskapsstandardene tillater.

Den regnskapsmessige del av teoridelen gir også en kort innføring om IASB som standardsettende organ, dets konseptuelle rammeverk og historikken til regnskapsmessig behandling av finansielle instrumenter under IFRS.

Det presenteres videre kritikk mot IAS 39 som regnskapsstandard for finansielle instrumenter, kritikk som illustrerer det faktiske behov for ny standard. Videre sees det på de generelle prinsipper for innregning og måling av finansielle instrumenter under IFRS 9, og de vesentligste endringene fra IAS 39 til IFRS 9 med tanke på sikringsbokføring. Etter sammenligningen, diskuterer oppgaven om IASB klarer å svare på den viktigste kritikken rettet mot IAS 39. Også her er det fokus på oppgavens hovedfenomen, sikringsbokføring.

Til slutt gis det ett eksempelregnskap som viser ett selskaps finansielle stilling i en fiktiv verden, med følgende alternative forutsetninger:

- Ingen svingninger i valutakurs og råvarepris
- Svingninger i valutakurs og råvarepris, men ingen finansiell sikring
- Svingninger i valutakurs og råvarepris, finansiell sikring med derivater uten sikringsbokføring
- Svingninger i valutakurs og råvarepris, finansiell sikring med derivater med sikringsbokføring etter IAS 39 og IFRS 9

Målet med eksempelregnskapet er å vise forskjellene mellom de ulike alternativer. Etter presentasjon av eksempelregnskap, vil oppgaven gi en analyse og sammenligning av eksempelregnskapets ulike forutsetninger. Sammenligningen, sammen med diskusjonen av endringer i IFRS 9 versus IAS 39, vil gi en konklusjon på oppgavens problemstilling. Oppgaven avsluttes med å definere dens svakheter og begrensninger, som sammen med konklusjonen gir forslag til videre forskning om emnet.

Utarbeidelsen av IFRS 9, består av tre faser: Klassifisering og måling; Amortisert kost og nedskrivning; og Sikringsbokføring. Fase 1, klassifisering og måling, ble publisert i november 2009, og omhandlet kun klassifisering og måling av finansielle eiendeler. Finansielle forpliktelser ble inkludert i oktober 2010, men inneholdt få endringer fra IAS 39. Høringsutkast for fase 2, amortisert kost og nedskrivning, ble publisert i januar 2011, med kommentarfrist i april 2011. IASB jobber her med ett nytt høringsutkast som forventes å ligge ferdig i løpet av siste halvdel av 2012. I desember 2010, utga IASB høringsutkastet som omfattet fase 3, den del av IFRS 9 som går på sikringsbokføring. Frist for kommentarer var 9. mars 2011, endelig versjon er ventet utgitt i løpet av andre kvartal i 2012 (<http://www.ifrs.org>). I oppgaven vil jeg i min sammenligning av IAS 39 og IFRS 9, ta utgangspunkt i IFRS 9's endelige utkast til fase 1, og høringsutkastene til fase 2 og 3 da disse i skrivende stund ikke er ferdigstilt enda.

Regnskapsstandarden skal etter planen i sin helhet tas i bruk av regnskapsutstedere som har IFRS

som regnskapsspråk, fra og med 1.1.2015. Det er imidlertid tillatt å anvende de deler av standarden som allerede er ferdigskrevet. For IAS 39, har jeg tatt utgangspunkt i standarden som er gjeldende for regnskapsåret 2011.

I oppgaven ved henvisning til internasjonale regnskapsstandarder, brukes benevningen IAS\ IFRS og så standardens nummer, for eksempel IAS 39. Standardene det refereres til, er dem som er gjeldende pr 31/12-2011. Der hvor det ikke foreligger endelige standarder, er høringsutkast til standard, eller del av endelig standard tatt i bruk. For henvisninger til regnskapsstandarder på nett, se litteraturliste.

2.0. Metode

2.1. Introduksjon

Følgende redegjøres det for hvilken metode som er brukt ved utforming av denne oppgave.

Denne oppgave tar for seg et fagfelt, hvor det pr dags dato ikke er gjort mye forskning. Dette, da endelig versjon av ny internasjonal regnskapsstandard for finansielle instrumenter, IFRS 9, derav også regnskapsstandard for sikringsbokføring, ikke er ferdig utarbeidet. Det foreligger heller ikke mye forskning på gjeldende regnskapsstandard for finansielle instrumenter, IAS 39.

Oppgaven bygger på gjeldende regnskapsstandard, og den nye regnskapsstandardens høringsutkast. Ved endelig utkast til regnskapsstandard, og iverksettelsen av den, vil det være mulig å foreta videre studier av regnskapsføring av finansielle instrumenter, og sikringsbokføring som fenomen. Dette kan omfatte studier om regnskapsmessige effekter av endelig standard, ny regnskapspraksis, utstrakt bruk av sikringsbokføring ved ny standard, etc. Oppgaven gjør leseren kjent med fenomenet, og gir en innføring i rammene som regulerer, og som i fremtiden vil regulere dette. Oppgaven gir en generell illustrasjon av fagfeltet, og sammen med mangelen på tidligere forskning på emnet, er studien av denne grunn en eksplorativ studie. (Neumann, 2011)

2.2. Databehov\ informasjonsbehov

Oppgaven tar i hovedsak for seg gjeldende internasjonal regnskapsstandard, IAS 39, som omfatter finansielle instrumenter, kritikk rettet mot denne, og en oppsummering av de viktigste endringene fra IAS 39 til høringsutkastet til den nye regnskapsstandard, IFRS 9. For å vise leserne av oppgaven effekter av sikringsbokføring, samt endring av sikringsbokføring fra gjeldende til ny standard, gis ett fiktivt eksempelregnskap som er designet for å presentere ulike, aktuelle regnskapsmessige problemstillinger knyttet til fenomenet. For å kunne gjøre dette, trenger oppgaven kjennskap til regelsettet som regulerer regnskapsføringen av finansielle instrumenter, gjeldende standard og høringsutkast til ny standard, samt ett forretningscase egnet til å kunne vise ulike løsninger på en situasjon gitt ulike forutsetninger.

2.3. Design

Denne masteroppgaven bygger på ett fiktivt forretningscase som fundament for å kunne utarbeide ett eksempelregnskap. Forretningscasen er hovedsakelig designet for å kunne vise regnskapsmessige effekter ved sikringsbokføring etter både IAS 39 og IFRS 9, for ett selskap

som er eksponert for markedsrisikoene valuta-, råvarepris-, og renterisiko. For å kunne vise dette, viser eksempelregnskapet selskapets finansielle stilling i en periode på tre år, hvor det for alle årene utarbeides resultatregnskap og utgående balanse, samt en åpningsbalanse.

Eksempelregnskapet fremstilles med fire forskjellige forutsetninger, dette for best mulig å vise steg for steg kontrastene mellom eksempelregnskapets ulike nivåer. De ulike forutsetningene forretningscaset med tilhørende regnskapsføring fremstilles med er følgende:

1. en verden uten svingninger i valutakurs, rentenivå og råvarepris
2. en verden med svingninger i valutakurs, rentenivå og råvarepris
3. en verden med svingninger i valutakurs, rentenivå og råvarepris og bruk av derivater for å sikre seg mot nevnte svingninger
4. en verden med svingninger i valutakurs, rentenivå og råvarepris, bruk av derivater for å sikre seg mot nevnte svingninger, og sikringsbokføring for å kunne regnskapsmessig sammenstille resultateffekter av sikringsaktivitetene etter IAS 39
5. en verden med svingninger i valutakurs, rentenivå og råvarepris, bruk av derivater for å sikre seg mot nevnte svingninger, og sikringsbokføring for å kunne regnskapsmessig sammenstille resultateffekter av sikringsaktivitetene etter IFRS 9

Forutsetninger utover dette, er for alle eksemplene like, det samme er regnskapstallene og basisen for disse. Dette for å kunne gjøre en faktisk sammenligning av de ulike eksemplene. Forretningscaset er designet for å vise behov for finansiell sikring, og effekten av regnskapsføringen av de ulike former for sikring regnskapsstandardene definerer.

2.4. Utvalg

Datagrunnlaget som er brukt i forretningscaset er fiktivt, og derfor finnes det ikke noe utvalg i ordets tradisjonelle stand. Dette har blitt gjort da ny regnskapsstandard for finansielle instrumenter ikke er vedtatt og tatt i bruk, og begrenser naturlig nok adgang til nødvendig materiale. Allikevel, for å gi leserne et inntrykk av hvilke effekter svingninger i valutakurs kan ha for ett selskap, er månedlig gjennomsnittlige valutakurser i oppgaven mellom USD og NOK hentet fra Norges Bank, og benyttes i eksempelregnskapet ved beregning av aktuelle resultattall i perioden. For svingninger i oljepris er fiktive priser benyttet, dette for å kunne gi ett eksempel hvor bevegelsen i oljeprisen i stor grad er nedadgående, og effektene av dette. Rentebetingelsene i oppgaven bygger på månedlig gjennomsnittlig historisk LIBOR-rente, hentet fra Oslo børs.

Historisk lave, og lite volatile renter i perioden, gjør at oppgaven fokuserer på endringer i valutakurs og endringer i råvarepris.

2.5. Datainnsamling

Dataen i eksempelregnskapet er innhentet fra teori, med grunnlag i regnskapsstandardene IAS 39 og IFRS 9. Det vil si at forretningscaset og hendelsene der, er regnskapsmessig tolket i lys av de internasjonale regnskapsstandardene, for å kunne utarbeide eksempelregnskapene. Dersom forretningscaset hadde vært en reell hendelse, og IFRS hadde vært benyttet som regnskapsspråk, ville regnskapene ikke inneholdt vesentlige avvik fra eksempelregnskapene. Analysen av dataen går ut på å sammenligne forretningscasetts ulike forutsetninger.

2.6. Validitet og reliabilitet

Følgende redegjøres det for oppgavens validitet og reliabilitet.

2.6.1. Validitet

Oppgavens validitet er forholdet mellom det oppgaven måler, og det man i oppgaven hadde som ønske om å måle, og handler om oppgavens gyldighet. Den mest grunnleggende form for validitet er begrepsvaliditet, som beskriver samsvar mellom teori- og måleplan. Det vil si om den empiriske data måler den teori som var til hensikt å måle. Eksisterende begrepsvaliditet er en betingelse for at forskningsresultatene skal være meningsfulle. I denne oppgave er målene basert på teori og regnskapsstandardene i så stor grad at det ikke vil være noe støy. Teorien er brukt for å måle og fungerer som basis for utarbeidelse av eksempelregnskapene. Konsekvensen av dette er at oppgavens begrepsvaliditet er høy (Reve, 1985).

2.6.2. Reliabilitet

Oppgavens reliabilitet er et mål på påliteligheten til de innhentede data, og hvorvidt disse data stemmer med virkeligheten. Metodene som brukes i oppgaven skal kunne reproduseres og etterprøves av andre og gi mer eller mindre samme resultat. Denne oppgave kan inneholde målefeil, da analyse av innhentet data er gjort med grunnlag av studentens tolkning og forståelse av regnskapsstandardene som er lagt til grunn for eksempelregnskapene. Videre inneholder eksempelregnskapene en rekke forenklinger og forutsetninger, noe som kan redusere oppgavens

pålitelighet, da eksempelregnskapet aldri vil gjenspeile helheten i ett faktisk regnskap og regnskapets underliggende hendelser. Dette er imidlertid gjort for å sette fokus på oppgavens fenomen, og luke vekk forhold som for denne oppgave ikke er interessant. (Reve, 1985)

3.0. Teoretisk rammeverk

3.1. Introduksjon

Oppgavens teoridel, gir en oversikt, bakgrunn, og oppbygning til oppgavens hovedfenomen som er sikringsbokføring. Først gis en introduksjon i risikostyring og økonomisk sikring. Dette inkluderer en presentasjon av de ulike former for markedsrisiko som blant annet mange internasjonale produksjons- og handelsselskaper må håndtere i den daglige drift.

Risikostyringskapittelet avsluttes med en innføring av noen av de ulike typer derivater som kan benyttes for å motvirke risikoene selskaper er utsatt for.

Videre gir oppgaven en grundig gjennomgang av regnskapsføring av finansielle instrumenter, med hovedfokus på sikringsbokføring. Teoridelen som angår det regnskapsteoretiske, gir først en kort innføring om IASB som standardsettende organ, dets konseptuelle rammeverk, et IFRS-regnskaps innhold, og historikken til regnskapsmessig behandling av finansielle instrumenter under IFRS. Deretter presenteres hovedtrekkene og formålet med gjeldende standard for finansielle instrumenter, IAS 39. Som oppgaven kommer tilbake til, er IAS 39 kritisert for en rekke punkter. Oppgaven tar for seg denne kritikk, og gir videre en innføring i de viktigste endringene fra IAS 39 til IFRS 9.

3.2. Risikostyring og økonomisk sikring

Et internasjonalt foretak vil naturlig nok være eksponert for ulike typer risiko. Handel på tvers av landegrensler, utenlandske datterselskaper, finansiering av investeringer, kjøp og salg av råvarer er eksempler på aktiviteter som gjør at en utsettes for ulike typer risiko. Av eksemplene som nevnes, er det snakk om blant annet valutarisiko, renterisiko og råvareprisrisiko, som igjen kan betegnes som generell markedsrisiko. I tillegg har vi andre typer risiko, som kreditt-, likviditets- og finansieringsrisiko, men naturlige begrensninger gjør at denne type risiko ikke omfattes av denne oppgaven. Når ett foretak har identifisert en risiko, er foretaket eksponert mot risikoen det gjelder. Finansiell risikostyring er da aktiviteter som senker den totale risiko foretaket er eksponert for (Ødegaard, 2000). Slike aktiviteter kan være ulike posisjoneringer i derivatmarkedet eller avtale om faste rentebetingelser hos lånegiver. Allikevel må det kunne forventes at ethvert foretak til enhver tid er utsatt for noe risiko, da dette ifølge generell finansteori vil kunne generere avkastning utover den risikofrie rente.

Risikostyringsaktiviteter utføres ofte ved bruk av derivater. Ett derivat er en avtale eller en kontrakt mellom to parter, som gir innehaverne en rettighet eller forpliktelse, hvor verdien av kontrakten er avhengig av en eller flere underliggende eiendeler. Ønsker en for eksempel å eliminere valutarisikoen mellom tidspunkt for salg og oppgjør ved kredittsalg av varer til en utenlandsk kunde, kan man inngå en kontrakt eller et derivat som ved valutasvingninger vil ha motsatt verdiendrende effekt enn kundefordringen som oppstår ved kredittsalg. I dette eksempelet kan derivatet være en kontrakt som tilsvarer ett valutasalg med samme beløp som det foreliggende salget gjelder for. Dersom avtalt kurs ved inngåelse av derivatet tilsvarer valutakursen dagen kredittsalget skjer, vil hele valutarisikoen knyttet til salget være eliminert, og vi vil ha en perfekt sikring. En perfekt sikring er en posisjon som er 100 % invers korrelert med posisjonen som sikres, og som følgelig vil eliminere all risiko som den opprinnelige posisjonen var eksponert mot. Sikring ved bruk av derivater, er oftest en form for kortsiktig risikostyring. Det er enklere å sikre transaksjoner og kontantstrømmer som er nærmere i tid, da det er knyttet mindre risiko og usikkerhet til disse.

I tillegg til finansiell sikring som beskrevet i eksempelet, kan derivater også brukes som spekulasjonsverktøy. Da spekuleres det i utvikling av de underliggende variablene som påvirker derivatets verdi, med håp om gevinst. Baksiden med dette, i tillegg til at det er mulig å pådra seg vesentlige tap, er at den gevinst som oppnås, vil være et tilsvarende tap for andre.

Verdiskapningen er med andre ord lik null. En tredje mulighet for handel med derivater, er å benytte skjevheter i markedet til å oppnå risikofri profit. Dette kalles arbitrasje, og kan forekomme dersom det ikke er sammenheng mellom en eiendels pris i dag, og eiendelens fremtidige pris i derivatmarkedet.

Derivater kan handles i regulerte markeder, og kjøps- og salgstransaksjoner kan gjøres i tilknytning til de fleste børser. En kontrakt kan også avtales mellom to parter, for eksempel to finansinstitusjoner. Dette kalles en "Over-The-Counter"-kontrakt, eller OTC-kontrakt. Det kan være fordeler ved begge måter å kjøpe derivater på. En standardkontrakt etter kjøp i regulert marked vil være mer likvid enn en OTC-kontrakt, mens det kan være lettere å skreddersy OTC-kontrakten etter eget behov. Det kan derimot foreligge en større kredittrisiko ved å kjøpe kontrakter på OTC-markedet, noe som vil omtales mer senere.

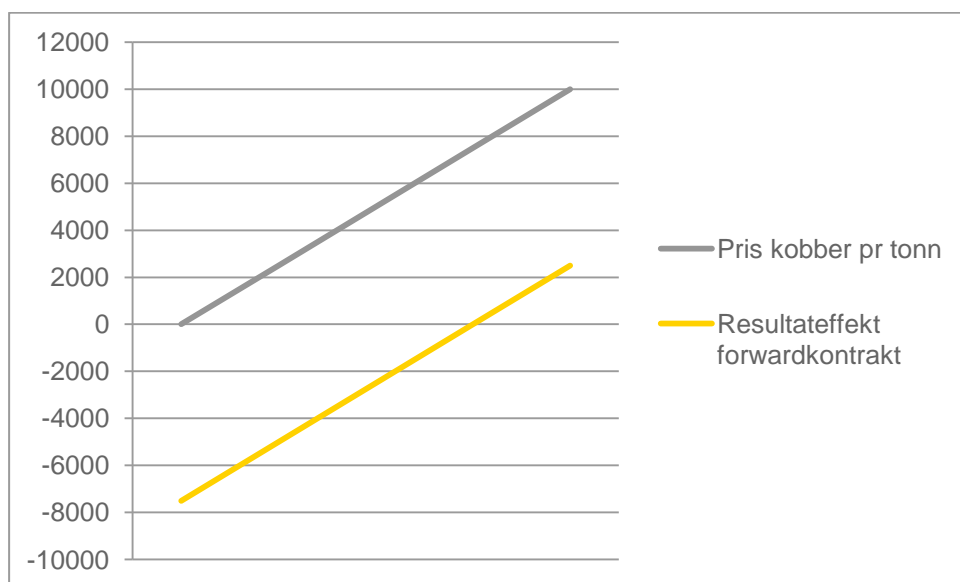
3.2.1. Eksponering

Første steg i ett foretaks risikostyringsprosess, vil være å kartlegge hvilke typer risiko en er eksponert for. En effektiv måte å gjøre dette på, er å se på foretaket som en enhet, og vurdere alle usikkerhetsmomenter som kan affekttere foretaket i den daglige drift. Det har for eksempel lite for seg kun å vurdere risiko knyttet til råvarepris med tanke på kostnader, da dette i mange tilfeller også vil kunne påvirke foretakets inntekter. Ett eksempel på dette, kan være en bedrift som kjøper inn en råvare, aluminium, for å produsere ett produkt, aluminiumsrør. Svingninger i aluminiumspriser vil i første omgang påvirke foretakets varekostnader ved innkjøp av aluminium, og vil igjen påvirke foretakets salgsinntekter da foretaket vil kreve en positiv margin ved salg av aluminiumsrør. Viktig er det også å forstå forholdet mellom de ulike typer risiko som foretaket er eksponert for. Dette krever kunnskaper om blant annet generell makroøkonomi, industrien eller bransjen foretaket virker innen, aktuell teknologi for foretaket, eller foretakets tilgang på ressurser. (Bodie, Merton, Cleeton, 2009)

Dersom et foretak har kartlagt de største risikoene foretaket er utsatt for, må foretaket velge en strategi for risikostyring. Skal foretaket sikre seg mot aktuelle risikoer i alle mulige situasjoner, eller skal en la være å sikre seg mot for eksempel renterisiko i en situasjon hvor markedet forventer at lånerentene skal avta? Ett eksempel kan være inngåelse av en låneavtale i forbindelse med finansiering av ett prosjekt til flytende rente. I et marked hvor lånehaver forventer at rentene vil stige, vil det være naturlig å sikre seg mot denne eksponering. Dette kan la seg gjøre ved å inngå en renteswap-avtale med en motpart, hvor konsekvensene blir til at foretaket i prinsippet vil betale en fast rente i stedet for flytende. Foretaket har på denne måte sikret seg mot en høyere rente enn den avtalte fastrente og vet hvilke renteutbetalinger det har å forholde seg til. I ett marked hvor lånehaver forventer at rentene vil avta, kan det derimot åpne seg muligheter for ikke å sikre seg mot renteeksponeringen. Ved eventuell nedgang i rentenivå, vil dette følgelig lønne seg for foretaket å ikke binde renten. Da det ikke er mulig å vite nøyaktig fremtidig utfall av rente- og andre økonomiske faktorerens utvikling, er det kun etterpåklokskap som kan vise hvilken beslutning som var den riktige å fatte.

Finansiell sikring i foretakets risikostyringsaktiviteter, gjør den umiddelbare fremtid knyttet til de sikrede aktivitetene veldig forutsigbar. Foretaket unngår prissjokk eller store endringer i variabler som kan påvirke foretakets daglige drift. Allikevel kan sikring ha negative effekter for foretaket. Foretaket kan for eksempel gå glipp av en mulig gevinst ved gunstige bevegelser i råvaremarkedet. En gevinst ved nedgang i pris på kobber, som er et foretaks viktigste råmateriale ved innkjøp til produksjon, og dermed ett mulig lavere kostnadsnivå, kan utlignes ved et

tilsvarende tap på et derivat. I slike tilfeller er det viktig i ett foretaks risikostyringsstrategi, at det er eliminering av risikoeksponering som er formålet med finansiell sikring, og ikke eventuell profitt fra derivatene. Grafen nedenfor illustrerer et foretak som har inngått en forward-kontrakt, med spotpris på kobber pr tonn på USD 7 500. Den mørkegrå linjen viser kobberpris pr tonn, mens den gule linjen viser tilsvarende tap\ gevinst på forwardkontrakten. Effekten av forwardkontrakten blir en konstant pris på kobber på USD 7 500 pr tonn.

Figur 1: Effekten av en long forwardkontrakt kobber

I følgende avsnitt kommer en kort presentasjon av de ulike typer risiko som går under definisjonen generell markedsrisiko. I presentasjonen nevnes eksempler av bruk av derivater for å redusere de enkelte typer risiko. Derivatene vil få en fylldigere omtale senere i oppgaven.

3.2.1.1. Valuta

Ett foretak kan være eksponert for valutarisiko på ulike måter. Eksempler kan være handelstransaksjoner med kunder og leverandører i andre land, balanseposter i utenlandsk valuta, investering i utenlandsk selskap, og datterselskap som opererer med annen funksjonell valuta enn morselskap. Eksponeringen av et foretaks valutaposisjon, kan defineres som netto valutaposisjon multiplisert med valutaens volatilitet (Mellemseter & Mørch, 2006). Nettoeksponering er differansen mellom et foretaks forventede og avtalte salg fratrukket forventet og avtalt kjøp. Ved estimering av ett foretaks valutarisiko, har vi da to variabler å ta hensyn til: forventet netto valutaposisjon og forventet endring i valuta.

Den type risiko som påløper foretaket ved vanlig kjøp og salg av varer i utenlandsk valuta, kalles ofte transaksjonsrisiko (Mellemseter & Mørch, 2006). Transaksjonsrisiko representerer da risiko for kursendring i de aktuelle valutaene kjøp og salg forekommer i, i perioden mellom en transaksjon avtales og faktisk gjøres opp. Foretak dette er aktuelt for, kan gjøre seg tjent med å analysere hvilken forventet nettoeksponering foretaket har mot den enkelte valuta.

Nettoeksponeringen kan sikres ved kjøp av et derivat, for eksempel en valutaterminkontrakt (forward eller future) som vil motvirke mulige endringer i valutakursen. Eventuelt kan foretaket opprette en såkalt valutakonto, hvor transaksjoner for aktuell utenlandsk valuta forekommer.

Valutarisiko knyttet til balanseposter i utenlandsk valuta, herav også andeler i utenlandske selskap som konsolideres etter for eksempel egenkapitalmetoden, samt datterselskap med annen funksjonell valuta enn morselskapets, kalles ofte omregnings- eller balanserisiko (Mellemseter & Mørch, 2006). Risikoen oppstår dersom foretakets aktiva overstiger foretakets passiva eller motsatt, i utenlandsk valuta. Ett eksempel satt litt på spissen, er et foretak hvis eneste balansepost i utenlandsk valuta er en kundefordring. Dersom valutakursen synker, synker også verdien på kundefordringen, og dermed også foretakets egenkapital. Også her kan foretaket analysere den faktiske eller forventede nettoeksponering mellom eiendeler og gjeld i utenlandsk valuta.

Nettoeksponeringen kan, som ved transaksjonsrisiko, utlignes ved kjøp av valutaterminkontrakt. Viktig er det dog å huske at sikring av transaksjonsrisiko mest sannsynlig vil påvirke foretakets behovsstørrelse for sikring av balanserisiko.

3.2.1.2. Rente

Et foretak er utsatt for renterisiko dersom foretaket har eiendeler, forpliktelser eller kontantstrømmer som påvirkes av endring i rentenivå. Renterisiko er av Norges Bank definert som: *”Risiko for potensielt tap i form av redusert markedsverdi som følge av fluktuasjoner i renten”* (<http://www.norges-bank.no>). Norges Banks definisjon relaterer seg til ett foretaks balanseposter, som vil endre verdi ved endring i rentenivå. Ett typisk eksempel på dette kan være verdiberegning av en obligasjon. En kjøpt obligasjon, er i praksis det samme som utlån av penger til en på forhånd fastsatt kupongrente. Ved økning i rentenivå til ett nivå høyere enn avtalt kupongrente, vil det være ugunstig å sitte med obligasjonen, da det ville vært mulig å oppnå høyere avkastning ved investering i den risikofrie rente. Konsekvensen blir at verdien på obligasjonen synker, noe som nødvendigvis ikke trenger å være alvorlig dersom obligasjonen skal holdes til forfall. Obligasjonen vil synke i verdi, på grunn av at dens nåverdi av fremtidig kontantstrøm etter renteøkning vil beregnes med en høyere neddiskonteringsrente enn tidligere.

Renterisiko må også omfatte kontantstrømmer som påvirkes av endring i rentenivå. Ett eksempel på dette er ett tradisjonelt banklån til flytende rente. Ved økning i rentenivå, vil størrelse på renteterminbeløp øke, og foretaket som forplikter til gjelden opplever økte rentekostnader.

Et foretak utsatt for renterisiko, kan sikre seg mot endringer i rentenivå. Dette kan, i tilfellene med både obligasjoner og banklån, gjøres ved å inngå en rente-swapavtale. En renteswap er et derivat hvor for eksempel to foretak bytter rentebetingelser, fra fast rente til flytende eller motsatt. I tilfelle obligasjon, hvor et foretak i utgangspunktet mottar en fast rente fra obligasjonsutsteder, kan foretaket inngå en rente-swapavtale som i praksis gjør at foretaket i stedet mottar en flytende rente. Den mest brukte flytende rente knyttet til renteswaper, er LIBOR-renten (London Interbank Offered Rate), som er renten banker tilbyr seg imellom i Londons pengemarked.

3.2.1.3. Råvarepris

Et foretak er utsatt for råvarepriserisiko, dersom foretaket i sin produksjon bruker råvarer, eller foretaket produserer råvarer, som kan variere i pris basert på tilbud og etterspørsel. En økning i pris på råvare brukt til produksjon, vil affektare foretakets kostnad knyttet til denne råvare i negativ retning, og vice versa. Det finnes råvareindekser, som reflekterer tilbud og etterspørsel på aktuell råvare. Eksempler på råvarer som er indeksregulert, er råolje, gull, sølv, kobber og aluminium.

Foretak som er eksponert mot prisendring for råvarer, kan sikre seg mot denne type risiko. Dette kan gjøres ved å kjøpe en opsjon hvor underliggende variabel er råvaren en ønsker å prissikre. En kjøpt opsjon, gir kjøperen rett, men ikke plikt, til å utøve opsjonen. Opsjonen kan gjøres opp ved fysisk levering av underliggende råvare, men det er også mulig å gjøre opp i penger. Det presiseres at det ikke finnes derivater for alle mulige typer råvarer, med tanke på for eksempel forskjellige typer kvalitet. Ved kjøp av en opsjon, som gir en rett til å kjøpe en råvare til en gitt pris på ett gitt tidspunkt, sikrer foretaket seg mot prisstigning på den aktuelle råvare. Dersom råvareprisen er lavere enn avtalt i opsjonen, kan foretaket velge ikke å utøve opsjonen. Foretaket er da sikret mot prisstigning, men kan fremdeles dra nytte av ett mulig prisfall på råvaren. Da går eventuelt prisen på opsjonen tapt, opsjonspremien, som blir kostnaden for å sikre seg mot denne type eksponering.

3.2.2. Sikringsinstrumenter - derivater

Etter at et foretak har kartlagt sin eksponering mot markedsrisiko, er det nødvendig å fastsette hvordan risikoene skal håndteres, og hvilke instrumenter som kan brukes til nettopp dette.

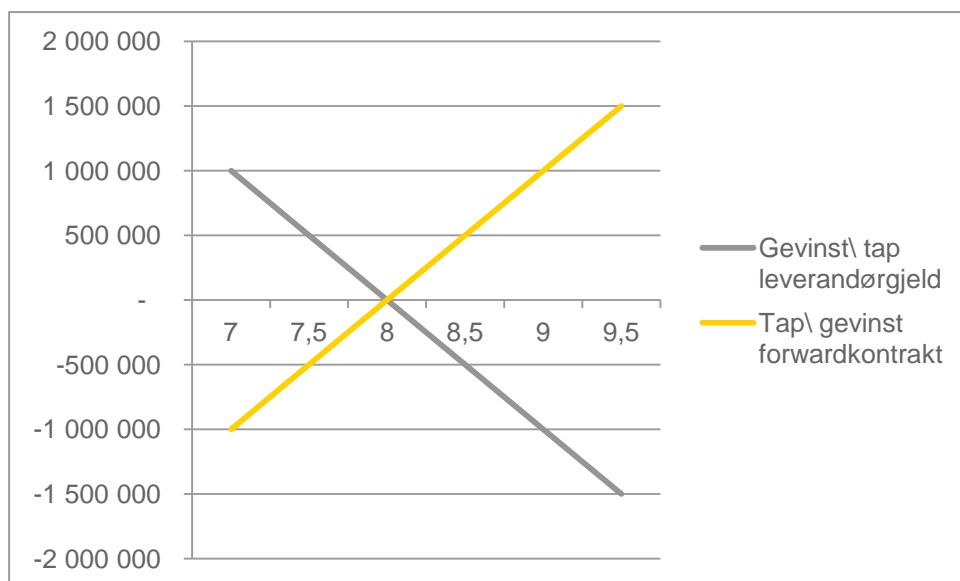
Følgende gis en beskrivelse av de mest brukte derivater for sikring av transaksjoner og balanseverdier.

3.2.2.1. Forwards

En forwardkontrakt er en avtale om salg eller kjøp av en underliggende eiendel, til en gitt pris på et gitt fremtidig tidspunkt. En forwardkontrakt handles i det uregulerte OTC-markedet, mellom for eksempel to finansinstitusjoner. Dersom avtalen innebærer en forpliktelse om salg av en underliggende eiendel, sier vi at selgeren har inntatt en *short position*. En tilsvarende avtale med forpliktelse om kjøp, kalles en *long position*. Det kreves ingen initial betaling ved avtaleinngåelse, men begge parter forpliktes til å oppfylle avtalen.

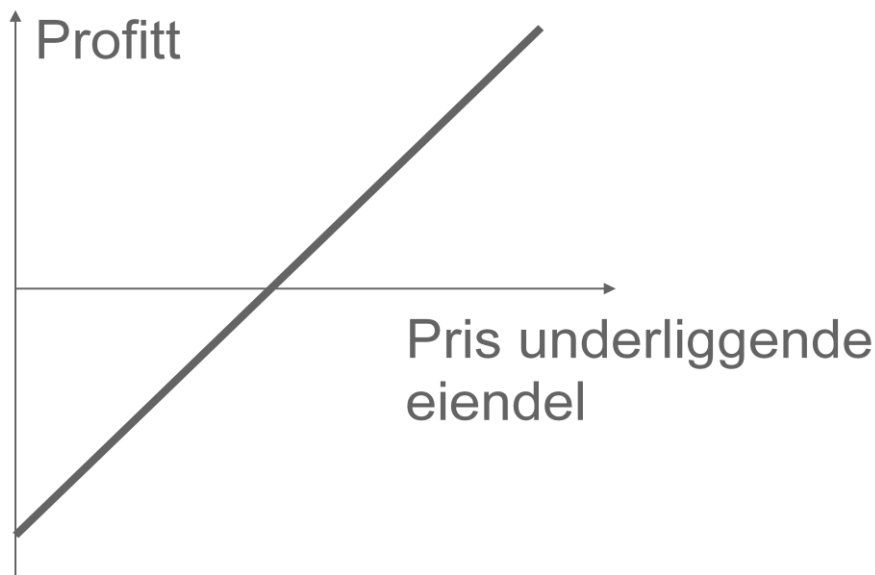
Forwards brukes ofte til kjøp og salg av utenlandsk valuta, noe som gir avtaledeltakerne sikkerhet mot endringer i valutakurs. I praksis tilsvarer dette at en kjøper (selger) forplikter seg til å kjøpe (selge) en gitt mengde av en valuta, til en gitt valutakurs, på et gitt tidspunkt. Valutakursen som avtales, er markedets forventning til utvikling i valutakurs. Dette kan illustreres med ett eksempel. Bedrift A som holder til i Norge kjøper tjenester i Bedrift B, og oppgjørstidspunkt er om to måneder. B har base i Tyskland, og fakturerer i Euro. A vet dermed med sikkerhet at de forplikter til å betale EUR 1 000 000 om to måneder. For å sikre seg mot valutaendringer i perioden frem mot oppgjørstidspunkt, inngår A en forwardkontrakt med sin lokale bank. Forwardkontrakten forplikter A til å kjøpe EUR 1 000 000 med en valutakurs på 8. Samtidig forpliktes banken å selge EUR 1 000 000 til A for samme valutakurs. A er da sikret mot endringer i valutakurs og dermed verdiendring i kundefordringen, og har inntatt en *long position* i euro. På oppgjørsdagen, kjøper A EUR 1 000 000 for NOK 8 000 000, og gjør samtidig opp med B. Viser det seg at dagskursen, eller spotkursen, mellom norske kroner og euro i mellomtiden har steget til 8,5, har kontrakten en verdi, og gitt en avkastning for A på $1\,000\,000 * (8,5 - 8) = \text{NOK } 500\,000$, med tilsvarende tap for banken. Dette tilsvarer økningen i forpliktelsen A har til B i NOK som følge av valutaendringen. Dersom spotkursen har sunket til 7,5, har kontrakten gitt en negativ avkastning på A, på $1\,000\,000 * (7,5 - 8) = -\text{NOK } 500\,000$, med tilsvarende gevinst for banken. Dette tilsvarer igjen reduksjonen av forpliktelsen som A har til B i NOK som følge av valutaendringen. Figuren nedenfor viser forholdet mellom gevinst (tap) på gjeld og tap (gevinst) på forwardkontrakt i eksempelet, sett med bedrift A's øyne. X-aksen

representerer eurokurs mot NOK, Y-aksen viser gevinst \tap på leverandørgjeld og forwardkontrakt. Av grafen sees det at svingninger i valutakurs mellom euro og norske kroner ikke vil ha nettoeffekt på bedrift A's resultat. Vi har et perfekt sikringsforhold.

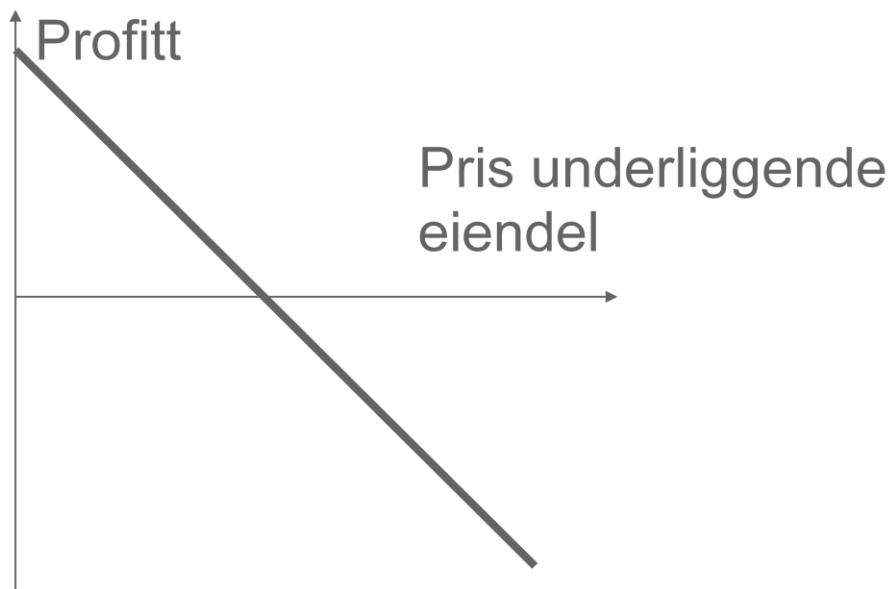

Figur 2: Illustrasjon svingninger EUR \ NOK

Avkastning til en *long position* forwardkontrakt kan vises ved $S_T - K$, hvor K er avtalt pris og S_T er spotpris på underliggende ved kontraktsutløp. Dette viser at kjøper er forpliktet til å betale K for den underliggende eiendel som ved utløp av kontrakt er verdt S_T . Vice versa for en *short position*. Se grafene nedenfor for illustrasjon, hvor x-aksen representerer pris på underliggende eiendel, og y-aksen viser forwardens tilhørende profitt. I en *long position* forward-kontrakt, stiger gevinsten desto høyere pris på underliggende eiendel. Vice versa for en *short position*.

Figur 3: Gevinst\ tap ved long position i en forward-kontrakt

Figur 4: Gevinst\ tap ved short position i en forward-kontrakt

Gitt ingen arbitrasjemuligheter, vil en forwardkontrakt ved inngåelse ha verdi null. Dette da forwardprisen på en underliggende eiendel sammenhenger, og bygger på en forventet utvikling i eiendelens spotpris. Dersom utviklingen i den underliggende eiendels pris avviker fra forventning, vil forwardkontrakten gi en positiv eller negativ verdi for eieren. En underliggende eiendels forwardpris, vil dermed alltid sammenhenge med eiendelens spotpris. Ved kontinuerlig forrentning, samt fravær av arbitrasjemuligheter, kan sammenhengen vises slik: $F_0 = S_0 e^{rT}$, hvor F_0 er forwardprisen på den underliggende eiendel, S_0 er spotpris på den underliggende eiendel, e er grunntallet til den naturlige logaritme og brukes i renteberegninger med kontinuerlig

forrentning, r er den risikofrie rente, mens T er tid til forfall på forwardkontrakt. Verdi for forwardkontrakt, har sammenheng med avtalt pris på underliggende eiendel, K , og kan vises slik: $f = (F_0 - K)e^{-rT}$. Formelen representerer en eiendel som frem mot utløp av forwardkontrakten ikke vil generere innbetalinger, som for eksempel utbytte på aksje. Formelen tilpasses ved kjente innbetalinger, eventuelt dersom forwardkontrakten gjelder utenlandsk valuta. I tilfellet valuta, justeres risikofri rente med risikofri rente for utenlandsk valuta, og vi får: $F_0 = S_0e^{(r - r^f)T}$ (Hull, 2012).

3.2.2.2. Futures

En futurekontrakt bygger på samme prinsipper som en forwardkontrakt, og er en avtale om salg eller kjøp av en underliggende eiendel, til en gitt pris på et gitt tidspunkt. En fellesbetegnelse som ofte brukes om forwards- og futures-kontrakter, er terminkontrakter. Ulikt fra forwards, handles futures i ett regulert marked. For å minimere kredittrisikoen mellom partene som inngår futureavtalen, er det krav om daglig oppgjør ved verdiendring av futuren, ofte kalt mark-to-market. Mark-to-market-oppgjør, forplikter futurekontraktens deltakere til å sette inn midler på en marginkonto, administrert av en verdipapirmegler. Deltakerne setter inn ett visst beløp pr futurekontrakt som er inngått, og må vedlikeholde denne konto med mer midler dersom spotprisen på underliggende eiendel synker i verdi under en forhåndssatt grense. Stiger den underliggende eiendelen i verdi, må motpart gjøre tilsvarende eksersis. Dette gjøres for å minimere den andre parts kredittrisiko, og fører til at kredittrisikoen knyttet til en futurekontrakt er vesentlig mindre enn ved en forwardkontrakt.

I og med at det finnes ett kreditlement på grunn av mark-to-market-oppgjør, vil det eksistere en liten forskjell i verdivurdering av en forwardkontrakt versus en futurekontrakt. For en kjøper med *long position* i en future-kontrakt, vil det være gunstig med en økning i spotpris på underliggende eiendel, dersom vi forutsetter at endring i spotpris er korrelert med endring i risikofri rente. Investorens midler på marginkonto blir reinvestert i en høyere rente enn gjennomsnittlig risikofri rente, vice versa for investor med en *short position*. I kortsiktige futureavtaler, vil allikevel kreditlementet være så lite, at vi ikke går nærmere inn på verdisetting av futures (Hull, 2012).

3.2.2.3. Renteswaps

En swap er en OTC-avtale mellom to foretak om å bytte kontantstrømmer i fremtiden.

Finanstilsynet definerer en swap som: ”Kontrakter der to parter avtaler bytte av betalingsstrømmer og/eller hovedstol basert på et spesifisert nominelt beløp i en spesifisert periode. Swapper som avtales med start frem i tid regnes også med som swapper.”

(www.finanstilsynet.no) Med hovedstol, refereres dette til opprinnelig lånebeløp uten tillegg for eventuelle påløpte renter.

En renteswap er en byttehandel mellom rentebetingelser, fra fast til flytende rente, eller motsatt. Ett foretak A, med flytende rentebetingelser i en bank, inngår en renteswap med en annen aktør, B. A betaler da i teorien flytende rente til banken og fast rente til B. B betaler tilbake til A de samme flytende rentebetingelsene A har i banken. I praksis er det kun netto differanse av fast og flytende rente som betales fra den ene aktøren til den andre. På denne måte vil A som i utgangspunktet hadde en flytende renteavtale med banken, ha netto renteutbetalinger som tilsvarer fast rente, og kan slik sikre seg mot endringer i rentenivået. En annen fordel for begge aktørene, kan være at begge får tilgang til bedre rentebetingelser enn hva de ville gjort uten renteswapen. Dette fordi en aktør kan være anerkjent i ett marked, hvor en bank tilbyr bedre betingelser til denne aktøren enn til et foretak som ikke er fullt så kjent i dette marked.

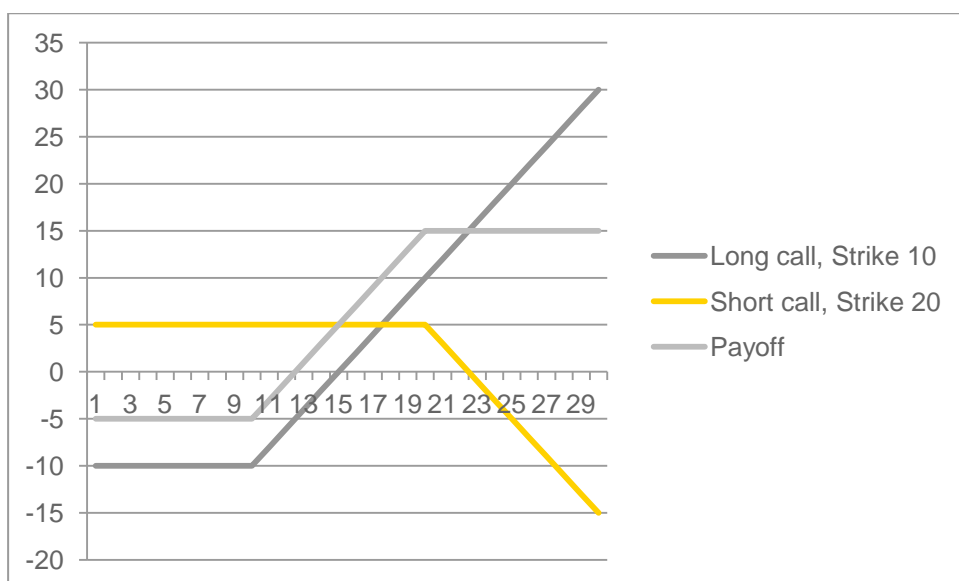
Ved avtaleinngåelse vil rente-swapavtalen ha en verdi på tilnærmet lik null. Etter å ha eksistert en periode, kan swapen, avhengig av blant annet endringer i rentenivå, ha en positiv eller negativ verdi for foretaket. For å verdsette en swap, går vi ut fra at swapen mellom foretakene ved hver betalingstermin utføres brutto. På denne måte kan vi verdsette både fastrente- og den flytende rentebetalingen som en obligasjon. Obligasjoner verdsettes til nåverdi av en fremtidig forventet kontantstrøm, med risikofri rente som neddiskonteringsfaktor. Vi får: $V_{\text{swap}} = B_{\text{fix}} - B_{\text{fl}}$, for aktøren som i praksis betaler flytende rente, hvor B_{fix} tilsvarer en *long position* i en fastrenteobligasjon og B_{fl} tilsvarer en *short position* i en obligasjon med flytende rente. For aktøren som i praksis betaler fastrente, har vi $V_{\text{swap}} = B_{\text{fl}} - B_{\text{fix}}$ (Hull, 2012).

3.2.2.4. Opsjoner

Opsjoner kan kjøpes på børs og i OTC-markedet, og forekommer i to typer. En *call* opsjon gir eieren av opsjonen en rett, men ikke plikt, til å kjøpe en underliggende eiendel til enn gitt pris på et gitt tidspunkt. En *put* opsjon gir eieren av opsjonen en rett, men ikke plikt, til å selge en underliggende eiendel til enn gitt pris på et gitt tidspunkt. Dersom et foretak kjøper en *call* (*put*)

opsjon, sier vi at foretaket har en *long position* i en *call (put)* opsjon, og foretaket har skaffet seg en rett til å kjøpe (selge) den underliggende eiendel etter avtalebetingelsene. Dersom foretaket selv utsteder en *call (put)* opsjon, sier vi at foretaket har en *short position* i en *call (put)* opsjon, og har plikt til å kjøpe (selge) den underliggende eiendel etter avtalebetingelsene, dersom motparten på avtalt utøvelsestidspunkt ønsker å utøve opsjonen. Det finnes flere forskjellige typer opsjoner. De mest vanlige er amerikanske opsjoner hvor opsjonen kan utøves til alle tider frem mot avtaleutløp, og europeiske opsjoner, hvor opsjonen kun kan utøves på et avtalt tidspunkt. En mellomting mellom en amerikansk og en europeisk opsjon, som kan utøves på avtaletidspunkt samt en rekke andre forhåndsbestemte tidspunkt, kalles en bermudiansk opsjon. I tillegg finnes det en lang rekke andre typer opsjoner, ofte kalt eksotiske opsjoner. For mer informasjon om disse, henvises det til Hull (2012), kap. 25.

Opsjoner kan benyttes for å sikre seg mot en opp- eller nedside mot en eksponering et foretak er utsatt for. Det sikres ofte mot verdiendringer for andre finansielle variabler som aksjekurs, valutakurs og råvarer. Opsjoner kan også kombineres med posisjoner i underliggende eiendel, eller i kombinasjon med andre opsjoner. Opsjonskombinasjonene velges ut i fra hvilke forventninger et foretak har til markedet. En strategi i ett marked som forventes å være i vekst, kan være å selge en *call* opsjon og samtidig kjøpe en *call* opsjon, hvor den avtalte underliggende pris på salgsopsjonen er høyere enn kjøpsopsjonen. Dette kalles en *Bull spread*, og vil gi gevinst i ett stigende marked, samtidig som den vil begrense tapet dersom utviklingen i markedet ikke skulle svare til forventningene, ref graf nedenfor. Baksiden med denne strategien, er at den begrenser oppsiden av et marked i vekst. For mer om tradingstrategier knyttet mot opsjoner, henvises det til Hull kap 11.

Figur 5: Illustrasjon av en Bull spread ved bruk av call options

Payoff-funksjonen for en europeisk *long call* opsjon, er $\max(S_T - K, 0)$, hvor S_T er spotpris på underliggende eiendel, og K er avtalt pris. Dersom $K > S_T$ vil ikke opsjonen utøves, og det gir verken gevinst eller tap for kjøper av opsjonen utover opsjonspremien. For en europeisk *long short* opsjon, er $-\max(S_T - K, 0)$. Payoff-funksjonen for en europeisk *long put* opsjon, er $\max(K - S_T, 0)$, og $-\max(K - S_T, 0)$ for en europeisk *short put* opsjon.

Det er utviklet flere opsjonsprisinde modeller, den mest kjente og brukte er Black-Scholes-modellen. Modellen er utviklet for verdsetting av europeiske opsjoner på aksjer, og bygger på flere antakelser som at det ikke eksisterer arbitrasjemuligheter, og at volatiliteten til den underliggende eiendel er konstant. Modellen bygger på en kumulativ lognormalfordelt sannsynlighetsmodell. For videre lesning om opsjonsprisinde modellen, henvises det til Hull (2012), kap. 14.

3.3. Regnskapsmessig behandling av finansielle instrumenter

Videre gis en innføring i regnskapsmessig behandling av finansielle instrumenter, og dens historie.

3.3.1. IASB som standardsettende organ

International Accounting Standards Committee (IASC) ble etablert i 1973, med formål å etablere ett regnskapspråk som kunne anvendes på tvers av landegrensene. Grunnleggerne var revisororganisasjonene i Australia, Canada, Frankrike, Tyskland, Japan, Mexico, Nederland, Storbritannia og USA. Resultatet av etableringen ble en rekke utgivelser av internasjonale regnskapsstandarder, International Accounting Standards, ofte forkortet til IAS.

Regnskapsstandardene var preget av stor fleksibilitet, da samarbeidspartnerne i de respektive landene hadde vanskeligheter med å løsrive seg fra sine nasjonale regnskapspråk. Allikevel identifiserte det internasjonale børstilsynet, International Organization of Securities Commissions (IOSCO), på slutten av 1980-tallet, IAS som ett mulig alternativ for global regnskapsmessig standardsetting. Uttalelsen ble sett på som en politisk støtteerklæring, snarere enn en vedkjennelse av den regnskapsmessige kvaliteten til regnskapsstandardene. Samtidig jobbet IASC med å redusere standardenes valgmuligheter. I perioden 1995 - 1998 ble ett sett med 30 kjernestandarder utviklet og ferdigstilt, hvorav standardene som da presenterte

regnskapsmessig behandling av finansielle instrumenter, IAS 32 og IAS 39, var inkludert. Kjernestandardene var ett resultat av en avtale mellom IASC og IOSCO som skulle forplikte IOSCO til å akseptere IAS som regnskapsspråk i IOSCO's medlemsland. Utarbeidelsen av kjernestandardene ble sett på som en vesentlig regnskapsmessig tilnærming til US GAAP. (Melle & Wik, 2001) IOSCO's aksept av standardene var imidlertid betinget av at en rekke tilleggskrav ble oppfylt, og at nasjonale særkrav i noen tilfeller kunne overstyre bruken av IAS.

Parallelt med denne prosessen ble det utviklet dialog mellom IASC og EU, for implementering av IAS i EU's medlemsland. EU besluttet i 2002 at alle børsnoterte selskaper skulle utarbeide konsernregnskap i henhold til det internasjonale regnskapsmessige rammeverk med tilhørende regnskapsstandarder. Dette hadde også konsekvenser for norske selskaper gjennom EØS-avtalen.

IOSCO og EU's aksept av IAS som internasjonalt regnskapsmessig rammeverk forutsatte imidlertid en reorganisering av IASC. IASC var på dette tidspunkt en del av den internasjonale revisororganisasjonen International Federation of Accountants (IFAC). I 2001 løsrev IASC seg fra IFAC, og dannet IFRS Foundation (IFRS-F) med International Accounting Standards Board (IASB) som standardsettende organ. IASC's tolkningsorgan Standards Interpretations Committee (SIC) ble erstattet med IFRS Interpretations Committee (IFRS-IC, tidligere kalt IFRIC). Regnskapsstandardene utarbeidet av IASC ble kalt IAS "n", mens standardene som blir utarbeidet av IASB, kalles IFRS "n". Alle IASer ble i utgangspunkt videreført av IASB, regnskapsstandarder med vesentlige endringer etter løsrivelsen, samt nye regnskapsstandarder kvalifiserer som en IFRS. Av denne grunn er flertallet av regnskapsstandardene fremdeles IASer, men over de siste årene har det vært betydelig større aktivitet hos standardsetterne i IASB. (EY, 2011) Utskiftelsen av IAS 39 med IFRS 9 illustrerer dette.

3.3.1.1. Det konseptuelle rammeverk under IFRS

Et regnskapsmessig konseptuelt rammeverk beskriver de underliggende konsepter for utarbeidelse og presentasjon av ett finansregnskap for eksterne brukere. (Friedrich & Friedrich, 2009) Rammeverket gir ett felles fotfeste for utledning av løsninger på regnskapsspørsmål som begrenser alternativer for mulige slutninger og skal dermed fungere som ett referansepunkt, hvor løsninger ikke er spesifisert i en regnskapsstandard (Kvifte & Johnsen, 2008). Rammeverkets utgangspunkt og målsetning er å gi grunnlag for konsistente standarder som beskriver finansregnskapets egenskaper, bruksområde og begrensninger. Dets hensikt kan beskrives som basis for utvikling av standarder som benyttes til å løse regnskapsmessige problemstillinger, og å utvikle grunnleggende prinsipper som ikke trenger å bli repetert i den enkelte regnskapsstandard.

Videre veileder rammeverket for formål til finansiell rapportering; karakteristikker til kvalitet av finansiell informasjon slik som relevans, pålitelighet, sammenlignbarhet og konsistens over tid; og definisjoner av, innregning av, og måling av elementer som danner ett finansregnskap.

Det konseptuelle rammeverket legger til rette for en prinsippbasert standardsetting. Allikevel er ikke regnskapsføring etter IFRS gjennomført prinsippbasert, da det konseptuelle rammeverket i stor grad ikke er hensyntatt i utarbeidelse av IASene og IFRSene. Dette har ført til at regnskapsstandardene virker mer preget av ett regelbasert regime, hvor nettopp IAS 39 er ett prakt eksempel på dette.

IASB har ett balanseorientert syn i sitt konseptuelle rammeverk. Det betyr at alle balanseposter må oppfylle definisjonene til eiendeler og gjeld. Egenkapital er definert som netto eiendeler, eller sum eiendeler fratrukket sum gjeld. Inntekter og kostnader tilsvare endring i balansepostene. For fullstendige definisjoner, henvises det til IFRS rammeverk, ”the Conceptual Framework for Financial Reporting” (www.ifrs.org).

Ett finansregnskap skal etter IAS 1.15 (IAS 1 *Presentasjon av finansregnskap*) gi en dekkende framstilling av foretakets finansielle stilling (balanse), finansielle inntjening (resultat) og kontantstrømmer. En dekkende framstilling vil si at alle transaksjoner, hendelser og forhold er i samsvar med definisjoner og innregningskriterier for eiendeler, forpliktelser, inntekter og kostnader, etter IFRS’s konseptuelle rammeverk. Ett finansregnskap utarbeidet etter gjeldende IASer og IFRSer forventes derfor å gi ett finansregnskap som gir en dekkende framstilling. Dersom en regnskapsstandard etter IFRS spesifikt regulerer for transaksjoner og andre forhold, skal regnskapsprinsippet anvendes i henhold til regnskapsstandarden, ref IAS 8.7 (IAS 8 *Regnskapsprinsipper, endringer i regnskapsmessige estimater og feil*). I tilfeller hvor det ikke eksisterer en IFRS, skal regnskapsprinsipper anvendes slik at opplysningene som gis brukerne, er relevant og pålitelig beslutningsdyktig informasjon. Dette fremkommer av IAS 8.10, og danner med de overstående standardreferansene ett veiledningshierarki for hvordan regnskapsmessige problemstillinger skal angripes. For mer om konseptuelle rammeverk, henvises det rammeverket selv, samt allerede nevnte kilder (Friedrich & Fridrich, 2009), (Kvifte & Johnsen, 2008).

3.3.1.2. Regnskapsmessig innhold

Ifølge IAS 1.10 skal et fullstendig finansregnskap etter IFRS inneholde en oppstilling av finansiell stilling ved slutten av gjeldende periode; en oppstilling av totalresultat for perioden; en

oppstilling av endringer i egenkapital i perioden; en oppstilling av kontantstrømmer for perioden; noter; og tilhørende sammenligningstall. Totalresultat er alle endringer i egenkapital i perioden som kommer av transaksjoner og andre hendelser, bortsett fra transaksjoner med eiere, som for eksempel utbytte eller kapitalinnskudd. Totalresultatet omfatter da tradisjonelt resultatregnskap, samt en egen oppstilling av andre innregnede inntekter og kostnader. Andre innregnede inntekter og kostnader, eller "Other Comprehensive Income" (senere referert til OCI), omfatter en oppstilling av inntekter og kostnader som ikke blir innregnet i resultat etter en IFRS eller IAS, ref IAS 1.7. Eksempler på innhold i OCI, kan være resultatelementer ved verdiendring i finansielle instrumenter som er klassifisert tilgjengelig for salg; eller resultatelementer til sikringsinstrument i forbindelse med sikring av en kontantstrøm. Den andel av resultat som føres over OCI, presenteres i balanseoppstilling som en egen konto for egenkapital, dette vil synliggjøres i oppgavens eksempelregnskap. Videre skal et foretak anvende konsistente regnskapsprinsipper for like transaksjoner og hendelser med mindre annet er tillatt, ref IAS 8.13. Finansregnskapet skal utarbeides med forutsetning om at fortsatt drift er tilstede, ref IAS 1.25.

3.3.2. Finansielle instrumenter under IFRS

I 1989 begynte IASC's prosjekt om finansielle instrumenter, hvor formålet var å utvikle en regnskapsstandard som skulle omhandle innregning, måling og presentasjon av finansielle instrumenter. I 1991 ble høringsutkastet E40 publisert, med høringsfrist i september samme år. Grunnet mengden med forslag IASC mottok i forbindelse med høringsutkastet, ble ett nytt høringsutkast, E48, utarbeidet. Dette ble publisert for nye kommentarer i januar 1994. Etter respons på E48, bestemte IASC seg for å dele prosjektet vedrørende finansielle instrumenter i to faser – presentasjon og innregning & måling (Hernández, 2003).

Den første fasen, presentasjon, ble avsluttet i juni 1995, med utgivelsen av IAS 32 *Finansielle instrumenter – presentasjon* (Hernández, 2003). Denne standard gir blant annet definisjoner av finansielle eiendeler\ forpliktelser, som også IAS 39 den dag i dag bygger på. Standarden regulerte også tidligere opplysningskrav i noter for finansielle instrumenter, men ble med virkning fra 1.1.2007 erstattet av IFRS 7 *Finansielle instrumenter – opplysninger*.

Den andre fasen tok for seg problemstillingene knyttet til innregning og måling av finansielle instrumenter, herunder også regnskapsføring av sikringsaktiviteter. Dette kulminerte med utgivelse av IAS 39 *Finansielle instrumenter – innregning og måling* i mars 1999 (Hernández, 2003). En revidert utgave av IAS 39 ble publisert i desember 2003, effektiv fra 1.1.2005, og

erstattet den eldre utgaven av versjonen. Formålet med den reviderte utgaven var å redegjøre for blant annet måling av finansielle instrumenter til virkelig verdi og nedskrivning av finansielle instrumenter (www.ifrs.org).

IASB hadde som plan å innføre IFRS i Europa for regnskapsår som begynte 1.1.2005, noe som krevde en eventuell godkjenning av EU. IAS 39 ble godkjent av EU høsten 2004, men med to endringer i forhold til den standard som opprinnelig ble vedtatt av IASB. Endringene var knyttet til to forhold – virkelig verdi-opsjon ("Fair Value Option", evt FVO) og sikring av porteføljer av fastrenterisiko (Commission Regulation (EC) No 2086/2004, <http://eur-lex.europa.eu>). FVO ga adgang til å måle ethvert finansielt instrument til virkelig verdi. I november 2005 ble IASB og EU enige om en løsning av uenighetene rundt FVO, da det ble innført generelle krav til bruk av FVO for både eiendeler og gjeld (Commission Regulation (EC) No 1864/200, <http://eur-lex.europa.eu>).

Regnskapsmessig behandling av finansielle instrumenter er omdiskutert og standardene IAS 32 og IAS 39 er blant IASB's standarder som har vært gjenstand for flest endringer og utbedringer. Dette har resultert i en rekke tilleggsutgivelser til standardene, og i løpet av 2012\13, med virkning fra 1.1.2015, vil IAS 39 i sin helhet bli byttet ut med IFRS 9 *Finansielle instrumenter*. I figur 6 (EY, 2011) nedenfor er en oversikt over de viktigste endringene etter 2003 i standardene som omhandler finansielle instrumenter:

Endring	Vedtatt	Ikraft-tredelse
Amendments to IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement: Hedges of Forecast Intragroup Transactions	2004	1. januar 2006
Amendments to IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement: Fair Value Option	2005	1. januar 2006
Amendments to IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement: Financial Guarantee Contracts	2005	1. januar 2006
IFRS 7 Financial Instruments: Disclosures	2005	1. januar 2007
Amendments to IAS 39 and IFRS 7: Reclassification of Financial Instruments	2008	1. juli 2008
Amendments to IAS 32 and IAS 1 Puttable Financial Instruments and Obligations Arising on Liquidation	2008	1. januar 2009
Amendments to IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement: Eligible Hedged Items	2008	1. juli 2009
Amendments to IFRS 7: Improving Disclosures about Financial Instruments	2009	1. januar 2009
Amendments to IFRIC 9 and IAS 39: Embedded Derivatives	2009	1. juli 2009
IFRS 9 Financial Instruments	2009	1. januar 2013
Amendments to IFRS 7: Disclosures—Transfers of Financial Assets	2010	1. juli 2011

Figur 6: Endringer i standarder for finansielle instrumenter fra 2003 til dags dato

Figuren viser når standardene\ endringene er vedtatt, og når de skal tre i kraft. Som nevnt tidligere, har IASB vedtatt at IFRS 9 ikke skal tre i kraft før 1.1.2015 og ikke 2013 som var opprinnelig dato for ikrafttredelse (<http://www.ifrs.org>). For fullstendig oversikt over historikken til finansielle instrumenter under IASC\IASB, henvises det til <http://www.iasplus.com/standard/ias39.htm>.

Internasjonale regnskapsstandarder som per dags dato omfatter finansielle instrumenter, er følgende:

- IAS 32 *Finansielle instrumenter – presentasjon*
- IAS 39 *Finansielle instrumenter – innregning og måling*
- IFRS 7 *Finansielle instrumenter – opplysninger*

Det følger av oppgaven at IAS 39 er gjeldende standard for finansielle instrumenter, men etter planen erstattes av IFRS 9 *Finansielle instrumenter* pr 1.1.2015.

3.3.2.1. IAS 32 *Finansielle instrumenter - presentasjon*

Videre presenteres en rekke definisjoner som omhandler finansielle instrumenter som er utarbeidet i IAS 32.

3.3.2.1.1. Finansielle instrumenter

Som nevnt tidligere er finansielle instrumenter definert i IAS 32, herunder også definisjoner av finansielle eiendeler, finansielle forpliktelser og egenkapital. Definisjonene og standardreferansene som er benyttet i denne oppgaven, er offisielle norske oversettelser fra regnskapsstandardene, hentet fra kunnskapsdatabasen DiB, Det Intelligente Bibliotek (<http://kunnskap.dib.no>).

Et finansielt instrument blir i IAS 32.11 definert som ”*enhver kontrakt som fører til både en finansiell eiendel for ett foretak og en finansiell forpliktelse eller ett egenkapitalinstrument for ett annet foretak.*” Definisjonen på finansielle instrumenter bygger på definisjonene av finansielle eiendeler, forpliktelser og egenkapital, også dette definert i IAS 32.11. Vi har følgende definisjoner av finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser:

3.3.2.1.2. Finansiell eiendel

Finansiell eiendel: ”*En finansiell eiendel er enhver eiendel i form av:*

- *Kontanter*
- *Et egenkapitalinstrument i et annet foretak*
- *En kontraktmessig rett til å*
  - *Motta kontanter eller en annen finansiell eiendel fra et annet foretak, eller*
  - *Bytte finansielle eiendeler eller finansielle forpliktelser med et annet foretak på vilkår som kan være gunstige for foretaket, eller*
- *En kontrakt som vil eller kan bli gjort opp i foretakets egne egenkapitalinstrumenter og som er*
  - *Et ikke-derivat som foretaket er eller kan bli forpliktet til å motta et variabelt antall av foretakets egne egenkapitalinstrumenter for, eller*
  - *Et derivat som vil bli eller kan bli gjort opp på en annen måte enn ved bytte av et fast kontantbeløp eller en annen finansiell eiendel mot et fast antall av foretakets*

egne egenkapitalinstrumenter. For dette formål omfatter ikke foretakets egne egenkapitalinstrumenter instrumenter med innløsningsrett som er klassifisert som egenkapitalinstrument i tråd med IAS 32.16A og 16B, instrumenter som pålegger foretaket å levere til en annen part en pro rata andel av netto eiendeler kun ved likvidering og som er klassifisert som er egenkapitalinstrument i tråd med IAS 32.16C og 16D, eller instrumenter som selv er kontrakter for framtidig mottak eller levering av foretakets egne egenkapitalinstrumenter.”

3.3.2.1.3. Finansiell forpliktelse

Finansiell forpliktelse: *”En finansiell forpliktelse er enhver forpliktelse som er:*

- *En kontraktmessig plikt til å
  - *Levere kontanter eller en annen finansiell eiendel til et annet foretak, eller*
  - *Bytte finansielle eiendeler eller finansielle forpliktelser med et annet foretak på vilkår som kan være ugunstig for foretaket, eller**
- *En kontrakt som vil eller kan bli gjort opp i foretakets egne egenkapitalinstrument og som er:
  - *Et ikke-derivativt finansielt instrument som foretaket er eller kan bli forpliktet til å levere et variabelt antall av foretakets egne egenkapitalinstrumenter for, eller*
  - *Et derivat som vil bli eller kan bli gjort opp på en annen måte enn ved et bytte av et fast kontantbeløp eller en annen finansiell eiendel mot et fast antall av foretakets egne egenkapitalinstrumenter. For dette formål omfatter ikke foretakets egne egenkapitalinstrumenter instrumenter med innløsningsrett som er klassifisert som egenkapitalinstrumenter i tråd med IAS 32.16A og 16B, instrumenter som pålegger foretaket å levere til en annen part en pro rata andel av netto eiendeler kun ved likvidering og som er klassifisert som et egenkapitalinstrument i tråd med IAS 32.16C og 16D, eller instrumenter som selv er kontrakter for framtidig mottak eller levering av foretakets egne egenkapitalinstrumenter.”**

3.3.2.1.4. Egenkapitalinstrument

Egenkapitalinstrument: *”Et egenkapitalinstrument er definert som enhver kontrakt som uttrykker en residual interesse i et foretaks eiendeler etter fradrag for alle dets forpliktelser.”*

Enkle eksempler på finansielle eiendeler, kan være bankinnskudd, kundefordringer, aksjer i andre selskaper etc. Tilsvarende enkle eksempler på finansielle forpliktelser, er leverandørgjeld, banklån og andre typer lån. Et derivat kan være enten en finansiell eiendel eller en finansiell forpliktelse, avhengig om derivatet har en positiv eller negativ verdi for selskapet, basert på om selskapet skal motta eller betale ved finansielt oppgjør av derivatet.

Mer komplekst er kontrakter som har oppgjør med ett selskaps eget egenkapitalinstrument. Her er det viktig å skille mellom kontrakter med oppgjør i selskapets egne egenkapitalinstrumenter som regnskapsføres som egen egenkapital og kontrakter med oppgjør i selskapets egne egenkapitalinstrumenter som regnskapsføres som en finansiell eiendel eller forpliktelse. For å kunne regnskapsføre en kontrakt som egenkapital må det etter IAS 32.16 foreligge en avtale som angir ett fast antall egne egenkapitalinstrumenter som skal mottas eller leveres mot et fast kontantbeløp eller annen finansiell eiendel. Risikoeksponeringen ligger her kun i residualen mellom selskapets eiendeler og forpliktelser. Ett eksempel på dette, kan være en opsjon som gir motpart rett, men ikke plikt, til å kjøpe en gitt mengde av selskapets aksjer for et gitt kontantbeløp. Opsjonspremien vil regnskapsføres som økning i egenkapital. Dersom motpart benytter seg av opsjonen, skal også oppgjør føres som økning i egenkapital.

3.3.2.1.5. Kontraktsbegrepet

Kontraktsbegrepet står sentralt i IAS 32, og er i IAS 32.13 forklart som:

”I denne standard viser ”kontrakt” og ”kontraktsmessig” til en avtale mellom to eller flere parter som har klare økonomiske konsekvenser som partene har lite, om i det hele tatt noen, mulighet til å unngå, vanligvis fordi avtalen kan fullbyrdes ved dom. Kontrakter, og dermed finansielle instrumenter, kan ha en rekke ulike former og trenger ikke foreligge skriftlig.”

3.3.2.2. IAS 39 Finansielle instrumenter – innregning og måling

IAS 39 har som formål å legge rammer for innregning og måling av finansielle instrumenter. Standarden regulerer tidspunkt for balanseføring av finansielle instrumenter, og hvordan instrumentene ved innregning skal verdsettes. Standarden regulerer også hvordan instrumentet verdsettes i etterkant av innregning, hvordan eventuelle verdiendringer skal reflekteres over resultat, og tidspunkt for, samt hvordan instrumentet skal føres ut igjen av balansen. IAS 39 bygger som tidligere nevnt på IAS 32’s definisjoner av finansielle instrumenter, men inneholder også en del unntak fra disse definisjonene. Av denne grunn er det i førsteomgang viktig å

vurdere om ett finansielt instrument skal regnskapsføres etter IAS 39 eller ikke. I tillegg til definisjonene i IAS 32, inneholder også IAS 39.9 andre definisjoner som anvendes i standarden. Definisjoner aktuelle for oppgaven presenteres når naturlig.

Utgangspunktet for om ett finansielt instrument skal regnskapsføres etter IAS 39 er da definisjonen i IAS 32.11. Dersom ett finansielt instrument faller innenfor definisjonen til et finansielt instrument etter IAS 32, men samtidig er innenfor virkeområdet til en annen regnskapsstandard, skal ikke IAS 39 benyttes. Instrumenter innenfor andre regnskapsstandarder er listet i IAS 39.2, og kan eksempelvis være leasingavtaler (IAS 17), investeringer i tilknyttede foretak (IAS 28), forsikringskontrakter (IFRS 4) mv.

3.3.2.2.1. Tidspunkt for innregning av finansielle instrument i balansen

Ett finansielt instrument innregnes i balansen etter IAS 39.14: *”Et foretak skal bare innregne en finansiell eiendel eller en finansiell forpliktelse i balansen når foretaket blir part i instrumentets kontraktmessige bestemmelser.”* Igjen ser vi at kontraktsbegrepet er sentralt, som i IAS 32.

Tidspunkt for regnskapsføring kan være avtaletidspunkt eller oppgjørstidspunkt, ref IAS 39.38, som gjelder for både kjøp og salg.

3.3.2.2.2. Klassifisering av finansielle instrumenter

Dersom ett finansielt instrument tilfredsstillter kravene til å bli regnskapsført etter IAS 39, og skal innregnes i balansen, må selskapet klassifisere og verdimåle instrumentet. Etter IAS 39.9 har vi fire kategorier av finansielle instrumenter:

- En finansiell eiendel eller en finansiell forpliktelse til virkelig verdi med verdiendring over resultat
- Investeringer som holdes til forfall
- Utlån og fordringer
- Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg

3.3.2.2.2.1. Virkelig verdi med verdiendring over resultat

For å kunne klassifisere et finansielt instrument til virkelig verdi med verdiendring over resultat, må instrumentet oppfylle følgende betingelser, ref IAS 39.9:

”1. Den er klassifisert som holdt for omsetning. En finansiell eiendel eller en finansiell forpliktelse blir klassifisert som holdt for omsetning dersom den

- a. i hovedsak er anskaffet eller pådratt med kortsiktig salg eller gjenkjøp som formål,*
  - b. ved førstegangsinnregning er en del av en portefølje av identifiserte finansielle instrumenter som blir styrt sammen, og som det er godtgjort at det foreligger et nylig faktisk mønster for kortsiktig realisering av overskudd for, eller*
  - c. er et derivat (bortsett fra et derivat som er en finansiell garantikontrakt eller et øremerket og effektivt sikringsinstrument).*
- 2. Når den førstegangsinnregnes, skal den øremerkes av foretaket til virkelig verdi over resultatet. Et foretak kan bare bruke slik øremerking når det tillates etter nr. 11A, eller når slik øremerking gir mer relevant informasjon, enten fordi*
- a. den eliminerer eller i vesentlig grad reduserer en uoverensstemmelse i måling eller innregning (noen ganger kalt «et regnskapsmessig misforhold») som ellers ville oppstå av måling av eiendeler eller forpliktelser eller av innregning av gevinster eller tap på disse på ulikt grunnlag, eller*
  - b. en gruppe av finansielle eiendeler, finansielle forpliktelser eller begge deler forvaltes, og deres inntjening vurderes på grunnlag av virkelig verdi, i samsvar med en dokumentert risikohåndterings- eller investeringsstrategi, og informasjonen om konsernet gis internt på dette grunnlag til foretakets nøkkelpersoner i ledelsen (som definert i IAS 24: «Opplysninger til nærstående parter» (revidert i 2003), for eksempel foretakets styre og daglige leder.”*

3.3.2.2.2. Investeringer som holdes til forfall

Investeringer som holdes til forfall er ifølge IAS 39.9: *”ikke-derivative finansielle eiendeler med betalinger som er faste eller lar seg fastsette samt et fast forfall, og som et foretak har en positiv intensjon om og evne til å holde til forfall (se AG16–AG25 i vedlegg A), unntatt*

- a. dem som foretaket ved førstegangsinnregning øremerker til virkelig verdi over resultatet,*
- b. dem som foretaket øremerker som tilgjengelige for salg, og*
- c. dem som oppfyller definisjonen av utlån og fordringer.*

Et foretak skal ikke klassifisere finansielle eiendeler som holdt til forfall dersom foretaket, i løpet av inneværende regnskapsår eller de to foregående regnskapsårene har solgt eller omklassifisert

mer enn en ubetydelig mengde av investeringer som holdes til forfall før forfall (mer enn ubetydelig i forhold til den totale mengden av investeringer som holdes til forfall), med unntak av salg eller omklassifiseringer som

- a. er så nær opptil forfall eller den finansielle eiendelens innløsningstidspunkt (for eksempel mindre enn tre måneder før forfall) at endringer i markedsrenten ikke ville ha noen vesentlig innvirkning på den finansielle eiendelens virkelige verdi,*
- b. skjer etter at foretaket har innkrevd praktisk talt hele den finansielle eiendelens opprinnelige hovedstol gjennom planlagte eller førtidige betalinger, eller*
- c. er henførbare til en isolert hendelse som ligger utenfor foretakets kontroll, som ikke vil gjentas og som foretaket ikke med rimelighet kunne forventet.”*

3.3.2.2.3. Utlån og fordringer

Utlån og fordringer er ifølge IAS 39.9: ”ikke-derivative finansielle eiendeler med betalinger som er faste eller lar seg fastsette, og som ikke blir notert i et aktivt marked, unntatt

- a. dem som foretaket har til hensikt å selge umiddelbart eller på kort sikt, som skal klassifiseres som holdt for omsetning, og de som foretaket ved førstegangsinnregning øremerker til virkelig verdi over resultatet,*
- b. dem som foretaket ved førstegangsinnregning øremerker som tilgjengelige for salg, eller,*
- c. dem som innehaveren kanskje ikke vil kunne gjenvinne praktisk talt hele sin opprinnelige investering i, bortsett fra på grunn av svekket kreditt, og som skal klassifiseres som tilgjengelige for salg.*

En andel anskaffet i en samling av eiendeler som ikke er utlån eller fordringer (for eksempel en andel i et investeringsfond eller et tilsvarende fond), er ikke et lån eller en fordring.”

3.3.2.2.4. Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg

Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg er ifølge IAS 39.9: ”ikke-derivative finansielle eiendeler som er øremerket som tilgjengelige for salg eller ikke er klassifisert som a) utlån og fordringer, b) investeringer som holdes til forfall, eller c) finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet.”

3.3.2.2.3. Verdimåling ved innregning

Avhengig av hvilken kategori et finansielt instrument klassifiseres som, skal instrumentene etter innregning enten måles til amortisert kost eller virkelig verdi. Finansielle instrumenter som skal måles til amortisert kost, innregnes i balansen til virkelig verdi med tillegg for transaksjonskostnader. Instrumenter som klassifiseres til virkelig verdi med verdiendring over resultat, skal innregnes med virkelig verdi. Dette innebærer eventuelt en direkte kostnadsføring av transaksjonskostnader direkte knyttet opp mot anskaffelse av instrumentet.

Amortisert kost er i IAS 39.9 definert som: ”*Det beløp som instrumentet ble målt til ved førstegangs regnskapsføring med fradrag for betalte avdrag på hovedstol, med tillegg eller fradrag for akkumulert amortisering av enhver forskjell mellom initialt beløp og pålydende, og med fradrag for enhver nedskrivning.*” Amortisering skal skje ved bruk av effektiv rentemetode, der effektiv rente tilsvarer instrumentets internrente. Amortisert kost pr 31.12 tilsvarer da kostpris (eventuelt amortisert kost) pr 1.1 + instrumentets effektive rente – instrumentets kupongrente – eventuelle nedskrivninger.

Virkelig verdi er i IAS 39.9 definert som: ”*Det beløp en eiendel kan omsettes for eller en forpliktelse gjøres opp med i en transaksjon på armlengdes avstand mellom velinformerte og frivillige parter.*” For beregning av virkelig verdi etter førstegangs innregning, viser IAS 39.48 til IAS 39.AG69 - AG82 i IAS 39's appendiks A. Her skal priser fra et aktivt marked benyttes, som priser tilgjengelig fra børs, prissettingsbyrå etc. Dersom det ikke eksisterer ett aktivt marked for ett instrument, skal verdsettingsteknikker benyttes, som for eksempel nåverdi av forventede fremtidige kontantstrømmer eller opsjonsprisinde modeller som Black-Scholes-modellen.

3.3.2.2.4. Etterfølgende måling og resultatføring

Etter IAS 39.46, 39.47 og 39.55 er etterfølgende måling og resultatføring av tilhørende verdiendringer for de fire ovennevnte kategoriene:

1. En finansiell eiendel eller en finansiell forpliktelse til virkelig verdi med verdiendring over resultatet – kategorien gir seg selv, instrumentet føres i balansen til virkelig verdi, med verdiendringer reflektert over resultat. Ved virkelig verdi henvises det til definisjonen i IAS 39.9.
2. Investeringer som holdes til forfall – instrumentet føres i balansen til amortisert kost, dets effektive rente føres over resultat. Verdiendringer på finansielle instrumenter som holdes til forfall, innregnes i resultat ved fraregning eller ved en eventuell nedskrivning, bortsett

fra instrumenter i utenlandsk valuta som følger vanlig dagskursomregning, ref IAS 21, internasjonal regnskapsstandard for regnskapsmessig behandling av utenlandsk valuta.

3. Utlån og fordringer - instrumentet føres i balansen til amortisert kost, dets effektive rente føres over resultat. Behandles på samme måte som investeringer som holdes til forfall.
4. Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg – instrumentet føres i balansen til virkelig verdi, med verdiendring ført direkte mot OCI. Verdiendringer som føres over OCI, innregnes i resultat ved fraregning eller ved en eventuell nedskrivning. Dersom den finansielle eiendelen for motparten er et egenkapitalinstrument, resultatføres eventuelt utbytte når berettigelsen til mottakelse av dette er etablert, ref IAS 18 *Driftsinntekter*.

3.3.2.2.5. Nedskrivning av finansielle instrumenter

Eiendeler som regnskapsføres til amortisert kost, eller som er klassifisert tilgjengelig for salg, skal etter IAS 39.58 i slutten av en rapporterende periode, være gjenstand for vurdering av nedskrivning. Nedskrivning skal foretas dersom det på gjeldende balansedag foreligger objektive bevis på at eiendelen har falt i verdi. IAS 39.59 angir eksempler på objektive bevis, som kan være sannsynlighet for konkurs hos låntaker eller kontraktsbrudd fra låntaker eksempelvis ved manglende betalte renter. Reversering av nedskrevet beløp er tillatt dersom det foreligger objektive bevis på at eiendelens verdi er høyere enn balanseført beløp etter nedskrivning. Dog kan ikke eiendelens verdi etter reversering av nedskrivning overstige det beløp eiendelen på reverseringstidspunktet ville hatt uten opprinnelig nedskrivning. Instrumenter som regnskapsføres til virkelig verdi nedskrives automatisk ved verdifall, og er ikke gjenstand for nedskrivningsvurdering. Instrumenter som er klassifisert tilgjengelig for salg, regnskapsføres vanligvis til virkelig verdi med verdiendring over OCI. Foreligger det i OCI ett kumulativt tap og instrumentet skal nedskrives, føres tap ut av OCI og inn i resultat, ref IAS 39.67. For slike instrumenter som er egenkapitalinstrumenter føres en eventuell nedskrivningsreversering over OCI.

3.3.2.2.6. Omklassifisering av finansielle instrumenter

Det er viktig å klassifisere finansielle instrumenter riktig ved innregning i balansen, med tanke på den ulike regnskapsmessige behandlingen de forskjellige kategoriene får. Er det slik at kriteriene for førstegangsklassifiseringen av ett finansielt instrument er endret, er det allikevel adgang til å omklassifisere instrumentet over til en annen kategori. Ett eksempel kan være ett finansielt instrument som er ment å holdes til forfall. Brytes kriteriene for å holde til forfall, må

instrumentet reklassifiseres til tilgjengelig for salg-kategorien, ref IAS 39.52. Instrumentet må på nytt måles til virkelig verdi, hvor differansen mellom denne verdi og tidligere balanseført verdi regnskapsføres mot OCI, ref IAS 39.51. Dersom ett selskap omklassifiserer eller selger en betydelig mengde av ett slikt instrument, er konsekvensen at alle selskapets ”holde til forfall”-instrumenter i to år skal regnskapsføres til virkelig verdi. For inngående regler om omklassifisering vises det til IAS 39.50 - 39.54.

3.3.2.2.7. Fraregning av finansielle instrumenter

Når ett finansielt instrument ikke lenger tilfredsstillter kravene for balanseføring etter IAS 39, skal instrumentet fraregnes. Fraregning defineres i IAS 39.9 som: ”*Fjerning av en tidligere innregnet finansiell eiendel eller finansiell forpliktelse fra et selskaps balanse.*” Reglene er forskjellige for finansielle eiendeler og finansielle forpliktelser. Finansielle eiendeler føres ut av balansen ved salg, når rettigheter, kontroll, risiko og avkastning er overført, ref IAS 39.17-20. Finansielle forpliktelser føres ut av balansen når forpliktelsen er innfridd, kansellert eller utløpt, ref IAS 39.39.

3.3.2.2.8. Sikringsbokføring under IAS 39

Som nevnt tidligere er det mulig for bedrifter å sikre seg mot ulike typer finansielle risikoer, som valuta- og renterisiko. For å gjenspeile finansiell sikring og korrekt periodisering av resultatelementer knyttet til sikringsinstrument og -objekt, har vi sikringsbokføring. Sikringsbokføring er etablert for å sammenstille inntekter og kostnader knyttet til sikringsaktiviteter. Dette da det kan eksistere ulike vurderings- og måleregler for sikringsinstrument og -objekt, da IAS 39 har fire forskjellige klassifiseringskategorier for finansielle instrumenter. Da sikringsinstrument og -objekt av den grunn kan ha regnskapsmessig ulik behandling, kan det oppstå asymmetri i regnskapsføringen av dem, som følge av verdsettelse ved balanseføring og føring av resultatelementer. Ved å benytte seg av sikringsbokføring, vil konsekvensen være at resultatelementet til en sikringsaktivitet føres i resultatregnskap i samme periode, og det vil oppnås en korrekt sammenstilling av inntekt med tilhørende kostnad. Sikringsbokføring er dog frivillig, og selskaper som benytter seg av sikring, men velger ikke å sikringsbokføre, må forholde seg til de generelle reglene i IAS 39.

3.3.2.2.8.1. Regnskapsføring av derivater

Finansiell sikring som risikostyring med tanke på markedsrisiko, inneholder ofte bruk av derivater. For at ett derivat skal kunne regnskapsføres etter IAS 39 må det tilfredsstille definisjonen til ett derivat etter IAS 39.9: ”*Et derivat er et finansielt instrument eller en annen kontrakt som omfattes av denne standard (se IAS 39.2–7), og som har alle de tre følgende kjennetegnene:*

- a. *Derivatets verdi endres som reaksjon på endringer i en nærmere angitt rentesats, pris på finansielle instrumenter, råvarepris, valutakurs, en indeks for priser eller satser, kredittverdighet eller kredittindeks eller en annen variabel, forutsatt, når det gjelder en ikke-finansiell variabel, at variabelen ikke er spesifikk for en kontraktpart (ofte kalt «underliggende»),*
- b. *det krever ingen innledende nettoinvestering eller en innledende nettoinvestering som er mindre enn det som ville kreves for andre typer kontrakter som forventes å ha en tilsvarende reaksjon på endringer i markedsfaktorer, og*
- c. *det skal gjøres opp på et framtidig tidspunkt.”*

Av definisjonen ser en at beskrivelsene av derivater tidligere i oppgaven, og deres kjennetegn, sammenhenger med IAS 39s definisjon av derivater. Dette da derivatets verdi bygger på en underliggende finansiell variabel, det kreves liten eller ingen nettoinvestering for inngåelse av derivat, samt at derivatet skal gjøres opp på et fremtidig tidspunkt. I tillegg til ett tradisjonelt, frittstående derivat, omtaler IAS 39.10-13 innebygde derivater. Et innebygd derivat er en del av en ikke-derivativ vertskontrakt som gjør at deler av kontrakten varierer på en tilsvarende måte som for ett frittstående derivat, ref IAS 39.10. Det innebygde derivatet kan forårsake endringer i kontantstrømmen til vertskontrakten på grunnlag av en variabel som for eksempel rentesats, valutakurs, råvarepris eller lignende. IAS 39.11 krever utskillelse av det innebygde derivatet, dersom vertskontrakten og derivatet ikke har samme økonomiske kjennetegn og risiko; dersom det innebygde derivatet ville oppfylt definisjonen på et derivat; med mindre vertskontrakten allikevel skal føres til virkelig verdi med verdiendring over resultat. Dersom kriteriene i IAS 39.11 er oppfylt skal da det innebygde derivatet skilles ut fra vertskontrakten, og regnskapsføres etter vanlige regler for derivater. Dersom vertskontrakten er ett finansielt instrument, skal denne del av kontrakten regnskapsføres etter de generelle regler av IAS 39. Er kontrakten regulert av en annen regnskapsstandard, regnskapsføres kontrakten etter egnet standard. Et derivat knyttet til et finansielt instrument, men som er kontraktsmessig overførbart uavhengig av instrumentet, er derimot ikke et derivat, men et eget finansielt instrument.

Alle derivater skal klassifiseres som ”held for trading,” og kommer inn i kategorien finansiell eiendel eller en finansiell forpliktelse til virkelig verdi med verdiendring over resultatet, jfr IAS 39.9. Ved innregning av et derivat i balansen, er det virkelig verdi som skal ligge til grunn, ref IAS 39.43. For etterfølgende målinger skal også virkelig verdi legges til grunn, med verdiendringer over resultat, ref IAS 39.46. For verdimåling av derivater til virkelig verdi, henvises det til tidligere avsnitt om derivater.

3.3.2.2.8.2. Sikringsbokføring – definisjoner

Ett derivat som sikringsinstrument, inngås ofte for å sikre verdiendringer i andre finansielle instrumenter, ofte kalt sikringsobjekt. Dersom sikringsobjektet ikke regnskapsføres på samme måte som sikringsinstrumentet, vil det oppstå en asymmetri mellom regnskapsføringen av verdiendringene i sikringsinstrument- og objekt. Dette oppstår, dersom sikringsobjektet regnskapsføres til amortisert kost eller virkelig verdi med verdiendring over OCI. Som nevnt tidligere regnskapsføres derivater til virkelig verdi med verdiendring over resultat. For å sammenstille resultatmessige gevinster og tap på sikringsinstrument- og objekt, er det utarbeidet egne regler for sikringsbokføring. Reglene er laget for å endre tidspunkt for resultatføring av gevinster og tap på sikringsinstrument- eller objekt. Dette for å sammenstille inntekter og kostnader som kommer av sikringsaktivitet, og gi brukerne av regnskapet ett mer rettvise bilde av ett selskaps finansielle stilling, ved sikringsaktiviteter. Sikringsbokføring søker å reflektere resultatet av sikringsaktiviteten ved å registrere effektene av sikringen i samme regnskapsmessige periode. IAS 39.85 definerer sikringsbokføringen som følger:

”Sikringsbokføring innregner de utlignende virkningene på resultatet knyttet til endringer i de virkelige verdiene av sikringsinstrumentet og sikringsobjektet.” Sikringsbokføring skal i regnskapet gi ett bilde av ett selskaps risikostyringsaktiviteter, der finansielle instrumenter knyttet til en bestemt risiko brukes, og som kan påvirke resultat. Videre definerer IAS 39.9:

- a. sikringsinstrument: *”Et sikringsinstrument er et øremerket derivat eller (for en sikring av bare risikoen for endringer i utenlandske valutakurser) en øremerket ikke-derivativ finansiell eiendel eller ikke-derivativ finansiell forpliktelse hvis virkelig verdi eller kontantstrømmer forventes å utligne endringer i den virkelige verdien av eller kontantstrømmene til et øremerket sikringsobjekt (IAS 39.72–77 og AG94–AG97 i vedlegg A inneholder en utfyllende definisjon av et sikringsinstrument).”*
- b. sikringsobjekt: *”Et sikringsobjekt er en eiendel, en forpliktelse, et bindende tilsagn, en svært sannsynlig forventet transaksjon eller en nettoinvestering i en utenlandsk*

virksomhet som a) eksponerer foretaket for risiko for endringer i virkelig verdi eller framtidige kontantstrømmer, og b) er øremerket som sikret (IAS 39.78–84 og AG98–AG101 i vedlegg A inneholder en utfyllende definisjon av sikringsobjekter).”

- c. sikringseffektivitet: *”Sikringseffektivitet er i hvilken grad endringer i den virkelige verdien av eller kontantstrømmene for sikringsobjektet som er henførbare til en sikret risiko, blir utlignet ved endringer i den virkelige verdien av eller kontantstrømmene for sikringsinstrumentet (se AG105–AG113 i vedlegg A til IAS 39).”*
- d. Bindende tilsagn: *”Et bindende tilsagn, er en bindende avtale om utveksling av en nærmere angitt mengde ressurser til en nærmere angitt pris på ett eller flere nærmere angitte framtidige tidspunkter.”*
- e. Forventet transaksjon: *En forventet transaksjon, er en ikke-bindende, men forventet framtidig transaksjon.*

3.3.2.2.8.3. Sikringsinstrument

Sikringsinstrumentet er som definisjonen sier, oftest ett derivat, eksempelvis tidligere nevnte derivater som forwards, futures, renteswaper og opsjoner. Ikke-derivative finansielle instrumenter kan benyttes som sikringsinstrumenter ved sikring av valutarisiko, ett eksempel på dette kan være opptak av lån i samme utenlandske valuta hva som angår sikringsobjektet, i dette tilfellet for eksempel en fordring i utenlandsk valuta. Sikringsinstrumentet kan være ett derivat, en prosentandel av derivat, eller grupper av derivater. Dersom kun en andel av ett finansielt instrument er øremerket som sikringsinstrument, er det kun denne del som skal føres etter reglene om sikringsbokføring. En komponent av ett derivat, som ikke er en prosentandel, kan ikke utpekes som sikringsinstrument, bortsett fra endring i egenverdien til en opsjon og endring i spotpris på forwardkontrakt. Dette er elementer i derivatene som uproblematisk kan måles separat. I tilfellet med opsjonen, skilles tidsverdien ut, og føres direkte mot resultatregnskap. I forwardkontrakten kan endringer i renteelement føres direkte mot resultat. Opsjoner, hovedsakelig kjøpte opsjoner, benyttes ofte som sikringsinstrument. Selvutstedte eller netto skrevne opsjoner, kan kun fungere som sikringsinstrument dersom sikringsobjektet er en kjøpt opsjon. Ett egenkapitalinstrument er pr definisjon ikke ett finansielt instrument, og kan dermed ikke brukes som sikringsinstrument.

Andre formelle krav til sikringsinstrumentet er:

- a. Sikringsinstrumentet må øremerkes i formell sikringsdokumentasjon, som oppgaven senere kommer tilbake til

- b. Sikringsinstrumentet må være utpekt som sikringsinstrument for hele levetiden til instrumentet
- c. Verdiendringene i sikringsinstrumentet må kunne forventes å være (prospektivt), og kunne måles som (retrospektivt), svært effektivt. Svært effektivt vil si å motvirke verdiendringer i sikringsobjekt med minst 80 % og høyst 125 %.

3.3.2.2.8.4. Sikringsobjekt

Ett sikringsobjekt kan etter IAS 39.78, være: *”Et sikringsobjekt kan være en innregnet eiendel eller forpliktelse, et uinnregnet bindende tilsagn, en svært sannsynlig forventet transaksjon eller en nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet. Sikringsobjektet kan være*

- a. en enkelt eiendel, en forpliktelse, et bindende tilsagn, en svært sannsynlig forventet transaksjon eller en nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet, eller*
- b. en gruppe av eiendeler, forpliktelser, bindende tilsagn, svært sannsynlige forventede transaksjoner eller nettoinvesteringer i utenlandske virksomheter med tilsvarende risikoprofiler, eller*
- c. i en porteføljesikring av bare renterisiko, en andel av porteføljen av finansielle eiendeler eller finansielle forpliktelser som deler den risikoen som blir sikret.”*

Sikringsobjektet må representere en risiko for foretaket med mulig påvirkning på resultatregnskap, både i positiv og negativ forstand. Samtidig må risikoen det sikres for, være målbar. Eksempler på målbar risiko med mulig påvirkning på resultat, er rente- og valutarisiko, mens generell forretningsrisiko ikke kan være gjenstand for sikringsbokføring, da denne ikke er pålitelig målbar, ref IAS 39.AG98. Eksempler på objekter som kvalifiserer for sikring kan være:

- a. Kontantbeholdning eller gjeld i utenlandsk valuta (valutarisiko)
- b. Svært sannsynlige fremtidige transaksjoner i utenlandsk valuta (valutarisiko)
- c. Nettoinvestering i utenlandsk foretak (valutarisiko)
- d. Fastrenteinvesteringer klassifisert som tilgjengelig for salg (valuta-, kreditt og renterisiko). Er fastrenteinvesteringen klassifisert som ”holde til forfall,” kan det ikke sikres for renterisiko
- e. Lån med fast eller flytende rente (rente- og kredittrisiko)
- f. Like finansielle eiendeler eller forpliktelser med lik risikoeksponering og med forventet proporsjonal endring i virkelig verdi

- g. Ikke-finansielle eiendeler eller forpliktelser (valuta, eller all risiko i sin helhet). Ikke-finansielle objekter kan med andre ord ikke sikres mot andre komponenter, som endring i råvarepris.

Eksempler på objekter som ikke kvalifiserer for sikring kan være:

- a. Bindende avtale om å overta et annet selskap som ledd av en virksomhetssammenslutning (generell forretningsrisiko, kan dog sikres for valutarisiko dersom transaksjonen gjennomføres i utenlandsk valuta)
- b. Verdiendring av et driftsmiddel kjøpt i utenlandsk valuta som selskapet planlegger å bruke i hele driftsmiddelets levetid (anskaffelseskost tar utgangspunkt i historisk valutakurs)
- c. Datterselskap, investering i felles kontrollert virksomhet eller tilknyttet selskap kan ikke sikres med hensyn til endring i virkelig verdi dersom konsolideringsmetode er brutto- eller egenkapitalmetode. Dette da det er resultatandel som innregnes i morselskapets\investors regnskap.
- d. Netto verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser med fast rente og tilsvarende forfall, da en nettoposisjon ikke kan identifiseres som ett sikringsobjekt. Dette kan løses ved å sikre en andel av den finansielle eiendelen\ forpliktelsen, slik at det i praksis tilsvarer det samme som å sikre en nettoposisjon.
- e. Komponenter av ett ikke-finansielt objekt, for eksempel endring i råvarepris. Dog kan det sikres for objektets eventuelle valutaeksponering.

Det er forskjellige grunner til at ovennevnte objekter\ transaksjoner ikke kan sikres. Generelt er det mangel på målbar risiko som kan gjenspeiles over resultat, som gjør at forholdene ikke kan være gjenstand for sikring.

3.3.2.2.8.5. Konsernintern sikring

I tillegg finnes det særskilte regler som gjelder for sikring innenfor konsern. Det følger av IAS 39.73 og IAS 39.80 at kun instrumenter som involverer en ekstern part til det rapporterende foretak, kan øremerkes som sikringsinstrument. En konsernintern sikringstransaksjon mellom for eksempel to datterselskap, vil gjelde for de separate finansregnskapene, men vil bli eliminert ved konsolidering. Dette kan løses ved at alle juridiske selskaper inngår sikringskontrakter mot morselskap, som da vil ha full oversikt på toppnivå over sikrede transaksjoner. Morselskap kan videre sikre andeler av bruttoeksponeringer på toppnivå, mot en ekstern part. Her kan en andel

av bruttoeksponeringen som tilsvarer nettoeksponeringen sikres, i og med at en nettoposisjon ikke kvalifiserer som sikringsobjekt. En annen metode kan være kun å benytte seg av konserneksterne parter i ett sikringsforhold. Ett unntak fra betingelsene om ekstern part, er sikre konserninterne transaksjoner mellom to selvstendige foretak som har ulik funksjonell valuta, hvor en transaksjon forventes å påvirke konsernresultatet, ref IAS 39.AG99A.

3.3.2.2.8.6. Sikringsformer

Etter IAS 39.86, har vi tre typer former for sikring:

- a. *”Virkelig verdi-sikring: En sikring av eksponeringen for endringer i virkelig verdi av en innregnet eiendel eller forpliktelse eller et uinnregnet bindende tilsagn, eller en identifisert andel av en slik eiendel, forpliktelse eller bindende tilsagn som er henførbart til en særlig risiko, og som kan påvirke resultatet.*
- b. *Kontantstrømssikring: En sikring av eksponeringen for variabilitet i kontantstrømmer som i) er henførbart til en særlig risiko tilknyttet en innregnet eiendel eller forpliktelse (for eksempel alle eller noen framtidige rentebetalinger til variabel rente) eller en svært sannsynlig forventet transaksjon, og ii) kan påvirke resultatet.*
- c. *Sikring av en nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet, som definert i IAS 21.”*

3.3.2.2.8.6.1. Virkelig verdi-sikring

For å kunne gjøre en virkelig verdi-sikring, må sikringsobjektet være utsatt for en verdieksponering, der risikoen er målbar og med potensiell effekt for resultatregnskapet. Som det fremkommer av definisjonen for virkelig verdi-sikring over, vil sikringsobjektet i en virkelig verdi-sikring være en eller deler av en balanseført finansiell eiendel eller forpliktelse, eller ett bindende tilsagn som enda ikke er balanseført. Etter IAS 39.87, kan sikring av valutarisiko til ett bindende tilsagn regnskapsføres som en virkelig verdi-sikring eller som en kontantstrømsikring. Som nevnt tidligere, utføres sikringsbokføring med formål å sammenstille resultatmessige gevinster og tap knyttet til sikringsinstrumenter og sikringsobjekter. Ved virkelig verdi-sikring gjøres dette ved å fremskynde resultatføringen til sikringsobjektet. Verdiendringer på sikringsobjekt reflekteres i resultat, motposten, dersom sikringsobjektet i utgangspunktet føres til amortisert kost, er tilsvarende justering for sikringsobjektets balanseførte verdi. Dersom sikringsobjektet er klassifisert som tilgjengelig for salg, innregnes verdiendringene direkte i resultat i stedet for over OCI som de generelle reglene i IAS 39 viser til, ref IAS 39.89.

Balansejustering av sikringsobjekt kan kun gjøres med tanke på den risiko objektet er sikret på. Verdiendringer utover den risiko som det er sikret for, regnskapsføres som om den ikke er sikret, ref IAS 39.90. I tilfeller der sikringsobjektet enda ikke er balanseført, blir endring i virkelig verdi relatert til sikret risiko, innregnet som en eiendel (forpliktelse) i balansen, med en tilsvarende gevinst (tap) innregnet i resultat. Ved endelig balanseføring, innregnes den finansielle eiendel\ forpliktelse justert for eventuell endring i virkelig verdi. Sikringsobjekt som i utgangspunkt føres til amortisert kost, vil ved en balansejustering etter virkelig verdi-sikring, inneholde en sikringskomponent. Denne skal etter IAS 39.92 amortiseres. Amortiseringen av komponenten kan ikke starte senere enn ved avslutning av sikringsforholdet, og må være fullført innen sikringsobjektet forfaller. Amortisering er det samme som avskrivning, men uttrykket benyttes ved verdiforringelse av immaterielle eiendeler. Resultateffekten av amortiseringen vil være positiv (negativ), dersom sikringsobjektets sikringskomponent har en negativ (positiv) saldo.

3.3.2.2.8.6.2. Kontantstrømsikring

For å kunne gjøre en kontantstrøm-sikring, må sikringsobjektet være utsatt for en kontantstrøm-eksponering, der risikoen er målbar og med potensiell effekt for resultatregnskapet. Risikoen må være knyttet til en, eller deler av en, balanseført eiendel\ forpliktelse, svært sannsynlig transaksjon eller ett bindende tilsagn. For å sammenstille inntekter og kostnader ved kontantstrøm-sikring, utsettes her resultatføringen av verdiendringen til sikringsinstrumentet. Verdiendringene i sikringsinstrumentet føres over OCI, og reklassifiseres først til resultat når den sikrede transaksjon inntreffer. Verdiendring i den sikrede transaksjonen forventes å bli utlignet av verdiendring i sikringsinstrument. Eksersisen sørger for at verdiendringene i sikringsinstrument og -objekt knyttet til aktuell risiko ikke har resultateffekt, gitt at det er en perfekt sikring og at sikringen er 100 % effektiv. Det er kun den effektive resultatandelen av sikringstransaksjonen som kan føres over OCI, den ineffektive delen føres direkte mot resultat. For å sikre sammenstilling av resultat-tall, reklassifiseres verdiendringene i OCI til resultat på følgende måter:

- a. For sikret transaksjon som senere fører til balanseføring av finansiell eiendel eller forpliktelse, resultatføres OCI-andel når de sikrede kontantstrømmer påvirker resultat, ref IAS 39.97. Eksempelvis en renteswap som i balansen føres til virkelig verdi, med verdiendringer over OCI. OCI-andelen knyttet til sikringsinstrumentet vil justeres løpende. Betaling av rente, og eventuelle endringer i rentenivå, vil påvirke renteswappens

virkelige verdi, og vil i levetiden justeres i balansen med motpost på OCI. Når sikringsforholdet utløper, vil renteswappen ha en balanseført verdi lik null. OCI-andelen knyttet til sikringsinstrumentet vil følgelig også være null.

- b. For sikret transaksjon som resultatføres direkte, resultatføres OCI-andel når de sikrede kontantstrømmer påvirker resultat, ref IAS 39.100. Eksempelvis løpende resultatføring av salgsinntekter i utenlandsk valuta.
- c. For sikret transaksjon som senere fører til balanseføring av ikke-finansiell eiendel eller forpliktelse, må selskaper konsekvent velge mellom følgende regnskapsprinsipp, ref IAS 39.98 og 39.99:
  - a. Resultatføring av OCI-andel ved avskrivning, nedskrivning, forbruk etc av balanseført eiendel\ forpliktelse dersom verdiendringer i sikringsinstrument, inngår i anskaffelseskost
  - b. Resultatføring av OCI-andel ved justering av eiendelens anskaffelseskost for verdiendringer i sikringsinstrument

3.3.2.2.8.6.3. Sikring av en nettoinvestering i et utenlandsk foretak

En nettoinvestering i ett utenlandsk foretak, er langsiktige fordringer eller gjeld til en utenlandsk virksomhet i utenlandsk valuta, hvor oppgjør verken er planlagt eller sannsynlig i overskuelig framtid, ref IAS 21.15. En balansepost med dette kjennetegn, som sikringsbokføres, skal føres på tilsvarende måte som kontantstrømsikring. Den andel av sikringsinstrumentet som vurderes som effektiv sikring, føres mot OCI, mens den ineffektive andelen føres direkte mot resultat. OCI-andelen føres over resultat ved realisering av sikringsobjekt. Verdiendringer i nettoinvesteringen i det utenlandske foretaket, sikringsobjektet, føres også mot OCI, ref IAS 21.32. I ett perfekt sikringsforhold hvor verdistigning\ (nedgang) i sikringsinstrument i sin helhet utligner verdinedgang\ (stigning) til sikringsobjekt, vil nettoføringen på OCI være lik null.

3.3.2.2.8.7. Krav for å kunne sikringsbokføre

For å kunne sikringsbokføre, må samtlige kriterier være oppfylt, ref IAS 39.88:

1. *Det må utarbeides dokumentasjon av sikringsforhold før sikringsforholdet starter, og skal inneholde:*
  - a. *Foretakets mål og strategi for risikohåndtering ved inngåelse av sikringsforholdet*
  - b. *Identifisering og øremerking av sikringsinstrument og sikringsobjekt*
  - c. *Identifisering for hvilken risiko det sikres for*

- d. *Stadfestelse av hvilken type sikring som er inngått, for eksempel kontantstrømsikring*
  - e. *Tidspunkt for inngåelse av sikring*
  - f. *Plan for effektivitetsmåling av sikringsinstrumentets utligning for endringer i sikringsobjektets virkelige verdi eller kontantstrøm relatert til den sikrede risiko. Hvordan skal sikringsforholdet vurderes effektivt, og hvilken forventning forventes sikringen å være effektiv*
2. *Den reelle effekten av sikringen, må kunne dokumenteres å være svært effektiv. Svært effektivt, vil si at sikringsinstrumentet utligner endringer i sikringsobjektets verdi innenfor et område på 80-125 %, ref IAS 39.AG105. Denne vurdering må kunne forventes ved inngåelse av sikringsforhold, samt kunne måles i etterkant av inngåelse av sikring. Effektivitetsmålingen kan skje periode for periode, eller på kumulativt basis. For å kunne måle sikringseffektivitet på en pålitelig måte, er det også nødvendig at virkelig verdi-enderinger og endringer i kontantstrømmene til sikringsobjektet samt virkelig verdi-endering på sikringsinstrument kan måles på en pålitelig måte. For utdypende regler for vurdering og måling av sikringseffektivitet, henvises det til IAS 39.AG105-AG113*
  3. *Risikoen det sikres for, må representere en eksponering som vil kunne påvirke resultat*
  4. *For kontantstrømsikringer må den sikrede transaksjonen, være svært sannsynlig å inntreffe. For sikrede fremtidige transaksjoner er det krav om at denne identifiseres i sikringsdokumentasjonen. Dette for å sikre pålitelig effektivitetsmåling, tidsfeste tidspunkt for reklassifisering av OCI til resultat, eventuelt fastslå at den forventede kontantstrømmen ikke lenger forventes å inntreffe*

Det fremkommer av paragrafen at før sikringsforholdet begynner, må det foreligge grundig dokumentasjon av sikringsforholdet, samt en prospektiv vurdering av den reelle effekt sikringen forventes å ha.

3.3.2.2.8.8. Opphør av sikring

I et sikringsforhold som ikke oppfyller kriteriene nevnt ovenfor, må sikringsobjekt- og instrument regnskapsføres etter de generelle regler i IAS 39. Ved opphør av sikring skal sikring kun avsluttes med fremvirkende kraft, ref IAS 39.91 og 39.101. Opphør av sikring kan blant annet skyldes ved at selskapet frivillig avslutter sikringsforholdet, sikringsforholdet vurderes ikke lenger som effektivt, en forventet transaksjon ikke lenger ventes å inntreffes, eller at sikringsobjekt- eller instrument avhendes. Avhending vil si at objektet\ instrumentet føres ut av

balanse ved salg, avslutning, utøving eller utløping. I tilfeller der det er en del av foretakets dokumenterte sikringsstrategi, regnes ikke utløp eller avslutning som opphør, dersom sikringsinstrumentet fornyes eller rulleres. Avsluttes sikringsforholdet pga at effektivitetskravene ikke lenger møtes, kan nytt sikringsforhold opprettes. I mellomtiden må sikringsinstrumentene det gjelder, føres etter de generelle reglene i IAS 39.

Ved opphør av virkelig verdi-sikring, vil sikringsinstrument- og objekt, dersom ikke avhendt, følge generelle vurderingsregler av IAS 39. Ved opphør av kontantstrømsikring dersom kriterier for sikringsbokføring ikke lenger foreligger eller sikringsinstrumentet avhendes, skal OCI-andel først resultatføres når den tidligere sikrede transaksjonen inntreffer. Forventes det at transaksjonen ikke lenger skal inntreffes, føres OCI-andel umiddelbart over resultat.

3.3.2.3. Kritikk av IAS 39

IAS 39 har siden utstedelse i 1998, og særlig ved innføring av IFRS i Europa i 2005, vært gjenstand for kritikk. Det var den eneste standarden som ikke ble godkjent av EU, slik standarden var utarbeidet av IASB. Som nevnt tidligere ble standarden endelig vedtatt av EU etter endringer relatert til FVO og sikring av porteføljer av fastrenterisiko. En lang og vanskelig prosess, noe som kan virke overraskende, da EU i 1998 var involvert i utarbeidelsen av standarden, den gang som observatør. Endringer til tross, særlig bankvesenet i Europa var skeptiske til implementeringen av IAS 39 (Walton, 2004).

3.3.2.3.1. Balanseføring til virkelig verdi

Størst motbør møtte reglene rundt regnskapsføring til virkelig verdi og sikringsbokføring (Glaum & Klöcker, 2011). Bankene mente at balanseføringer av finansielle instrumenter til virkelige verdier, ville føre til større volatilitet i resultatregnskapene, og dermed i separerte perioder, gi ett misvisende bilde til brukerne av regnskapet. Tilhengerne av virkelig verdi repliserte med at volatilitet eksisterer i markedet, og at virkelig verdi dermed er den mest relevante metoden for måling av finansielle instrumenter, og dermed skal reflekteres til brukerne. (Hauge, 2004) Utfordringene lå blant annet i finansielle instrumenter ført til virkelig verdi hvor instrumentene ikke var ment for salg. Utstederne av regnskapene mente da at estimering av eventuelt forventet tap burde gjenspeiles i regnskapet, og ikke selve nedskrivningen til markedsverdi. Ett marked i sterk nedgang, som kredittkrisen i 2007/08, ga etter IAS 39's regler større negative urealiserte

resultateffekter enn hva som var reelt, ifølge dens kritikere (André, Cazavan-Jeny, Dick, Richard & Walton, 2009). Motposten for tap på finansielle eiendeler er som kjent egenkapital. Dette ble dermed problematisk for finansielle institusjoner som nettopp banker, som har egenkapitalkrav å forholde seg til gjennom ulike reguleringer fra myndigheter. Andre mente at de lave markedsverdiene reflekterte finansinstitusjonenes dårlige investeringer, og at de bare hadde seg selv å skylde på (Laux, Leuz, 2009).

Ett viktig argument for balanseføring av finansielle instrumenter til virkelig verdi, er nettopp balanseføring av derivater til virkelig verdi, særlig derivater i forbindelse med sikring av kontantstrøm. Tidligere kunne derivater bli holdt utenfor balanseregnskapet, med de konsekvensene dette ga. Selskaper kunne være bundet til kontrakter som ikke ble gjenspeilet i regnskapet, og som først ble hensyntatt på transaksjonstidspunkt. Dette kunne gi opphav til vesentlige tap, hvor brukerne av regnskapet ikke var kjent med hvilken risikoeksponering selskapene var utsatt for. (Walton, 2004)

3.3.2.3.2. Sikringsbokføring

Det andre store ankepunktet mot IAS 39, er som nevnt sikringsbokføring, og de omfattende reglene for nettopp det å kunne sikringsbokføre. Standarden får kritikk for å mangle gjennomgående prinsipper, og er for regelbasert med punkter som noen ganger er motstridende (Cunico, 2011). Den forskjellige behandlingen av resultatføring av kontantstrøm- og virkelig verdi-sikring er ett eksempel på dette. Sikringsbokføring etter IAS 39 kritiseres også for å være for krevende med tanke på både tid og kostnad til å tas i bruk. (Healy, 2005) Kritikken er rettet mot den omfattende sikringsdokumentasjonen som må utarbeides i forkant av sikringsforholdet, samt testingen av sikringseffektiviteten som må utføres både i forkant og i etterkant av sikringen. (Abhayawansa & Abeysekera, 2005)

Til tross for de omfattende reglene for sikringsbokføring, får standarden kritikk for å inneholde visse begrensinger (Mills & O'Neill, 2005):

- Det er ikke mulig å benytte ett sikringsinstrument i deler av instrumentets levetid, grunnet tilfredsstillelse av effektivitetskravet
- Det er ikke mulig å sikre ett finansielt instrument som holdes til forfall for renterisiko
- Det er ikke mulig å sikre andre komponenter enn valutarisikoen av ett ikke-finansielt objekt
- Det er ikke mulig å øremerke ett derivat som sikringsobjekt

- Ved opphør av sikring ved at effektivitetskravene ikke lenger er oppfylt, må sikringsforholdet avbrytes, og sikringsinstrumentene må følge de generelle reglene etter IAS 39. Dette kan gi unødvendig stor volatilitet i ett selskaps resultatregnskap (Gillard & Khatri, Hedge 2011)
- Det er ikke mulig å sikre en nettoposisjon

Det siste punktet kan allikevel gjøres ved å sikre en ideell andel av posisjonen tilsvarende nettoposisjonen. Mills & O'Neill mener kompleksiteten rundt sikring er utarbeidet for å sørge for at kunstig utvanning av resultattall ikke kan forekomme. Samtidig ødelegger dette for såkalt ”kreativ” sikring, som ellers kan vise seg å være effektiv.

Punktet som relaterer seg til sikring av ett ikke-finansielt objekt er omdiskutert. Det er etter IAS 39 ikke mulig å regnskapsmessig sikre for endring i råvarepris, som en komponent av ett sikringsobjekt. Dette fordi det ifølge IAS 39.82 er vanskelig å måle denne type risiko. Allikevel er det mulig å sikre råvarepris-komponenten uten at dette føres som regnskapsmessig sikring. Det finnes sikringsalternativer i regulerte derivatmarkeder så vel som OTC-markedet, som kan benyttes i denne type sikring. Ett eventuelt råvarepris-derivat vil da følge hovedregel for regnskapsføring av derivater, som er virkelig verdi med verdiendring over resultat. Utfordringen med denne type derivater og tilhørende regnskapsføring, er volatiliteten ett slikt derivat vil tilføre selskapets resultattall. (Okochi, 2008)

Dersom et sikringsforhold viser seg å være ineffektivt, må sikringsbøkføringen opphøre umiddelbart. Dette kan skape volatilitet i regnskapet, og nytt sikringsforhold må eventuelt opprettes. En praktisk tilnærming til sikring som risikostyring gjør denne behandlingen upraktisk, og skaper regnskapsmessige uregelmessigheter. (Gillard & Khatri, 2011)

Nylig forskning viser at reglene for sikringsbøkføring etter IAS 39, helt eller delvis kan påvirke selskapers risikostyring. Selskapene tilpasser sin bruk av derivater slik at betingelsene for å kunne sikringsbøkføre er tilstede. Dette, til tross for at selskapene kunne vært eksponert for lavere finansiell risiko ved annerledes valg. Samme forskning viser at kompleksitet og restriktive regler, gjør at enkelte selskaper lar være å benytte seg av sikringsbøkføring, og godtar den volatilitet som dette gir. (Glaum & Klöcker, 2011)

3.3.2.4. IFRS 9

Videre gis en presentasjon av de nye prinsippene for innregning og måling for finansielle instrumenter under IFRS 9, og de viktigste endringene fra IAS 39 til IFRS 9 relatert til sikringsbokføring. Som nevnt i innledning, er det endelig versjon for standarden det tas utgangspunkt i, bortsett fra delene av standarden som går på amortisert kost og nedskrivning, samt sikringsbokføring. Her legges de foreløpige høringsutkastene til grunn.

3.3.2.4.1. Finansielle instrumenter – klassifisering

Etter IAS 39 er det fire forskjellige klassifiseringer for finansielle instrumenter. Høringsutkastet til IFRS 9 begrenser dette ned til to, amortisert kost og virkelig verdi. For finansielle eiendeler, er utgangspunktet for klassifisering virkelig verdi, ref IFRS 9 4.1.4. Eiendelen skal derimot måles til amortisert kost, ref IFRS 9 4.1.2, dersom et foretak holder en eiendel for å motta kontraktsbestemte betalingsstrømmer, hvor kontraktsbetingelsene gir dato og størrelse for innbetalinger. Innbetalinger hovedsakelig bestående av renter og avdrag, som for eksempel ved kjøp av en obligasjon. Etter IFRS 9 4.1.5 kan allikevel et foretak klassifisere alle finansielle eiendeler til virkelig verdi. Dette kan kun gjøres dersom dette reduserer inkonsistens i måling og klassifisering av finansielle eiendeler, som en følge av forskjellene mellom regnskapsmessig behandling av eiendeler til amortisert kost eller virkelig verdi.

For finansielle forpliktelser, er utgangspunktet for klassifisering amortisert kost, ref IFRS 9 4.2.1. Unntak fra amortisert kost er dersom en forpliktelse er klassifisert til virkelig verdi, en avhendt forpliktelse ikke er ført ut av balansen, en finansiell garantikontrakt, bindende avtale for utlån av midler til lavere rente enn markedsrente. For detaljer for etterfølgende måling av nevnte finansielle forpliktelser som ikke skal måles til amortisert kost, henvises det til IFRS 9 4.2.1. Også for finansielle forpliktelser gis det mulighet for klassifisering og etterfølgende måling til virkelig verdi, ref IFRS 9 4.2.2. Dette kan gjøres dersom dette reduserer inkonsistens i måling og klassifisering av finansielle forpliktelser, som en følge av forskjellene mellom regnskapsmessig behandling av eiendeler til amortisert kost eller virkelig verdi, eller dersom forpliktelsen styres og evalueres med bakgrunn av en virkelig verdi-vurdering.

I IFRS 9 står begrepet forretningsmodell sentralt ved klassifisering av finansielle eiendeler. Ved initial klassifisering av en finansiell eiendel til amortisert kost eller virkelig verdi, kan et foretak kun reklassifisere eiendelen dersom foretaket endrer forretningsmodell for denne type finansielle eiendeler, ref IFRS 9 4.4.1. Ett eksempel på dette, kan være et finansielt foretak som driver med

blant annet utlån av kontanter, som er klassifisert til amortisert kost. Dersom foretaket legger ned denne delen av virksomheten og aktivt prøver å selge gjenstående utlån, vil det være naturlig å omklassifisere utlånene til virkelig verdi. Det vil med andre ord være mulig å klassifisere to like finansielle instrumenter på forskjellig måte, avhengig av hvilken type forretning ett selskap driver. Etter IFRS 9 4.4.2, vil det ikke være mulig å omklassifisere finansielle forpliktelser.

3.3.2.4.2. Finansielle instrumenter – innregning og etterfølgende måling

En finansiell eiendel eller forpliktelse skal ved førstegangsmåling måles til virkelig verdi, ref IFRS 9 5.1.1. Instrumenter som klassifiseres til amortisert kost, skal i beregningen i tillegg inkludere transaksjonskostnader direkte relatert til anskaffelsen eller utstedelsen av instrumentet.

Etterfølgende måling for finansielle instrumenter avhenger av klassifiseringen til eiendelen, ref IFRS 9 5.2.1 og 5.3.1. Et finansielt instrument klassifisert til virkelig verdi, skal i ettertid måles til virkelig verdi. Dette gjøres i et foretak med forutsetning om fortsatt drift, og skal ta utgangspunkt i priser hentet fra ett aktivt marked, ref IFRS 9 5.4.2. Dersom det ikke eksisterer et aktivt marked for instrumentet, skal verdsettingsteknikker som for eksempel nåverdi eller opsjonsprisinde modeller tas i bruk. For inngående detaljer om etterfølgende måling til virkelig verdi, se IFRS 9 B5.4.1 – B5.4.17. Et finansielt instrument klassifisert til amortisert kost, skal i ettertid måles til amortisert kost, og være gjenstand for nedskrivingsvurdering. Nytt forslag for nedskrivningsmodell for instrumenter ført til amortisert kost, er ifølge IFRS 9 fase 2's høringsutkast pkt BC25, at instrumentene skal nedskrives med forventet tap. Forventet tap vil si at flere mulige utfall, minimum to, må vurderes, og tap estimeres av en sannsynlighetsmodell. For detaljer knyttet til måling til amortisert kost og nedskrivning, henvises det til høringsutkastet, pkt BC25 - 41.

Endring i verdi for finansielle instrumenter klassifisert til virkelig verdi, skal etter IFRS 9 5.7.1 føres over resultat, bortsett fra instrumenter som kvalifiserer til sikringsbokføring, egenkapitalinstrumenter, eller finansielle forpliktelser der endringer i virkelig verdi knyttet til kredittrisiko føres over OCI. Finansielle instrumenter som kvalifiserer for sikringsbokføring følger egne regler for resultatføring, og avviker kun fra IAS 39 med tanke på en virkelig verdisikring. Dette beskrives i detalj senere i oppgaven. Verdiendringer i egenkapitalinstrumenter som ikke er ment for videresalg, kan føres over OCI, ref IFRS 9 5.7.5. Allikevel skal utbytte fra slike instrumenter føres over resultat, ref IFRS 9 5.7.6.

3.3.2.4.3. Innebygde derivater

Behandling av innebygde derivater er etter IFRS 9 betydelig mindre komplisert enn under IAS 39. Dersom vertskontrakten er en kontrakt regulert av IFRS 9, skal kontrakten etter IFRS 9 4.3.2 i sin helhet vurderes etter de generelle regler for klassifisering av finansielle instrumenter, det vil si som amortisert kost eller virkelig verdi. Dersom vertskontrakten ikke faller inn under IFRS 9, skal det innebygde derivater skilles ut etter de samme regler som under IAS 39. Vertskontrakten behandles da i henhold til aktuell regnskapsstandard. Dette er en vesentlig endring fra IAS 39, da innebygde derivater også i finansielle vertskontrakter må skilles ut og regnskapsføres som et frittstående derivat.

3.3.2.4.4. Sikringsbokføring

Formålet med den nye modellen med sikringsbokføring under IFRS 9, er at det skal være en nærmere likhet mellom ett selskaps finansielle risikostyringsaktiviteter og regnskapsføringen av sikringsaktivitetene. (Gillard & Khatri, 2011) Det vil forsøkes å gi ett mer rettviseende bilde av sikringsaktiviteten til brukerne av regnskapet. Dette skriver også IASB i høringsutkastet, hvor formålet med ny standard for sikringsbokføring er å gi bedre informasjon om sikringsbokføring til brukerne av regnskapet, ref IFRS 9 fase 3's høringsutkast pkt. IN2. Mer spesifikt, skal sikringsbokføring reflektere et foretaks bruk av finansielle instrumenter i risikostyringsaktiviteter knyttet til foretakets risikoeksponeringer som kan gi resultateffekt, ref IN12. Den nye standard, gitt at den blir godkjent slik den foreligger, vil ifølge IASB blant annet bidra til at sikringsbokføring blir knyttet nærmere opp mot et foretaks faktiske risikostyring og på denne måten gir brukerne av regnskapet bedre informasjon om foretakets sikringsaktiviteter. Høringsutkastet omhandler hovedsakelig endringer knyttet til hvilke finansielle instrumenter som kvalifiserer som sikringsinstrument; hvilke objekter som kan sikres; effektivitetskravet; opphør av sikring; faktisk bokføring av sikringsaktiviteter; og presentasjon av sikringsbokføring. Sikringsbokføring skal fortsatt være frivillig, men endring av standard vil forhåpentligvis gjøre at flere vil ta dette i bruk.

3.3.2.4.4.1. Sikringsinstrument

Høringsutkastet foreslår en utvidelse av hvilke finansielle instrumenter som kan øremerkes som sikringsinstrument, ref IN14 og 15. Fra IAS 39 kan kun derivater benyttes som sikringsinstrumenter, bortsett fra ved sikring av valutarisiko. I høringsutkastet foreslås det at ikke-derivative finansielle eiendeler og forpliktelser som måles til virkelig verdi med

verdiendring over resultat, kan benyttes som sikringsinstrumenter. Dette, da også derivater måles på samme måte, det vil med andre ord ikke endre foretakets måte å måle sikringsinstrumentene på. Bortsett fra utvidelsen av hva som kan øremerkes som sikringsinstrument, er det ingen andre vesentlige endringer fra IAS 39 til IFRS 9 knyttet opp mot dette.

3.3.2.4.4.2. Sikringsobjekt

Høringsutkastet foreslår også en utvidelse av hva som kan øremerkes som sikringsobjekt, ref IN16 og 17. Utvidelsen går ut på å inkludere et derivat som sikringsobjekt, som ved sikring av en type risiko øker eksponeringen for en annen type risiko. Dette kan illustreres med basis i eksempelet som gis i høringsutkastet, pkt B9 (a): Et foretak som har euro som funksjonell valuta sikrer seg mot endring i kaffepris, ved kjøp av en toårig future-kontrakt for kaffe, knyttet til forventet mengde kaffe som skal kjøpes. Det forventede kjøp av kaffe som prises i USD, samt future-kontrakten for kaffe, representerer i kombinasjon en valutaeksponering mot USD. Utvidelsen av hva som kan øremerkes sikringsobjekt, gjør at foretaket har muligheter for å definere den aggregerte valutaeksponeringen som sikringsobjekt, som følger av posisjonen foretaket har i future-kontrakten samt forventet kaffekjøp. IASB mener at en økt eksponering skapt av et derivat ved sikring av en annen eksponering, ikke skal hindre mulighetene for å sikre den aggregerte eksponering generert av derivatet og den opprinnelige eksponering. Dette er et eksempel på at IASB forsøker å tilnærme reglene for sikringsbøkføring, faktisk risikostyring av ulike typer risiko.

En annen utvidelse av sikringsobjekt, er muligheten for å sikre en komponent av et ikke-finansielt objekt. Ifølge IN19 skal dette gjøres mulig, dersom risikokomponenten separat kan identifiseres og pålitelig måles. Ett eksempel på dette, kan være en leveringskontrakt på olje, hvor oljeprisen varierer i pris etter tilbud og etterspørsel i markedet. Det skal også bli mulig å sikre deler av ett nominelt beløp av et objekt, for eksempel ett gitt antall fysisk volum av et salg eller et gitt beløp av en transaksjon.

Nytt av høringsutkastet er også sikring av grupper av sikringsobjekt, eller sikringsobjekt-gruppens nettoposisjon, ref IN36. Dette kan kun gjøres dersom gruppen består av objekter som individuelt kvalifiserer som sikringsobjekter, og de behandles som en gruppe i et foretaks risikostyringsaktiviteter. I tilfellet kontantstrømsikring, må gruppen av sikringsobjekter bestå av transaksjoner som har effekt på resultat i samme periode (kvartal, år, etc). Dette kommer av at

IASB mener at sikring av en nettoposisjon i praksis er det samme som å sikre et individuelt sikringsobjekt, og bør derfor gis samme muligheter for sikring.

3.3.2.4.4.3. Kvalitetskriterier og effektivitetskrav

Etter høringsutkastet pkt IN19 kvalifiserer ett sikringsforhold til sikringsbokføring, dersom:

- Sikringsforholdet består av hensiktsmessige sikringsinstrument og – objekt, og
- Det foreligger sikringsdokumentasjon som identifiserer sikringsinstrument og – objekt, hvilken risiko det sikres for, og hvordan foretaket vil vurdere om sikringsrelasjonen møter effektivitetskravene for å kunne sikringsbokføre. Dokumentasjonen skal også inneholde formålet med foretakets risikostyring og strategi for å opprette sikringsaktiviteten, og
- Sikringsaktiviteten oppfyller effektivitetskrav for å kunne sikringsbokføre

Foretaket oppfyller blant annet effektivitetskravene dersom sikringsforholdets formål forventes å være rimelig. Dette betyr at forventningen til, men ikke et eksplisitt krav om, at sikringsforholdet er en tilnærmet perfekt sikring. Videre skal forholdet mellom verdiendringer i sikringsinstrument og -objekt ikke være tilfeldige. Dette krever en analytisk tilnærming til sikringsforholdet, og hvordan økonomiske faktorer vil påvirke verdi av sikringsinstrument og verdi eller fremtidig kontantstrøm av sikringsobjekt. Tidligere krav om sikringseffektivitet innenfor 80 – 125 %, er foreslått fjernet, likeså er kravet om retrospektiv vurdering av sikringseffektivitet.

Høringsutkastet krever kun en prospektiv tilnærming til vurdering av sikringseffektiviteten, som ikke lenger er definert av faste rammer. For utdypende detaljer om sikringseffektivitet, henvises det til høringsutkast, pkt B27 – B39.

Dersom foretaket opplever at, eller forventer at, sikringseffektiviteten i ett sikringsforhold ikke lenger er effektivt, åpner høringsutkastet for en rebalansering av sikringsforholdet, ref IN25 og 26. Dette forutsetter at formålet med sikringsaktiviteten forblir uendret i forhold til hva som er beskrevet i sikringsdokumentasjonen. Viser det seg at sikringen ikke lenger representerer selskapets risikostyringsaktiviteter, eventuelt at sikringsinstrumentet realiseres, må allikevel sikringen opphøre, ref IN28.

3.3.2.4.4.4. Virkelig verdi-sikring

Høringsutkastet foreslår en endring i sikringsbokføring av en virkelig verdi-sikring. Etter sikringsreglene for en virkelig verdi-sikring i IAS 39, ble verdiendringer i sikringsinstrument og sikringsobjekt ført over resultat, med tilhørende balansejusteringer. Høringsutkastet foreslår i IN29 at verdiendringen i både sikringsinstrument og -objekt nå skal regnskapsføres over OCI, fortsatt med balansejustering av sikringsinstrument til virkelig verdi. Verdiendring i sikringsobjekt skal presenteres som en egen linje under sikringsobjektet i balansen. Det er dog kun den effektive delen av sikringsforholdet som skal føres over OCI, den ineffektive delen føres direkte mot resultat. IASB mener at den foreslåtte endringen sørger for en konsekvent etterfølgende måling av sikringsobjekt uansett hvilken type sikring det er sikret for, at kunstig volatilitet i OCI unngås, at virkelig verdi- og kontantstrømsikring regnskapsmessig behandles på samme måte, og at den regnskapsmessige informasjonen i OCI knyttet til virkelig verdi-sikring presenterer omfanget av virkningene til sikringsaktivitetene på en tydeligere måte enn tidligere.

3.3.2.4.4.5. Presentasjon i noter

Høringsforslaget foreslår en utvidelse av krav til noter for sikringsbokføring, ref IN40. Et foretak som benytter seg av sikringsbokføring skal i noter til regnskapet gi informasjon om:

- Foretakets risikostyringsstrategi og hvordan denne brukes til å håndtere risiko
- Hvordan foretakets risikostyringsaktiviteter påvirker beløp, timing og usikkerhet knyttet til sikret fremtidig kontantstrøm
- Effekten som sikringsbokføring har hatt på foretakets balanse, OCI og endring i egenkapital

Dette er betydelig utvidelse fra tidligere. For fullstendige notekrav, henvises det til IFRS 7.22-24.

4.0. Sammenligning av IAS 39 mot IFRS 9

4.1. Introduksjon

Herved følger en vurdering av kritikken adressert til IAS 39 tidligere i oppgaven, og om IASB svarer på kritikken gjennom publiseringen av IFRS 9 og dens foreløpige høringsutkast. Kritikken som rettes mot IAS 39, er hovedsakelig regnskapsstandardens kompleksitet, og at den er basert på en regelmodell. Mer spesifikt, er det de omfattende reglene ved bruk av sikringsbokføring, samt behandlingen av finansielle instrumenter til virkelig verdi som er mest utsatt for kritikk.

4.2. Klassifisering – Virkelig verdi vs amortisert kost

Fra IAS 39 til IFRS 9, kutter IASB klassifiseringsgrupperinger fra fire til to: virkelig verdi og amortisert kost. Klassifiseringen mellom de to gruppene, vil basere seg på hvilken forretningsmodell brukeren av standarden benytter. I praksis vil dette si at to lignende finansielle instrumenter i et foretak kan være klassifisert til virkelig verdi, og i et annet foretak klassifisert til amortisert kost. Reglene for klassifisering er ikke særlig regeldefinerte, og vil nok i noen tilfeller være gjenstand for skjønn. Denne retningsendringen er betydelig mer prinsippbasert enn under IAS 39. For mange vil dette gi en mer fleksibel hverdag enn tidligere, finansielle instrumenter som før ble målt til for eksempel tilgjengelig for salg, kan nå måles til amortisert kost, dersom formålet og kontraktsbetingelsene til instrumentet tilsier dette. Dette vil gi en mer stabil beholdning av finansielle instrumenter, da IFRS 9 nå åpner for at instrumenter klassifisert til amortisert kost, kan være gjenstand for salg, uten store reklassifiseringskonsekvenser. Ved nedskrivning av finansielle instrumenter klassifisert til amortisert kost, foreslås det at instrumentene nå skal nedskrives med et beløp som tilsvarer forventet tap på instrumentet. Dette avviker fra IAS 39, da nedskrivning til virkelig verdi må foretas.

Av endringene knyttet til klassifisering og måling, er det lagt til grunn en mye tydeligere prinsippbasert tilnærming til finansielle instrumenter enn tidligere, der regnskapsstandarder bygger på et foretaks forretningsmodell. Dette, og i tillegg en nedskrivningsmodell som bygger på forventet tap, forventes å bli tatt godt imot av de største kritikerne til IAS 39, nemlig bankvesenet. IFRS 9 vil antakeligvis gi mindre volatile regnskap, noe også brukerne av regnskapet eventuelt vil verdsette. Dette, da regnskapene i større grad ventelig vil reflektere et mer rettviseende bilde, med tanke på forretningsmodell og forventede tap.

4.3. Sikringsbokføring

For sikringsbokføring etter IAS 39, er det spesielt de komplekse og omfattende kravene for å kunne oppnå sikringsbokføring, som er utsatt for kritikk. Standarden får også kritikk for å inneholde diverse begrensninger for sikringsmetoder, og forskjellig regnskapsmessig behandling mellom for eksempel virkelig verdi- og kontantstrømsikring.

4.3.1. Effektivitetskravet

Kravene for å kunne sikringsbokføre etter IFRS 9's høringsutkast er også omfattende, men spesielt på ett område har IASB firt på kravene, kravet om sikringseffektivitet. Under IAS 39 må foretaket prospektivt og retrospektivt måle sikringseffektivitet, og det er ett eksplisitt krav om at effektiviteten av sikringen skal være innenfor intervallet 80 – 125 %. I høringsutkastet er det også krav om effektivitet, men ikke så definert som tidligere. Kravet om effektivitet innenfor nevnt intervall er tatt vekk, det samme er kravet om retrospektiv effektivitetsmåling. Som nevnt tidligere, er det nå krav om at sikringen er forventet å være effektiv, samt at det er krav om en økonomisk sammenheng mellom sikringsinstrument og – objekt som gjør at verdiendring i sikringsobjekt forventes i stor grad å bli utlignet av sikringsinstrumentet. Denne endring er ment for å lette på kravene for å kunne sikringsbokføre, samt gjøre at flere sikringsforhold kan kvalifisere til sikring. Et problem som kan oppstå, er at det er manglende klarhet rundt effektivitetskravet i høringsutkastet, og dette kan føre til litt vel stort rom for tolkning.

Brudd på effektivitetskravene etter IAS 39 gir store konsekvenser. Den regnskapsmessige behandlingen av sikringsforholdet må straks opphøre, og sikringsinstrumentene og – objektene må følge de generelle regler etter IAS 39. Høringsutkastet til IFRS 9 åpner for å kunne rebalansere sikringsforholdet, slik at forventet effektivitet oppnås i samsvar med de nye effektivitetskravene. Dette kan gjøres prospektivt eller dersom foretaket ser at sikringen ikke oppnår forventet effektivitet. Endringen fra IAS 39 er ifølge IASB en vesentlig tilnærming til risikostyring i praksis.

4.3.2. Virkelig verdi- sikring

Under IAS 39 blir verdiendringer på sikringsinstrument og -objekt under en virkelig verdi-sikring regnskapsført over resultat. Dette avviker fra regnskapsmessig behandling av kontantstrømsikring og sikring av nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet, og regnskapsstandarden har fått kritikk for å inneha en inkonsekvent behandling av

sikringsalternativene. Høringsutkastet til IFRS 9 foreslår at verdiendringer til sikringsinstrument og -objekt i en virkelig verdi-sikring, skal føres over OCI, noe som tilsvarer den regnskapsmessige behandlingen av de andre sikringsformene. Dersom høringsforslaget når igjennom vil dette medføre konsekvent behandling av sikringsalternativene. IASB luker med dette ut de ulike metodene for behandling av sikringsbokføring, som har eksistert under IAS 39.

4.3.3. Sikringsobjekt

Sikringsbokføring under IAS 39 inneholder diverse begrensninger, som gjør at de risikostyringsaktiviteter et foretak foretar, ikke alltid kan kvalifisere til sikringsbokføring. Dette, da ofte posisjonen som blir sikret, ikke kvalifiserer som sikringsobjekt under IAS 39. I høringsutkastet til IFRS 9 er det forslått følgende endringer til krav til sikringsobjekt, som vil tilrettelegge for en mer sammenstilt praksis mellom risikostyring og sikringsbokføring:

- Det vil nå være mulig å sikre en komponent i en ikke-finansiell kontrakt annen enn valutarisikoen
- Det vil være mulig å øremerke et derivat som sikringsobjekt, dersom derivatet brukes som sikringsinstrument for en type risiko på et annet sikringsobjekt. Dersom dette samtidig leder til en økt eksponering for en annen type risiko, kan derivatet og sikringsobjektets aggregerte eksponering sikres for, ved hjelp av et nytt sikringsinstrument
- Det vil være mulig å kunne utpeke en nettoposisjon som sikringsobjekt

Utvidelsen av hva som kan øremerkes som sikringsinstrument, er en klar praktisk tilnærming til risikostyring i praksis. Utdelingen i det første punktet, blir å kunne pålitelig måle komponenten det sikres for.

4.3.4. Oppsummering

Endringene knyttet opp mot sikringsbokføring er vesentlige, og IASB klarer på flere punkter å tilnærme seg risikostyring i praksis. Særlig utvidelsen av begrepet sikringsobjekter illustrerer dette. Regelsettet er mindre detaljert enn tidligere, og det er lagt opp til en konsekvent behandling av faktisk sikringsbokføring. Reduseringen av krav til effektivitet vil føre til en betydelig mer overkommelig oppgave, med tanke på nødvendig sikringsdokumentasjon i forkant av den regnskapsmessige behandlingen av sikringen. IASB oppnår en mer brukervennlig tilnærming til sikringsbokføring, og effekten av den nye standarden kan føre til en mer utstrakt bruk av sikringsbokføring.

5.0. Presentasjon av eksempelregnskap

5.1. Introduksjon

Som nevnt tidligere søker oppgaven min å kartlegge endringer fra IAS 39 til IFRS 9, og hvorfor en eventuell overgang til IFRS 9 vil gi regnskapsbrukere bedre informasjon om et selskaps finansielle stilling, spesielt med fokus på sikringsbokføring. Overgangen til IFRS 9 knyttet til sikringsbokføring vil, som nevnt i teoridelen, i store trekk omhandle reduserte krav til sikringseffektivitet, ett utvidet begrep av hva som kan øremerkes som sikringsobjekt, og endring i sikring av regnskapspost til virkelig verdi. Da det kun er endring knyttet til en virkelig verdi-sikring som vil ha effekt på den tekniske utførelsen av sikringsbokføring, kan en se på resterende endringer som praktiske tilnærminger til faktisk risikostyring ved bruk av derivater. Praktiske tilnærminger som muligens kan gjøre sikringsbokføring mindre komplisert og kostbart, og som forhåpentligvis vil føre til at flere regnskapsutstedere vil ta i bruk muligheten til å kunne sikringsbokføre. For et regnskap hvor sikring ved bruk av derivater benyttes, men der sikringsbokføring ikke benyttes, kan en eventuell overgang til sikringsbokføring føre til ett mer rettviseende bilde for brukerne av regnskapet. For å illustrere dette, presenteres her ved et forretningscase, et fiktivt selskap og dets finansielle stilling gjennom ulike hendelser fordelt på tre år. Presentasjonen vil inneholde inngående og utgående balanse, samt resultatregnskap for årene 2009, 2010 og 2011. For hvert år vil regnskapstall vises på følgende forskjellige måter:

1. Regnskap uten valuta- og råvareprisendringer
2. Regnskap med valuta- og råvareprisendringer
3. Regnskap med valuta- og råvareprisendringer og bruk av derivater for å sikre seg mot valuta- og råvarepriseksponeringen
4. Regnskap med valuta- og råvareprisendringer og bruk av derivater for å sikre seg mot valuta- og råvarepriseksponeringen, og bruk av sikringsbokføring etter IAS 39 og IFRS 9

Forretningscasen tar for seg å vise effekter av sikringsaktiviteter for regnskapet, de ulike former for sikring, og regnskapsmessig behandling av sikringsbokføring etter både IAS 39 og IFRS 9. Da det mellom IAS 39 og IFRS 9 på bokføringsteknisk nivå kun foreligger forskjeller vedrørende virkelig verdi-sikringer, er det kun ved dette tilfelle at det blir presentert regnskap som skiller mellom nevnte standarder.

5.2. Forutsetninger

Det internasjonale selskapet Oljesalg ASA, driver virksomhet innenfor olje & gass-bransjen. Selskapet produserer hovedsakelig råolje og raffinerer råoljen til ferdigprodukter med tanke på videresalg til en utenlandsk bensinstasjonskjede. Selskapet opererer på norsk sokkel og kvaliteten på råoljen som produseres er Brent Crude. Selskapet har IFRS som regnskapsspråk og norske kroner (NOK) som funksjonell valuta. Selskapets risikoeksponeringer er hovedsakelig endringer i valutakurs, rentenivå, og råvarepris. Følgende redegjøres det for selskapets eksponering mot nevnte risikoer.

5.2.1. Valutakurs

Selskapet er eksponert mot endringer i valutakurs, da selskapets funksjonelle valuta er NOK, og alt salg skjer i amerikanske dollar (USD). I tillegg verdsettes indeksen for Brent Crude-råolje i USD, slik at også varekostnaden påvirkes av endringer i USD mot NOK. For enkelhetsskyld, skjer alt salg og kjøp i slutten av hvert kvartal. I eksempelet har jeg brukt faktiske valutakurser USD\ NOK, hentet fra Norges Bank (<http://www.norges-bank.no>). Valutakursene er månedsgjennomsnittlige, og strekker seg fra november 2008 til mars 2012:

Valutakurs	2012	2011	2010	2009	2008
jan	5,94830	5,85470	5,73360	6,96200	
feb	5,71170	5,73040	5,91680	6,87120	
mar	5,70540	5,59300	5,92480	6,78130	
apr		5,41160	5,91540	6,66590	
mai		5,45790	6,27840	6,44490	
jun		5,44460	6,47680	6,38670	
jul		5,45700	6,28220	6,35340	
aug		5,43010	6,15420	6,07000	
sep		5,61230	6,06060	5,90440	
okt		5,65520	5,83650	5,64280	
nov		5,74540	5,96630	5,64200	6,91980
des		5,87830	5,97850	5,75310	7,00580

Tabell 1: Valutakurser perioden nov 2008 – mars 2012

Selskapet selger på kreditt, med kredittid på tre måneder. Selskapet er da eksponert for endringene i valutakursene fra salgstidspunkt til oppgjørstidspunkt. Varekjøpene gjøres opp kontant, og representerer dermed ingen valutarisiko. Kredittsalget sikres ved å inngå kvartalsvise valutaterminkontrakter. Dette gjøres i slutten av hvert kvartal, og selskapet tar *short positions* i 3-måneders forwards, basert på 85 % av salgssinntektene tilhørende kvartalet. Forward-kontraktene øremerkes som sikringsinstrument, og det beløp som tilsvarende 85 % av salgssinntektene øremerkes som sikringsobjekt. Avtalt kurs på forward-kontraktene er alltid kurs

ved salg, selskapet oppnår da et perfekt sikringsforhold på kredittsalget, og valutaeksponeringen elimineres. I tillegg til valutaeksponeringen knyttet til varesalg, har selskapet ved inngangen til 2009 gjeld i USD tilsvarende NOK 500 000. Gjelden er klassifisert som langsiktig, da det ikke er avtalt en oppgjørsgjeld med motparten, og er ifølge IAS 21.15 en nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet. Størrelsen på denne gjelden i Oljesalg ASA's balanse, vil avhenge av utviklingen i valutakurs USD\ NOK, og selskapet inngår i begynnelsen av 2009 en *long position* i en forward-kontrakt. Forward-kontrakten øremerkes som sikringsinstrument, gjeldsposten øremerkes som sikringsobjekt. Forward-kontraktens utøvelseskurs er kurs USD\ NOK pr desember 2008, dette tilsvarer den kurs gjelden er verdsatt etter, og forfaller i desember 2010. Selskapet oppnår da i dette tidsrom en perfekt sikring for gjelden i USD.

5.2.2. Rentenivå

Selskapet er eksponert mot endringer i rentenivå, da selskapet har ett avdragsfritt lån i en lokal bank, der rentebetingelsene er flytende LIBOR-rente med tillegg for to prosentpoeng. Selskapets kontantinnskudd gir avkastning tilsvarende LIBOR-rente. Selskapets makroøkonomer analyserer rentemarkedet kontinuerlig, og ser i kjølvannet av finanskrisen at LIBOR-renten vil holde seg stabilt lav. Selskapet vil dermed i perioden 2009 – 2011 ikke foreta sikringsaktiviteter som vil motvirke eventuelle svingninger i rentenivå. Faktisk LIBOR-rente for perioden er presentert i følgende tabell, og er grunnlag for selskapets renteinntekter og -kostnader (<http://www.bankrate.com>):

LIBOR-rente	2011	2010	2009
jan	0,2606	0,2317	0,3834
feb	0,2629	0,2291	0,4628
mar	0,2533	0,2373	0,5325
apr	0,2214	0,2598	0,4500
mai	0,1978	0,3355	0,3423
jun	0,1872	0,3487	0,3162
jul	0,1866	0,3341	0,2907
aug	0,2112	0,2755	0,2704
sep	0,2309	0,2570	0,2473
okt	0,2437	0,2561	0,2443
nov	0,2537	0,2542	0,2378
des	0,2836	0,2618	0,2329
årlig gjennomsnittlig rente	0,23274	0,27340	0,33422

Tabell 2: LIBOR-rente perioden jan 2009 – des 2011, tall i %

5.2.3. Råvarepris

Selskapet er eksponert mot endringer i råvarepris, da selskapets salg hovedsakelig er produkter hvor prisen følger indeksen for Brent Crude-råolje. Råvareprisen for 2009 holdes konstant, for å synliggjøre effekten av kun valutasvingninger. For perioden 2009 - 2011 legges følgende oljepriser i USD til grunn:

Gjennomsnittlig oljepris	2011	2010	2009
1. kvartal	100	100	100
2. kvartal	60	110	100
3. kvartal	40	115	100
4. kvartal	50	110	100

Tabell 3: Fiktiv oljepris perioden 1Q 2009 – 4Q 2011

Prisene er fiktive, da ett prisfall, ett reelt sådan, fint vil illustrere nyttigheten av derivater som sikringsinstrument samt sikringsbokføring. I 2010 og 2011 sikrer Oljesalg ASA seg mot endringer i råvarepris. Dette gjøres ved å inngå en swap-avtale med en ekstern part. Avtalen går ut på at selskapet bytter flytende oljepris mot en fast oljepris på USD 100. Avtalen inngås i begynnelsen av 2010, og utløper i slutten av 2011, og det er kun 15 % av salgsbeløp som sikres. Denne prosentsats, da endringer i oljepris kun påvirker resultat med denne sats, grunnet forholdet mellom inntekter og kostnader som påvirkes av denne eksponering. Swap-avtalen øremerkes som sikringsinstrument, og det beløp som tilsvare 15 % av salgsinntektene øremerkes som sikringsobjekt.

5.2.4. Andre forutsetninger og informasjon

Andre forutsetninger og annen informasjon for forretningscaset er som følger:

- Det sees vekk fra MVA og skattekostnad
- Salget i 2009 og 2010 er konstant i mengde, for best mulig å vise volatilitet som følger av endringer i valutakurs og råvarepris (endring i råvarepris kun for 2010 og 2011):

Salg mengde i fat	2011	2010	2009
1. kvartal	12 000	10 000	10 000
2. kvartal	10 000	10 000	10 000
3. kvartal	8 000	10 000	10 000
4. kvartal	6 000	10 000	10 000

Tabell 4: Salgsmengde fat, periode 1Q 2009 – 4Q 2011

- Varekjøp er konstant 75 % av salgsinntekt

- Administrasjonskostnader tilsvarer konstant 10 % av salgsinntekt
- Varige driftsmidler avskrives over 20 år
- Bedriften betaler i perioden ikke ut utbytte
- Selskapet oppfyller dokumentasjonskravene om sikringsbokføring i eksemplene hvor dette er aktuelt
- Sikringene som inngås er fullt ut effektive

Gitt antall mengde fat solgt og kvartalsvis gjennomsnittlig oljepris, har vi følgende salgstill i USD:

Salg USD	2011	2010	2009
1. kvartal	1 200 000	1 000 000	1 000 000
2. kvartal	600 000	1 100 000	1 000 000
3. kvartal	320 000	1 150 000	1 000 000
4. kvartal	300 000	1 100 000	1 000 000
sum	2 420 000	4 350 000	4 000 000

Tabell 5: Salgsinntekter USD, periode 1Q 2009 – 4Q 2011

For tredje kvartal, kan salg i USD vises ved å multiplisere solgt mengde i fat med gjennomsnittlig oljepris: $10\,000 * 115 = 1\,150\,000$.

Gitt gjennomsnittlige valutakurser USD\ NOK, har vi følgende salgstill i NOK:

Salg NOK	2011	2010	2009
1. kvartal	6 711 600	5 924 800	6 781 300
2. kvartal	3 266 760	7 124 480	6 386 700
3. kvartal	1 795 936	6 969 690	5 904 400
4. kvartal	1 763 490	6 576 350	5 753 100
sum	13 537 786	26 595 320	24 825 500

Tabell 6: Salgsinntekter NOK, periode 1Q 2009 – 4Q 2011

For første kvartal 2011, kan salg i NOK vises ved å multiplisere salg i USD med gjennomsnittlig valutakurs for mars 2012: $1\,200\,000 * 5,593 = 6\,711\,600$. For eksempelregnskapet som ikke hensyntar valutasvingninger, legges gjennomsnittskurs på 6, for 2009 – 2011 til grunn.

Som nevnt selger Oljesalg ASA på kreditt. Salget i USD skal etter IAS 21.21 bokføres etter dagskurs. Differansen på kundefordringene relatert til varesalget som oppstår mellom salgstidspunkt og oppgjørstidspunkt vil ved kurssvingninger inneholde ett valutaelement.

Valutadifferansen skal etter IAS 21.28 resultatføres i perioden differansen oppstår.

Valutaeffekten på kundefordringene i perioden 2009 – 2011 vil være følgende:

Valutaeffekt kunder	2011	2010	2009
1. kvartal	-178 080	552 000	-394 600
2. kvartal	100 620	-457 820	-482 300
3. kvartal	85 120	-94 415	-151 300
4. kvartal	-51 870	-424 050	171 700
sum	-44 210	-424 285	-856 500

Tabell 7: Valutaeffekt kundefordringer, perioden 1Q 2009 – 4Q 2011

For andre kvartal 2009, kan valutaeffekten vises ved å multiplisere salg i USD for andre kvartal 2009 med kursdifferansen pr 30.09.09 og 30.06.09: $1\ 000\ 000 * (5,9044 - 6,3867) = -482\ 300$.

For å motvirke denne effekt inngår som nevnt selskapet *short positions* i forwardkontrakter som har varighet på tre måneder. Utgangspunktet for posisjonene er 85 % av inntektene tilhørende kvartalet salget forekommer i. Forwardkontraktene gir følgende resultateffekter:

Resultateffekt derivater			
salg USD, valutaderiv.	2011	2010	2009
1. kvartal	151 368	-469 200	335 410
2. kvartal	-85 527	389 147	409 955
3. kvartal	-72 352	80 253	128 605
4. kvartal	44 090	360 443	-145 945
sum	37 578	360 642	728 025
UB verdi derivater	0	0	0

Tabell 8: Resultateffekt derivater, perioden 1Q 2009 – 4Q 2011

Resultateffekt for fjerde kvartal 2009 kan vises ved å multiplisere salg i USD med kursdifferanse pr 31.12.09 og 31.03.10 og 85 %: $1\ 000\ 000 * (5,7531 - 5,9248) * 85\ % = -145\ 945$. Utgående balanseverdi for derivatene vil alltid være 0, da avtalt utøvelsespris vil være lik balansedagens kurs, samt at forrige forwardkontrakt gjøres opp før utarbeidelse av balanse.

I begynnelsen av 2010 realiseres nettoinvesteringen i det utenlandske foretaket. Frem til dette tidspunkt er verdiendringer for gjelden ført over OCI, ref IAS 21.32, og ved oppgjør føres OCI-andelen over resultat. Derivatet som er inngått for å sikre nettoinvesteringen, holdes frem til utløp, og resultatføres løpende med verdiendringer over resultat, i eksempelet uten sikringsbokføring. I eksempelet med sikringsbokføring, føres verdiendringer i derivat over OCI

frem til realisasjon av gjeld. Ved realisasjon av gjeld, opphører sikringsbokføringen, og gjenstående verdiendringer av derivat føres over resultat, som er hovedregelen både for IAS 39 og IFRS 9.

Selskapet vil også påvirkes av endringer i oljepris. Da varekostnad og administrative kostnader utgjør 85 % av salgsinntekter, er det nettoeffekten på 15 % som vil være endringer i resultattall fra en periode til en annen. Effekt på salgsinntekter vil være:

Effekt salgsinntekter råvareprisendring	2011	2010	2009
1. kvartal	-	-	-
2. kvartal	-2 177 840	647 680	-
3. kvartal	-2 693 904	909 090	-
4. kvartal	-1 763 490	597 850	-
sum	-6 635 234	2 154 620	-

Tabell 9: Effekt salgsinntekter pga endring råvarepris, perioden 1Q 2009 – 4Q 2011

Mens netto resultat effekt vil være:

Netto resultat effekt råvareprisendring	2011	2010	2009
1. kvartal	-	-	-
2. kvartal	-326 676	97 152	-
3. kvartal	-404 086	136 364	-
4. kvartal	-264 524	89 678	-
sum	-995 285	323 193	-

Tabell 10: Netto resultat effekt pga endring råvarepris, perioden 1Q 2009 – 4Q 2011

Effekten i hele 2009 samt første kvartal i 2010 og 2011 er lik null, da oljeprisen er konstant USD 100. Effekten på salgsinntekter i tredje kvartal 2011, kan finnes ved å multiplisere solgt mengde fat med prisdifferanse mellom pris pr fat pr 30.09.11 og USD 100, og multiplisere dette med valutakurs pr 30.09.11: $8\,000 * (40 - 100) * 5,6123 = -2\,693\,904$. For å finne nettoeffekten beregnes 15 % av dette beløp: $-2\,693\,904 * 15\% = -404\,086$.

For å motvirke denne effekt på råvareprisendring, inngår som nevnt selskapet i begynnelsen av 2010 en swap-avtale. Avtalen går ut på at Oljesalg ASA bytter flytende oljepris mot en fast oljepris på USD 100, selskapet sikrer seg dermed mot svingninger i oljepris. Swap-avtalen gir følgende resultat effekter i 2010 og 2011:

Resultateffekt råvarederivater	2011	2010
1. kvartal	-	-
2. kvartal	326 676	-97 152
3. kvartal	404 086	-136 364
4. kvartal	264 524	-89 678
sum	995 285	-323 193

Tabell 11: Resultateffekt råvarederivater, perioden 1Q 2009 – 4Q 2011

Sees tabellen i sammenheng med netto resultateffekt på råvareprisendringen, vises det at svingninger i råvarepris ikke påvirker netto årsresultat for selskapet, dersom swap-avtalen som sikringsderivat legges til grunn. Vi har med andre ord ett perfekt sikringsforhold.

Verdsettelse av swap-avtalen er for balanseformål kun aktuelt pr. 31.12.10. For å verdsette avtalen, er det nødvendig med flere forutsetninger, eller estimer. Forutsetningene som gjøres omfatter valutakurs USD\NOK, rentenivå, oljepris og produsert mengde, og antas i oppgaven for 2011 å være på samme nivåer som ved utgangen av 2010. Avtalen kan da sees på som en serie av inn- og utbetalinger som gjøres opp på ulike tidspunkt i fremtiden. Følgende verdsettelsesformel er noe sammentrukket: $\sum (10\ 000 * (100 - 110) * 5,9785 * e^{-0,0026 * n/12})$, hvor n er henholdsvis 12, 9, 6 og 3. 10 000 er mengde fat, (100 – 110) er estimert prisdifferanse mellom flytende og fast råvarepris, 5,9785 er estimert valutakurs, 0,0026 eller 0,26 % er estimert rentenivå, n/12 er tidspunktene for verdsettelse, hvor n representerer antall måneder til utløp av swap-avtale. Beregnet verdi blir summert -358 124. Da verdsettelsen av swapen er negativ, vil den fremstå som en forpliktelse i balansen pr 31.12.10. Swapen får negativ verdi da oljepris pr 31.12.10 er høyere enn avtalt oljepris i swapavtalen.

I slutten av 2010 kjøper Oljesalg ASA en mindre aksjepost i selskapet Loum AS. Oljesalg ASA kjøper 10 000 aksjer pålydende NOK 100. Oljesalg ASA ønsker å sikre aksjeposten for verdifall, og inngår i 2011 en opsjon på salg av aksjene, en *long put position*. Opsjonen øremerkes som sikringsinstrument, og aksjeposten øremerkes som sikringsobjekt. Opsjonspremien pr aksje er NOK 2, og gir selskapet muligheten til å selge aksjene for NOK 95. Opsjonen er europeisk og utløper i slutten av juni 2012. Ved utgangen av 2011, er aksjeprisen pr stykk NOK 90, og vil ved utgangen av juni 2012 ha en verdi på enten NOK 75 eller NOK 105. Opsjonen verdsettes etter en binomisk modell:

$(e^{6/12 * 0,0028} - 75/90)/(105/90 - 75/90) * 10\ 000 * (95 - 75) * e^{-0,0028 * 6/12} = 100\ 708$. Da opsjonen innregnes i balansen til virkelig verdi, med verdiendringer over resultat, kostnadsføres anskaffelseskostnaden direkte. Aksjene klassifiseres etter både IAS 39 og IFRS 9 til amortisert

kost, da formålet med investeringen er å oppnå langsiktig avkastning i form av utbytteutbetalinger.

5.3. Presentasjon av regnskap

Basert på ovenstående informasjon presenteres nå resultat og balanse for perioden 2009 – 2011, med alternativene:

1. Regnskap uten valuta- og råvareprisendringer – eksempel 1
2. Regnskap med valuta- og råvareprisendringer – eksempel 2
3. Regnskap med valuta- og råvareprisendringer og bruk av derivater for å sikre seg mot valuta- og råvarepriseksponeringen – eksempel 3
4. Regnskap med valuta- og råvareprisendringer og bruk av derivater for å sikre seg mot valuta- og råvarepriseksponeringen, og bruk av sikringsbokføring – eksempel 4

For hver regnskapslinje vil det i note gis en kort forklaring for hva som angår linjen. I eksemplene etter eksempel 1, vil kun nye eller endrede regnskapslinjer forklares. I eksempel 4 med sikringsbokføring vises forskjeller mellom IAS 39 og IFRS 9 der dette er aktuelt. Etter eksemplene gis en kort diskusjon om forskjellene i de ulike eksemplene.

5.3.1. Eksempel 1 – Regnskap uten valuta- og råvareprisendringer

Resultat:

Resultat	Note	2011	2010	2009
Salgsinntekt	1	21 600 000	24 000 000	24 000 000
Varekostnad	2	-16 200 000	-18 000 000	-18 000 000
Adm.kostnad	3	-2 160 000	-2 400 000	-2 400 000
Avskrivninger	4	-500 000	-500 000	-500 000
Driftsresultat:		2 740 000	3 100 000	3 100 000
Renteinntekter	5	10 048	11 300	16 711
Rentekostnader	6	-223 274	-227 340	-233 422
Nedskrivning aksjer Loum	7	-100 000	-	-
Netto finansposter:		-313 226	-216 040	-216 711
Årsresultat:		2 426 774	2 883 960	2 883 289

Tabell 12: Resultatregnskap uten valuta- og råvareprisendringer

- Note 1: Salgsinntekter følger av tabell 5 ”Salgsinntekter USD,” multiplisert med en fast gjennomsnittskurs på 6

- Note 2: Varekostnad er 75 % av salgsinntekter og består hovedsakelig av kostnader knyttet til utvinning og raffinering av råolje
- Note 3: Administrasjonskostnad er 10 % av salgsinntekt, og består hovedsakelig av lønnskostnader og andre driftskostnader
- Note 4: Avskrivning på varige driftsmidler som ble anskaffet i slutten av 2008. Anskaffelseskost er NOK 10 millioner, og avskrives over 20 år
- Note 5: Beregnes med utgangspunkt i inngående kontantbeholdning, avkastningen kalkuleres med gjennomsnittlig årlig LIBOR-rente, ref tabell 2:
For 2009: $5\,000\,000 * 0,33422 \% = 16\,711$
- Note 6: Beregnes med utgangspunkt i inngående langsiktig banklån, rentekostnaden kalkuleres med gjennomsnittlig årlig LIBOR-rente, ref tabell 2, tillagt to prosentpoeng:
For 2009: $10\,000\,000 * 2,33422 \% = 233\,422$
- Note 7: Aksjene som ble kjøpt for NOK 100, har falt i verdi til NOK 90. Aksjebeholdning på 10 000 aksjer gir tap på NOK 100 000. Dette tilsvarer også forventet tap på aksjene, da verdien ved utgang av juni 2012 enten vil være NOK 75 eller NOK 105 med lik sannsynlighet for begge utfall

Balanse:

UB Balanse		2011	2010	2009	2008
Eiendeler:					
Anleggsmidler:					
Varige driftsmidler	1	8 500 000	9 000 000	9 500 000	10 000 000
Immatrielle eiendeler	2	500 000	500 000	500 000	500 000
Sum anleggsmidler:		9 000 000	9 500 000	10 000 000	10 500 000
Omløpsmidler:					
Varelager	3	8 000 000	5 000 000	3 750 000	2 500 000
Aksjepost Loum AS		900 000	1 000 000	-	-
Kundefordringer o.a. fordringer	4	1 800 000	6 600 000	6 000 000	1 500 000
Kontanter	5	8 894 023	4 317 250	4 133 289	5 000 000
Sum omløpsmidler:		19 594 023	16 917 250	13 883 289	9 000 000
Sum eiendeler:		28 594 023	26 417 250	23 883 289	19 500 000
EK\Gjeld:					
EK:					
Aksjekapital	6	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Annen EK	7	13 194 023	10 767 250	7 883 289	5 000 000
Sum EK:		14 194 023	11 767 250	8 883 289	6 000 000
Langsiktig gjeld:					
Banklån	8	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000
Annen langs.gjeld i USD	9			500 000	500 000
Sum langsiktig gjeld:		10 000 000	10 000 000	10 500 000	10 500 000
Kortsiktig gjeld:					
Leverandørgjeld	10	4 050 000	4 500 000	4 500 000	2 000 000
Annen kortsiktig gjeld	11	350 000	150 000	-	1 000 000
Sum kortsiktig gjeld:		4 400 000	4 650 000	4 500 000	3 000 000
Sum gjeld:		14 400 000	14 650 000	15 000 000	13 500 000
Sum EK\ gjeld:		28 594 023	26 417 250	23 883 289	19 500 000

Tabell 13: Balanse uten valuta- og råvareprisendringer

- Note 1: Driftsmidler anskaffet i slutten av 2008, avskrives over 20 år
- Note 2: Består i hovedsak av patenter, bokført til anskaffelseskost
- Note 3: Består av oljeprodukter på lager. Økning i varelager i slutten av 2011, grunnet likviditetsproblemer hos kunde
- Note 4: Består hovedsakelig av utestående midler hos kunder grunnet kredittsalg
- Note 5: Kontantbeholdning som følge av ordinær drift
- Note 6: Aksjekapitalbeholdning tilfredsstillende kravene til aksjekapital i henhold til almennaksjeloven. Grunnet positiv kontantstrøm har det ikke vært behov for kapitalinnskudd i perioden
- Note 7: Endring i annen EK består av årets resultat
- Note 8: Avdragsfritt banklån tatt opp ved oppstart. Avdragsnedbetaling begynner i 2015
- Note 9: Gjeld til tilknyttet selskap, definert som nettoinvestering i utenlandsk foretak etter IAS 21, nedbetales i begynnelsen av 2010
- Note 10 og 11: Kortsiktig gjeld knyttet til driften av selskapet

Generelle kommentarer til eksempel 1:

- Solgt mengde er lik i 2009 og 2010, eneste forskjell i resultat er da små endringer i rentenivå som fører til små endringer i renteinntekt og -kostnad.
- Solgt mengde i 2011 er noe lavere enn i 2009 og 2010, noe som henger sammen med likviditetsproblemer hos kunde. Påvirker også varelagerbeholdning

5.3.2. Eksempel 2 - Regnskap med valuta- og råvareprisendringer

Resultat:

Resultat	Note	2011	2010	2009
Salgsinntekt	1	13 537 786	26 595 320	24 825 500
Varekostnad		-10 153 340	-19 946 490	-18 619 125
Adm.kostnad		-1 353 779	-2 659 532	-2 482 550
Avskrivninger		-500 000	-500 000	-500 000
Driftsresultat:		1 530 668	3 489 298	3 223 825
Renteinntekter		10 048	11 300	16 711
Rentekostnader		-223 274	-227 340	-233 422
Nedskrivning aksjer Loum		-100 000	-	-
Agioposter	2	-44 210	-424 285	-856 500
Reklassifisering OCI	3	-	89 404	-
Netto finansposter:		-357 436	-550 920	-1 073 211
Årsresultat:		1 173 232	2 938 378	2 150 614

Tabell 14: Resultatregnskap med valuta- og råvareprisendringer

- Note 1: Salgsinntektene er nå mer volatile grunnet endringer i valutakurs USD\ NOK, samt endring i råvarepris hensyntas. Salgstallene er hentet fra tabell 6
- Note 2: Agiopostene knytter seg til valutaeffekt på kundefordringer, grunnet valuta-bevegelse mellom salgstidspunkt og oppgjørstidspunkt. Tallene er hentet fra tabell 7
- Note 3: Oppstår fra en balansejustering i gjeld i USD til tilknyttet selskap, med motpost på OCI-andel av egenkapital. Ved realisasjon av gjeld, føres OCI-andel over resultat som en reklassifiserings-justering

Balanse:

UB Balanse	Note	2011	2010	2009	2008
Eiendeler:					
Anleggsmidler:					
Varige driftsmidler		8 500 000	9 000 000	9 500 000	10 000 000
Immatrielle eiendeler		500 000	500 000	500 000	500 000
Sum anleggsmidler:		9 000 000	9 500 000	10 000 000	10 500 000
Omløpsmidler:					
Varelager		8 000 000	5 000 000	3 750 000	2 500 000
Aksjepost Loum AS		900 000	1 000 000		
Kundefordringer o.a. fordringer	1	1 763 490	6 576 350	5 753 100	1 500 000
Kontanter	2	5 487 069	4 149 265	3 802 295	5 000 000
Sum omløpsmidler:		16 150 559	16 725 615	13 305 395	9 000 000
Sum eiendeler:		25 150 559	26 225 615	23 305 395	19 500 000
		-	-	-	
EK\Gjeld:		-	-	-	
EK:		-	-	-	
Aksjekapital		1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Annen EK		11 262 224	10 088 992	7 150 614	5 000 000
OCI	3	-	-	89 404	
Sum EK:		12 262 224	11 088 992	8 240 019	6 000 000
Langsiktig gjeld:			-	-	
Banklån		10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000
Annen langs.gjeld i USD	4	-	-	410 596	500 000
Sum langsiktig gjeld:		10 000 000	10 000 000	10 410 596	10 500 000
Kortsiktig gjeld:		-	-	-	
Leverandørgjeld	5	2 538 335	4 986 623	4 654 781	2 000 000
Annen kortsiktig gjeld		350 000	150 000	-	1 000 000
Sum kortsiktig gjeld:		2 888 335	5 136 623	4 654 781	3 000 000
Sum gjeld:		12 888 335	15 136 623	15 065 377	13 500 000
Sum EK\ gjeld:		25 150 559	26 225 615	23 305 395	19 500 000

Tabell 15: Balanse med valuta- og råvareprisendringer

- Note 1: Størrelsen på kundefordringene affekteres av at salget skjer i USD, og at valutakursen USD\ NOK nå hensyntas
- Note 2: Inn- og utbetalinger affekteres av at valutaelementet hensyntas, og påvirker størrelsen på utgående kontantbeholdning
- Note 3: Valutaendringer USD\ NOK i løpet av 2009 gjør at størrelsen på gjeld til tilknyttet selskap i USD synker. Denne endringen i gjeld føres direkte mot OCI-andel i egenkapital
- Note 4: Se note 3 for forklaring. Verdiendringen kan vises slik:

$$500\,000 / 7,0058 * (5,7531 - 7,0058) = 89\,404$$
- Note 5: Størrelsen på leverandørgjeld affekteres av at salget skjer i USD, og at valutakursen USD\ NOK nå hensyntas

Generell kommentar til eksempel 2:

- Driftsresultatet eksklusiv avskrivninger påvirkes i stor grad da endringer i valutakurs og råvarepris tas hensyn til. 2011 påvirkes også av lavere solgte mengder

5.3.3. Eksempel 3 - Regnskap med valuta- og råvareprisendringer og bruk av derivater for å sikre seg mot denne eksponering

Resultat:

Resultat	Note	2011	2010	2009
Salgsinntekt		13 537 786	26 595 320	24 825 500
Varekostnad		-10 153 340	-19 946 490	-18 619 125
Adm.kostnad		-1 353 779	-2 659 532	-2 482 550
Avskrivninger		-500 000	-500 000	-500 000
Driftsresultat:		1 530 668	3 489 298	3 223 825
Renteinntekter		10 048	11 300	16 711
Rentekostnader		-223 274	-227 340	-233 422
Nedskr. Aksjer Loum		-100 000		
Agioposter		-44 210	-424 285	-856 500
Reklass.just. OCI			89 404	
Resultateffekt derivater:				
Derivat netto utland	1		15 879	-89 197
Derivat Aksjer Loum	2	80 708		
Derivat råvarepris realisert	3	1 353 409	-323 193	
Derivat råvarepris urealisert	4		-358 124	
Derivat USD salg	5	37 578	360 642	728 025
Netto derivatposter		1 471 696	-304 796	638 828
Netto finansposter		1 114 260	-855 716	-434 382
Årsresultat		2 644 928	2 633 582	2 789 443

Tabell 16: Resultatregnskap med valuta- og råvareprisendringer og bruk av derivater som sikringsinstrument

- Note 1: Resultateffekt i 2009, skyldes nedgang i valutakurs USD\ NOK fra 7,0058 til 5,7531. Da Oljesalg ASA har inntatt en *long forward position* for å sikre seg mot økning i valutakurs, generer dette ett tap på NOK 89 197. Tapet tilsvarer økning i balanseført forpliktelse for finansielt derivat knyttet til dette sikringsforhold, for 2009, og beregnes slik: $500\,000/7,0058 * (5,7531 - 7,0058) * e^{-0,0023 * 12/12} = -89\,197$. Derivatet utløper i slutten av desember 2010, og føres da ut av balansen. Valutakurs USD\ NOK ved utløp, er 5,9785, og økningen i kursen fra desember 2009 gir en gevinst på NOK 15 879, og beregnes: $89\,197 - [500\,000/7,0058 * (7,0058 - 5,9785)]$
- Note 2: Sees i sammenheng med note 1 i balansen. Inntektsfører økning i opsjonseiendel, og kostnadsfører opsjonspremien direkte: $100\,708 - 20\,000 = 80\,708$

- Note 3: Resultattallene er effekt av endring i råvarepris, og resultateffekt på swap-avtale som skal motvirke denne prisendring. Utgangspunktet for beløpene, er Tabell 11. For 2011 tillegges resultateffekt for reversering av derivatforpliktelse knyttet til swap-avtalen fra 2010. Etter hvert som swap-avtalen går mot utløp, realiseres resultateffektene, og avtalen har ved utløp en verdi på 0.
- Note 4: Skyldes økning i estimert forpliktelse på derivat som sikre mot prisfall på råolje. Se note 2 i balanse for måling av resultatstørrelse
- Note 5: Dette er derivatene som skal sikre mot ugunstige kursbevegelser USD\ NOK med tanke på salg av oljeprodukter, og beløpene er hentet fra Tabell 8. Derivatene gir resultateffekter som motvirker agioeffekten som oppstår ved kursdifferanse USD\ NOK mellom salgstidspunkt og oppgjørstidspunkt

Balanse:

UB Balanse	Note	2011	2010	2009	2008
Eiendeler:					
Anleggsmidler:					
Varige driftsmidler		8 500 000	9 000 000	9 500 000	10 000 000
Immatrielle eiendeler		500 000	500 000	500 000	500 000
Sum anleggsmidler:		9 000 000	9 500 000	10 000 000	10 500 000
Omløpsmidler:					
Varelager		8 000 000	5 000 000	3 750 000	2 500 000
Aksjepost Loum AS		900 000	1 000 000	-	-
Kundefordringer o.a. fordringer		1 763 490	6 576 350	5 753 100	1 500 000
Finansielle derivater, aksjeopsjon	1	100 708	-	-	-
Kontanter		7 192 089	4 841 421	4 530 320	5 000 000
Sum omløpsmidler:		17 956 287	17 417 771	14 033 420	9 000 000
Sum eiendeler:		26 956 287	26 917 771	24 033 420	19 500 000
EK\Gjeld:					
EK:					
Aksjekapital		1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Annen EK		13 067 952	10 423 025	7 789 443	5 000 000
OCI		-	-	89 404	-
Sum EK:		14 067 952	11 423 025	8 878 847	6 000 000
Langsiktig gjeld:					
Banklån		10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000
Annen langs.gjeld i USD		-	-	410 596	500 000
Sum langsiktig gjeld:		10 000 000	10 000 000	10 410 596	10 500 000
Kortsiktig gjeld:					
Leverandørgjeld		2 538 335	4 986 623	4 654 781	2 000 000
Annen kortsiktig gjeld		350 000	150 000	-	1 000 000
Finansielle derivater, swapavtale	2	-	358 124	-	-
Finansielle derivater, netto utland	3	-	-	89 197	-
Sum kortsiktig gjeld:		2 888 335	5 494 746	4 743 978	3 000 000
Sum gjeld:		12 888 335	15 494 746	15 154 573	13 500 000
Sum EK\ gjeld:		26 956 287	26 917 771	24 033 420	19 500 000

Tabell 17: Balanse med valuta- og råvareprisendringer og bruk av derivater som sikringsinstrument

- Note 1: Fremstår som en eiendel i balansen, da ett kursfall på aksjene i Loum AS fører til en økning i verdi på salgsoption som skal sikre for verdifall på aksjene utover NOK 95 pr aksje. Opsjonen verdsettes etter en binomisk modell, gitt forutsetningene nevnt tidligere: $(e^{6/12 * 0,0028} - 75/90)/(105/90 - 75/90) * 10\ 000 * (95 - 75) * e^{-0,0028 * 6/12} = 100\ 708$.
- Note 2: Oppstår som følge av nåverdi av estimert fremtidig tap på swap-avtale, med forutsetningene for at variablene som bestemmer swap-avtalens verdi er på samme nivå som ved utgangen av 2010. Verdsettes som beskrevet tidligere: $\sum (10\ 000 * (100 - 110) * 5,9785 * e^{-0,0026 * n/12})$, hvor n er henholdsvis 12, 9, 6 og 3. Dette gir en negativ verdi på NOK 358 124
- Note 3: Se note 1 for detaljer angående utregning. Forpliktelsen er nåverdien av tapet på derivatet som ville oppstått dersom forwardkontrakten hadde blitt utøvd med kurs pr 31.12.09. Differansen mellom verdien på forward-kontrakten, og andelen ført over OCI (se note 3, eks. 2) skyldes renteelementet i forward-kontrakten

Generell kommentar til eksempel 3:

- Resultatregnskap i eksempel 2 og 3 er identiske, sett vekk fra derivatpostene. Det vil si, årsresultat i eks. 2 og netto derivatposter i eks. 3, er lik årsresultat i eks. 3
- De ulike derivatene presenteres på egne linjer i både resultatregnskap og balansen. Dette for å gi en fremstilling av regnskapseffekt pr transaksjon og hendelse. I et reelt regnskap, ville postene knyttet til derivatene vært slått sammen til en linje, ref netto derivatposter, som også presenteres her

5.3.4. Eksempel 4 - Regnskap med valuta- og råvareprisendringer, bruk av derivater for å sikre seg mot denne eksponering og bruk av sikringsbokføring

Resultat:

Resultat	Note	2011		2010	2009
		IAS 39	IFRS 9		
Salgsinntekt		13 537 786	13 537 786	26 595 320	24 825 500
Varekostnad		-10 153 340	-10 153 340	-19 946 490	-18 619 125
Adm.kostnad		-1 353 779	-1 353 779	-2 659 532	-2 482 550
Avskrivninger		-500 000	-500 000	-500 000	-500 000
Driftsresultat		1 530 668	1 530 668	3 489 298	3 223 825
Renteinntekter		10 048	10 048	11 300	16 711
Rentekostnader		-223 274	-223 274	-227 340	-233 422
Verdiendring aksjer Loum		-100 000	-	-	-
Agioposter		-44 210	-44 210	-424 285	-856 500
Reklass.just. OCI	1	-358 124	-358 124	208	-
Resultateffekt derivater:					
Derivat netto utland	2	-	-	15 879	-
Derivat aksjer Loum AS	3	80 708	-20 000	-	-
Derivat råvarepris realisert		1 353 409	1 353 409	-323 193	-
Derivat USD salg		37 578	37 578	360 642	728 025
Netto derivatposter		1 471 696	1 370 987	53 328	728 025
Netto finansposter		756 136	755 427	-586 789	-345 186
Årsresultat		2 286 804	2 286 095	2 902 509	2 878 639

Tabell 18: Resultatregnskap med valuta- og råvareprisendringer og bruk av derivater som sikringsinstrument og sikringsbokføring

- Note 1: Avviker fra eks. 2 og 3, da bruk av sikringsbokføring fører til en hyppigere bruk av føring over OCI. Resultattallene kommer av at derivatene, hvor verdiendringer i utgangspunktet føres over OCI, realiseres og dermed føres som en reklassifisering over resultat
- Note 2: Avviker fra eks. 3, da resultatføring av tap på sikringsderivat utsettes til realisasjon av sikringsobjekt
- Note 3: Behandles annerledes dersom sikringsbokføring etter IAS 39 eller IFRS 9 tas i bruk. Etter IAS 39 resultatføres både verdifall på aksjer i Loum AS (kostnad), samt økning av derivativ eiendel (inntekt) direkte. Etter IFRS 9 utsettes resultatføringen til en eventuell realisasjon. Her kostnadsføres kun opsjonspremien

Balanse:

UB Balanse	Note	2011		2010	2009	2008
		IAS 39	IFRS 9			
Eiendeler:						
Anleggsmidler:						
Varige driftsmidler		8 500 000	8 500 000	9 000 000	9 500 000	10 000 000
Immatrielle eiendeler		500 000	500 000	500 000	500 000	500 000
Sum anleggsmidler:		9 000 000	9 000 000	9 500 000	10 000 000	10 500 000
Omløpsmidler:						
Varelager		8 000 000	8 000 000	5 000 000	3 750 000	2 500 000
Aksjepost Loum AS	1	900 000	1 000 000	1 000 000	-	-
Verdiendring aksjer i Loum AS	1	-	-100 000	-	-	-
Kundefordringer o.a. fordringer		1 763 490	1 763 490	6 576 350	5 753 100	1 500 000
Finansielle derivater, aksjeopsjon		100 708	100 708	-	-	-
Kontanter		7 192 089	7 192 089	4 841 421	4 530 320	5 000 000
Sum omløpsmidler:		17 956 287	17 956 287	17 417 771	14 033 420	9 000 000
Sum eiendeler:		26 956 287	26 956 287	26 917 771	24 033 420	19 500 000
EKGjeld:						
EK:						
Aksjekapital		1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Annen EK		13 067 952	13 067 244	10 781 149	7 878 639	5 000 000
OCI	2	-	708	-358 124	208	-
Sum EK:		14 067 952	14 067 952	11 423 025	8 878 847	6 000 000
Langsiktig gjeld:						
Banklån		10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 000 000
Annen langs.gjeld i USD		-	-	-	410 596	500 000
Sum langsiktig gjeld:		10 000 000	10 000 000	10 000 000	10 410 596	10 500 000
Kortsiktig gjeld:						
Leverandørgjeld		2 538 335	2 538 335	4 986 623	4 654 781	2 000 000
Annen kortsiktig gjeld		350 000	350 000	150 000	-	1 000 000
Finansielle derivater, swapavtale	3	-	-	358 124	-	-
Finansielle derivater, netto utland		-	-	-	89 197	-
Sum kortsiktig gjeld:		2 888 335	2 888 335	5 494 746	4 743 978	3 000 000
Sum gjeld:		12 888 335	12 888 335	15 494 746	15 154 573	13 500 000
Sum EK\gjeld:		26 956 287	26 956 287	26 917 771	24 033 420	19 500 000

Tabell 19: Balanse med valuta- og råvareprisendringer og bruk av derivater som sikringsinstrument og sikringsbokføring

- Note 1: Behandles annerledes dersom sikringsbokføring etter IAS 39 eller IFRS 9 tas i bruk. Etter IAS 39 føres verdiendring over resultat, etter IFRS 9 føres verdiendring mot OCI samtidig som at verdiendringen skal vises i egen linje i balansen
- Note 2: Egenkapitalkontoen affekteres av at sikringsbokføring tas i bruk. Annerledes fra eks. 2, er:

- 2009: Resultatelementet i derivatet som sikrer mot verdiendringer i nettoinvestering i utenlandsk foretak utsettes, og føres over OCI. Dette fører til at UB OCI 2009 er NOK 208 i stedet for 89 404, (89 404 – 89 197)
- 2010: Resultatelementet i derivatet som sikrer mot svingninger i oljepris utsettes, og føres i sin helhet over OCI
- 2011: Affekteres av utsatt kostnadsføring av nedskrivning på aksjer i Loum AS, og utsatt inntektsføring av økning i derivativ eiendel knyttet til virkelig verdi-sikring av aksjeposten, men kun etter IFRS 9. Etter IAS 39 ville nevnte resultatposter knyttet til virkelig verdi-sikring, blitt ført direkte mot resultat
- Note 3: Økning i derivativ forpliktelse føres her mot OCI, og ikke over resultat som i eks. 3

Generelle kommentarer til eksempel 4:

- Det er kun i eks. 4 i 2011 det foreligger forskjellig behandling av sikringsbokføring mellom IAS 39 og IFRS 9
- Dette gir i resultat en liten forskjell, som etter IFRS 9 skyldes utsatt resultatføring av sikringsaktiviteten som gjelder for aksjeposten i Loum AS
- I balansen, affekterer dette kun sammensetning av total egenkapital, samt bruttoføring av balanseverdi til aksjene i Loum AS
- Sikringsforholdet relatert til gjeld i USD, er en sikring av en nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet. Nettoinvesteringen øremerkes som sikringsobjekt, forward-kontrakten øremerkes som sikringsinstrument.
- Sikringsforholdet relatert til aksjepost i Loum AS, er en virkelig verdi-sikring. Aksjene øremerkes som sikringsobjekt, opsjonen øremerkes som sikringsinstrument
- Sikringsforholdet relatert til endringer i oljepris og swap-avtale, er en kontantstrømsikring. En andel av salget, 15 %, øremerkes som sikringsobjekt, swap-avtalen øremerkes som sikringsinstrument
- Sikringsforholdet relatert til endringer i valutakurs, er også en virkelig verdi-sikring. En andel av salget, 85 %, øremerkes som sikringsobjekt, forward-avtalen øremerkes som sikringsinstrument
- Forward-kontraktene og aksjeopsjonen, er øremerket som sikringsinstrument i sin helhet. Det vil si at egenverdien i opsjonen og renteelementet i forward-kontrakten ikke skilles ut, men behandles som en variabel ved verdsettelse og resultatmåling av derivatene.

6.0. Analyse - Sammenligning av eksempelregnskapene:

6.1. Introduksjon

Følgende kommer en sammenligning av resultattallene i de fire forskjellige eksemplene som er gjennomgått, samt avvik fra resultat uten valutasingninger i %.

6.2. Resultatanalyse

Resultatanalyse	2011		2010	2009	Sum IAS 39	Sum IFRS 9
	IAS 39	IFRS 9				
Eks. 1 - Resultat uten valuta- og råvareprisendringer	2 426 774	2 426 774	2 883 960	2 883 289	8 194 023	8 194 023
Eks. 2 - Resultat med valuta- og råvareprisendringer	1 173 232	1 173 232	2 938 378	2 150 614	6 262 224	6 262 224
Eks. 3 - Resultat med valuta- og råvareprisendringer og derivater	2 644 928	2 644 928	2 633 582	2 789 443	8 067 952	8 067 952
Eks. 4 - Resultat med valuta- og råvareprisendringer, derivater og sikringsbøker	2 286 804	2 286 095	2 902 509	2 878 639	8 067 952	8 067 244

Tabell 20: Resultatanalyse eksempel 1 – 4

Avvik i % fra resultat uten valutasingninger	2011		2010	2009	Sum IAS 39	Sum IFRS 9
	IAS 39	IFRS 9				
Eks. 1 - Resultat uten valuta- og råvareprisendringer	-51,65 %	-51,65 %	1,89 %	-25,41 %	-23,58 %	-23,58 %
Eks. 2 - Resultat med valuta- og råvareprisendringer	8,99 %	8,99 %	-8,68 %	-3,25 %	-1,54 %	-1,54 %
Eks. 3 - Resultat med valuta- og råvareprisendringer og derivater	-5,77 %	-5,80 %	0,64 %	-0,16 %	-1,54 %	-1,55 %

Tabell 21: Resultatanalyse i %, eksempel 1 – 4

Av tabell 20, leses det at høyest totalresultat gis av eksempelet hvor det ikke eksisterer endringer i valutakurs og råvarepris. Et mer realistisk case, som i eksempel 2, viser at selskapet er sårbart for markedsrisikoene valuta- og råvareprisrisiko, med mindre det sikres mot eksponeringene selskapet er utsatt for, og eksponeringene beveger seg i ugunstige retninger. For 2009, blir resultatet i eks. 2 dårligere enn i eks. 1 grunnet ugunstige valutabevegelser. For 2010, blir resultatet bedre grunnet oppgang i oljepris samt realisasjon av gjeld i utenlandsk valuta med tilhørende valutagevinst. Ugunstig valutabevegelse for resultattall i driftsregnskapet, reduserer allikevel differansen mellom resultat med og uten svingninger. For 2011, blir resultatet vesentlig dårligere, grunnet ugunstige valutabevegelser, fall i oljepris og fall i solgte mengder. Dette

gjenspeiles i informasjon fra tabellene 4, 7 og 10. Totalt blir resultat i eksempel 2, ca NOK 2 millioner dårligere enn eksempel 1, en nedgang på 23,58 % i forhold til resultatregnskapet uten valutasvingninger.

Svingningene i valutakurs og råvarepris som affekterer resultatet, sikres med derivater i eksempel 3, og begrenser svingningenes både positive og negative effekter. Resultattallene blir følgelig mindre volatile enn uten bruk av sikringsderivater, og totalt resultatavvik i eksempel 3 og 1 er ca NOK 130 000. Risiko for økonomisk tap ved endring i valutakurs og råvarepris er vesentlig mindre enn uten bruk av sikringsderivater. Dette synes i resultatregnskapet i perioden, se tabell 16, ved at verdiendringene i derivatene for sikring av aksjepost, valutasvingninger, endring i råvarepriser og nettoinvestering i utenlandsk virksomhet, helt eller delvis motvirker verdiendringene i objektene som sikres.

Totalt resultat og totalavvik fra resultat i eks. 1, er likt i både eks. 3 og 4. Dette er ikke overraskende, da bruk av sikringsbokføring kun skal bidra med utsetting, fremskyvning og sammenstilling av resultatelementer. I det lange løp, vil bruk av derivater både med og uten sikringsbokføring, gi samme totalresultat over tid. Bruk av sikringsbokføring skal sammenstille inntekter og kostnader knyttet til ett sikringsforhold, og jevne ut resultateffekter, slik at unødvendig volatilitet ikke forekommer i resultatregnskapet. Dette synes spesielt godt i tabell 21, der prosentavvik fra resultat uten valuta- og råvareprisendringer presenteres. Resultattallene i eks. 4 ligger tettere på resultattallene i eks. 1, enn hva tallene i eks. 3 gjør. Dette vil si, at dersom sikringsderivater som risikostyringsverktøy med tilhørende sikringsbokføring tas i bruk, vil dette gi resultattall nærmere eksempelet uten valuta- og råvareprisendringer, enn uten sikringsbokføring. Forskjellene mellom eks. 3 og 4, er at i eksempelet med sikringsbokføring, utsettes resultateffekt av verdiendring i sikringsderivat knyttet til nettoinvestering i utenlandsk virksomhet fra 2009 til 2010 da nettoinvesteringen realiseres, samt at resultateffekten av verdiendring i sikringsderivat knyttet til sikring av oljepris utsettes fra 2010 til 2011. Dette gjør at gevinst og tap på sikringsinstrument og -objekt, regnskapsføres i samme periode, regnskapet gir et mer rettviseende bilde av selskapets økonomiske situasjon.

6.3. Oppsummering

Forretningscasen viser at det ikke ligger store forskjeller i det bokføringstekniske mellom IAS 39 og IFRS 9, når det kommer til sikringsbokføring. Det er kun ved sikring av virkelige verdier det vil foreligge forskjeller i standardene, og dette kommer til syne i eks. 4, i 2011. Sikring av

kontantstrømmer og nettoinvestering i utenlandsk virksomhet, vil behandles likt etter både IAS 39 og IFRS 9. Forskjellene fra IAS 39 og IFRS 9 i 2011, er relatert til sikringen av aksjeposten i Loum AS. Sikringen er en virkelig verdi-sikring, og skal etter IAS 39 resultatføres i perioden verdiendringen forekommer. Etter IFRS 9, skal verdiendringene i både sikringsobjekt og -instrument føres over OCI, og utsettes til eventuell realisasjon. Dette kommer til syne i tabell 18.

7.0. Implikasjoner

7.1. Introduksjon

En oppgaves implikasjoner kan på mange måter beskrives som oppgavens utbytte, og bidrag til omverdenen. Teoretiske implikasjoner er det teoretiske bidrag oppgaven gir, for å utvide teorien på fagfeltet, eller finne hull i det allerede eksisterende fagfelt. Operasjonelle implikasjoner er det bidrag oppgaven gir til personer som opererer innen dette fagfelt i næringslivet.

7.2. Teoretiske implikasjoner

Opgaven gir ett teoretisk bidrag til sikringsbokføring, og en sammenligning av gammel og ny internasjonal regnskapsstandard knyttet til fagfeltet. Det er tidligere ikke skrevet mye om sikringsbokføring. Oppgaven gir en innføring i dette, så vel som regnskapsføring av finansielle instrumenter. Det er fra tidligere heller ikke forsket mye på sikringsbokføring, i hvilken grad det er utstrakt og hvilke konsekvenser dette har for brukere av regnskap. Oppgaven tar for seg teoretiske situasjoner med tilhørende utfall, og viser med dette at det kan være nyttig med en redegjørelse for hvilke regnskapsmessige konsekvenser benyttelse av sikringsbokføring vil ha.

7.3. Operasjonelle implikasjoner

For brukere av regnskap, vil denne oppgave ha flere nyttige inputs. Sett i perspektiv fra regnskapsutstederens side, er dette en presentasjon og redegjørelse av endring i regnskapsstandardene knyttet til sikringsbokføring. Oppgaven fremstiller hvilke endringer som knytter seg til krav til å kunne sikringsbokføre, hva som kan øremerkes som sikringsobjekt og -instrument, og endringer i den faktiske, tekniske bokføring. Oppgaven kan da fungere som en pekepinne eller inspirasjon for å gjøre grep slik at sikringsbokføring kan benyttes i egen bedrift. For lesere av regnskap, som for eksempel eiere, investorer, kredittinstitusjoner mv, er oppgaven en redegjørelse av sikringsbokføring med tilhørende regnskapsmessige konsekvenser for innføring av dette.

8.0. Konklusjon

I innledningen stilles følgende spørsmål formulert som oppgavens problemstilling: ”Hva skiller IFRS 9 fra IAS 39 med tanke på sikringsbokføring, og hva betyr dette for brukerne av regnskapet?” Følgende gis en konklusjon basert på oppgavens presentasjon, diskusjon og drøfting av emnet.

Formålet med sikringsbokføring er å gi brukerne av regnskapet et mer rettviseende bilde av et selskaps finansielle stilling. Dette oppnås med en regnskapsmessig sammenstilling av resultatelementer knyttet til verdiendringer i sikringsobjekt og sikringsinstrument.

Gjennomgang av regnskapsstandardene IAS 39 og IFRS 9 som omhandler finansielle instrumenter, viser at det ikke foreligger omfattende endringer i det selve bokføringstekniske i overgang fra gammel til ny standard, når det kommer til sikringsbokføring. Både IAS 39 og IFRS 9 skiller som kjent mellom tre ulike former for sikring: virkelig verdi-sikring, kontantstrømsikring og sikring av nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet.

Bokføringsmetode for kontantstrømsikring og sikring av nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet fremføres videre fra IAS 39, mens metode for virkelig verdi-sikring endres slik at den følger samme prinsipper som de andre sikringsformene.

Opgaven presenterer også den del av regnskapsstandardene som ikke omfatter sikringsbokføring. Dette for å gi en helhetlig beskrivelse av regnskapsføring av finansielle instrumenter. Av oppgaven følger det at sikringsbokføring er et resultat som følger av de ulike klassifiseringsgruppene regnskapsstandardene tillater for finansielle instrumenter.

De vesentligste endringer fra IAS 39 og IFRS 9 med tanke på sikringsbokføring, er mer knyttet til kravene som må oppfylles for det å kunne sikringsbokføre, samt hva som kan utpekes som sikringsobjekt. Kravet om sikringseffektivitet er betydelig redusert, og hva som kan utpekes som sikringsobjekt er utvidet. Dette er tilnærminger gjort for å redusere kompleksiteten i sikringsbokføring, samt tilpasse regnskapsmessig behandling av sikringsaktiviteter opp mot faktisk risikostyring.

Sikringsbokføring kan stå foran ett paradigmeskifte. Dersom selskaper som bruker sikring som risikostyringsaktivitet, ser at sikringsbokføring kan oppnås uten store kostnader og tidsbruk, kan dette føre til en mer utstrakt bruk av sikringsbokføring. Dersom IASB, med implementering av ny regnskapsmessig standard omhandlende finansielle instrumenter, lykkes med å få en mer

utstrakt bruk av sikringsbokføring, vil dette gi publiserte regnskap mer rettvise informasjon knyttet til et selskaps sikringsaktiviteter og tilhørende regnskapsføring, enn tidligere. Brukerne av regnskapene vil kunne få et bedre inntrykk av hvordan selskaper møter utfordringen som markedsrisiko gir. Regnskapene vil fortelle en historie som tar høyde for svingninger i økonomien, og hvordan selskapene sikrer seg mot dette.

9.0. Svakheter med oppgaven

Diskusjonen i denne oppgave, er basert på et fiktivt forretningscase, som inneholder en del forenklinger i forhold til virkeligheten. Dette er en svakhet for oppgaven, da reelle regnskapstall som sammenligningsgrunnlag mellom standardene ville gitt en høyere reliabilitet for oppgaven. Pr dags dato, med sammenligning av IAS 39 og IFRS 9 som formål, er ikke dette materiale som foreligger, da ny, fullstendig standard enda ikke er godkjent og tatt i bruk. Forretningscases hovedfokus på selskapets eksponeringer mot markedsrisiko med tilhørende sikringsaktiviteter, fremmer oppgavens formål som er å vise forskjellen mellom IAS 39 og IFRS 9, og hvordan sikringsbokføring gir brukerne av regnskapet ett bedre bilde av selskapets økonomiske situasjon og finansielle stilling, enn uten bruk av sikringsbokføring.

Grunnet oppgavens oppbygning og metode for å forklare fenomenet sikringsbokføring, og det at oppgavens populasjonsutvalg ikke er hentet fra virkeligheten, er det ikke mulig å generalisere oppgavens konklusjon. Dette av den enkle grunn at utvalget ikke er hentet fra en populasjon. Det eksisterer ikke en populasjon, hvor utvalget er ment å være representativt for.

Oppgaven er delvis basert på høringsutkastet til ny regnskapsstandard for finansielle instrumenter, IFRS 9. Som nevnt i innledning, består implementeringen av IFRS 9 som regnskapsstandard av tre faser, hvor kun første fase er ferdigstilt. De to andre fasene ventes ferdigstilt av IASB i løpet av 2012. Det kan eksistere endringer fra høringsutkast til endelig standard, noe som kunne fått innvirkning på utarbeidelsen av eksempelregnskapene.

10.0. Videre forskning

IFRS 9 skal etter planen tas i bruk fra og med 1.1.2015. Videre forskning kan se på om implementering av endelig regnskapsstandard for finansielle instrumenter, IFRS 9, fører til en mer hyppig bruk av sikringsbokføring. Formålet med ny regnskapsstandard for finansielle instrumenter, og dermed også sikringsbokføring, er å gjøre standarden mer brukervennlig og lettere å bruke. Studier kan gjøres for å bestemme om standardsetterne i IASB lykkes med oppgaven.

Tidligere studier viser at enkelte selskaper tilpasser implementert risikostyring etter reglene i IAS 39. Ved ny standard, kan ny forskning undersøke om dette også er tilfelle etter IFRS 9. Forskningen kan ta for seg om IFRS 9 endrer selskapers måte å styre for risiko, og hvilken effekt kan eventuelt dette ha for selskapers risikoeliminering.

11.0. Referanser

Abhayawansa, S. & Abeyssekera, I. (2005). Technical Matters IAS 39, *Financial Management December/January 2005/06*, 22 – 23.

André, P., Cazavan-Jeny, A., Dick, W., Richard, C. & Walton, P. (2009). Fair Value Accounting and the Banking Crisis in 2008: Shooting the Messenger. *Accounting in Europe, Vol. 6, No. 1*, 3 – 24

Bodie, Z., Merton, R. C. & Cleeton, D. L. (2009). *Financial Economics*. (2. utg.). New Jersey: Pearson Education, Inc

Cunico, S. (2011). All set for change. *Charter June 2011*, 54 – 56

Ernst & Young. (2011). *IFRS i Norge Tema- og bransjeartikler* (6. utg.). Oslo: Universitetsforlag

Friedrich, B., Friedrich, L. & Spector S. (2009). International Accounting Standard 1 (IAS 1), Presentation of Financial Statements. Hentet fra http://www.cga-pdnet.org/Non_VerifiableProducts/ArticlePublication/IFRS_E/IAS_1_2011.pdf

Gillard, G. & Kathri, G. R. (2009). IAS 39 Good Riddance? IASB's Project to Replace the Financial Instruments Standard. *Accountancy Ireland, Vol. 41, No. 5*, 28 – 30

Gillard, G. & Kathri, G. R. (2011). Hedge Accounting, Will Common Sense Prevail? *Accountancy Ireland, Vol. 43, No. 2*, 28 – 30

Glaum, M. & Klöcker, A. (2011). Hedge accounting and its influence on financial hedging: when the tail wags the dog. *Accounting and Business Research, Vol. 41, No. 5*, 459 – 489

Hauge, I. P. N. (2004). IAS 39: Underlying Principles. *Accounting in Europe, Vol. 1, 2004*, 21 – 26

Healy, J. (2005). IAS 39 won't change companies' hedging practices but it will cause some headaches. *Finance-magazine*. Hentet 28/5-2012 fra http://www.finance-magazine.com/supplements/treasury2005/display_article.php?i=5117

Hernández, F. G. H. (2003). Hedge Accounting: What's the Problem with IASC Standards? *Journal of Corporate Accounting & Finance*, Vol. 14, No. 6, 73 – 84

Hull, J. C. (2012). *Options, Futures, And Other Derivatives* (8. utg.) Edinburgh: Pearson Education, Inc

IAS 1 hentet fra <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/2012/ias1.pdf>, pr 28/5 - 12

IAS 8 hentet fra <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/2012/ias8.pdf>, pr 28/5 - 12

IAS 21 hentet fra <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/2012/ias21.pdf>, pr 28/5 - 12

IAS 32 hentet fra <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/2012/ias32.pdf>, pr 28/5 - 12

IAS 39 hentet fra <http://kunnskap.dib.no/#&t={B28AC20E-5B5E-4B05-84D6-BA4E1EF36409}&r=1738812199>, pr 29/5 - 12

IFRS 7 hentet fra <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/2012/ifrs7.pdf>, pr 29/5 - 12

IFRS 9 fase 1 endelig utkast hentet fra <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/2012/ifrs9.pdf>, pr 28/5 - 12

IFRS 9 fase 2 høringsutkast hentet fra <http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/E5F37103-69D9-4D7E-834F-D6FD27299821/0/vbEDFIImpairmentBasisFCNov09.pdf>, pr 29/5 - 12

IFRS 9 fase 3 høringsutkast hentet fra <http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/05439229-8491-4A70-BF4A-714FEA872CAD/0/EDFIHedgeAcctDec10.pdf>, pr 28/5 - 12

Kvifte, S. S. & Johnsen, A. (2008). *Konseptuelle rammeverk for regnskap* (2. utg.) Oslo: Den norske Revisorforening

- Larson, R. & Street, D. (2004). Convergence with IFRS in an Expanding Europe: Progress and Obstacles Identified by Large Accounting Firms' Survey. *Journal of International Accounting, Auditing & Taxation*, Vol. 13, No. 2, 89 – 119
- Laux, C. & Leuz, C. (2009). Did Fair-Value Accounting Contribute to the Financial Crisis? *Journal of Economic Perspectives, American Economic Association*, vol 24(1), 93 – 118
- Lopes, P. T. (2007). Accounting for electricity derivatives under IAS 39. *Journal of Derivatives & Hedge Funds*, Vol. 13, No 3, 233 – 246
- Melle, F. & Wik, R. (2001). Hva betyr utviklingen av IAS for norske foretak? *Magma 6/2001*, 19 - 31
- Mellemseter, S. E. & Mørch, T. (2006). Risikostyring i praksis. *Magma 4/2006*, 40 – 47
- Mills, R. & O'Neill, D. (2005). IAS 39 The Problem Child. *Accountancy Ireland*, Vol. 37, No. 2, 11 – 13
- Neuman, W. L. (2011). *Social Research Methods* (7. utg.) Boston: Pearson Education, Inc
- Okochi, J. (2008). Commodity hedging: Best practices for modeling commodity exposures. *Journal of Corporate Treasury Management*, Vol. 2, No. 1, 42 – 46
- Pounder, B. (2009). Accounting for Financial Instruments: Post-Crisis Changes, Part 1. *Strategic Finance*, 19 – 20, 61
- Reve, T. (1985). Validitet i økonomisk-administrativ forskning. *Metoder og perspektiver i økonomisk-administrativ forskning* 52 – 72. Oslo: Universitetsforlag
- Walton, P. (2004) IAS 39: Where Different Accounting Models Collide. *Accounting in Europe*, Vol. 1, 5 – 16
- Ødegaard, B. A. (2000) Derivater og Finansiell Risikostyring. *Praktisk Økonomi og Finans* 3/2000, 55 – 65